

Elî Munezemî

Hogirê welat

*Diyarî e bo hemû
welatparêzên
Kurdistanê*

Hogirê welat

Elî Munezemî

Nîsana 2723an a Kurdî

Li şûna destpêkekê çend gotin

Xwendevanên hêja! Ew pirtûka li berdestê we de, berhevoka gotaran e ku nivîskar di medyaya Hizba Demokrat a Kurdistanê Îranê, malper û torên civakî de belav kirine. Armanca berhevkirina van gotar û nivîsan di forma pirtûkê de hewldana parastina wan ji windabûnê ye.

Dema ev gotar hatin amadekirin, nivîskar hemû çavkanî û jêder nivîsandibûn. Lê belê ji ber ku piraniya van nivîsan ji bo rojnameyan hatibûn amadekirin, di rojnameyan de ji ber kêmbûna cih, gelek caran neçar diman ku lîsteya jêderan lê qut bikin. Min ew gotarane hemû cem xwe hilnegirtibûn, ji ber vê yekê ji min re zehmet bû ku ez dîsa hemî çavkaniyan verast bikim. Heya wî cîyê ku ji dest min hatî, min çavkaniyên hindik li wan gotaran peyda kirin, lê ne yên hemûyan. Ji ber vê yekê ez hem ji nivîskarên ku min gotarên wan di nivîsandina bi kar anîne û amaje bi wan nehatiye kirin û hem jî ji we xwendevanên hêja lêborînê dixwazim. Herwisa pêdiviyê ku bê gotin ku min gelek caran gotarek bi her du devokên soranî û kurmançî nivîsandine. Lê carna jî wexta min tunebû û kesekî ji Stava dezgeha ragihandina Hizba Demokrat a Kurdistanê Îranê ew zehmet dikişand û werdigerande ser zaraveya din. Ji ber ku gelek dem jê re derbas bûye, bi rastî hemû gotar nayên bîra min ka kîjan gotar ji aliyê kîjan hevalî ve hatine wergerandin. Ewên ku min peyda kirin, min li daviya gotaran de amaje bi navê wan kiriye. Ji ber vê yekê ez hêvî dikim ku eger hevalek dizane ku ew gotarên mayî, bi xwe yan kîjan hevalê din ew zehmeta kivandiyê, min agahdar bikin da ku ez paşê vê kêmasiyê çareser bikim.

Spas bo hemû wan hevalan ku li barê rêziman û serrastkirina zimanevanî de pêdeçona gotaran kirin e.

Elî Munazamî,

Nîsana 2723an a Kurdî

Naverok

Gîştîpîrsî bo serxwebûna Başûra Kurdistanê di navbera du hêzên nasyonalîstî ên “Sentrîfûgal û Sentrîpêtal” de.....	8
Pêngav ber bi lûtkeya mafê diyarîkirina çarenûsê.....	15
“Heşd” jî gefan li me dike; çima em wisa lê hatin?.....	21
Kartêkeriya zimanê zikmakî li ser kesayetiyê meriv.....	26
Rola kultûrê di pêşveçûna civakê û xebata azadîxwaziyê de.....	32
Bo Urmiya Delal!.....	41
Bandora ol li ser siyasetên navnetewî.....	44
PDKÎ avekera Komara Kurdistanê û xwediya Rasana Rojhelata Kurdistanê..	58
Belgeyek bo naskirina rêberek mezin û çînek bi bandor.....	61
Komara Îslamî û Paşveçûna Domdar.....	65
Tundûtîjiya dijî jinan di Îranê û Rojhelatê Kurdistanê de.....	69
Prensîpên exlaqê şoreşvanî di PDKÎ de.....	73
Dadgehîkirina tawanbarekê.....	76
Kero nemre buhar e giya şîn bû qîfar e.....	80
Di hilbijartina bo parlemana Îranê, baykotê serkevtin bi destxist.....	83
Hikûmeta xweşbijêv yan jî hikûmetek bo malxirabiyê.....	87
Destê paşîn ya qumarek mezin û windakirina du ser.....	91
Partiyek siyasî û bizaveke neteweyî a mafxwazane.....	95
Civak di serdema Koronayê û li bin desthilatdariya hikûmeta olî û ola hikûmetî de.....	98
Dr. Mihemed Sadiq Şerefkendî yek ji rêberên navdar ê kurd yê sedsala 20`î ye.....	101
Gelo bila xelk li cihê nan kêkan bixwin?.....	107
Xeta xwar di bin serê gayê pîr de.....	110
Îran wek gefek bo ewlehiya Îsra`îlê û berevaniya rewa a Îsra`îlê.....	113
Pêşmerge di serdemê Rasana Rojhelatê de.....	116
Gelo niha xelk kîjanê bawer bike?.....	120
Komara Kurdistanê, têkşikandina faşizma Îranî.....	123
Komara Kurdistanê, Netewe û welatperwerî.....	126

Erdheja Kirmaşanê û liberhevkevtina du kulturan	129
Erkê takê Kurd li dijî îxanet û çasîtiyê (Cerdevaniyê)	132
Lîstika bi karta dagîrkeran, daviya wê windakirin e.....	137
Li Rojava ve bo Rojhelatê, gelo dîsa kurdan yê bikin qurbanî?.....	141
Rojavayê welat ber bi kuderê ve diçe?.....	145
Karîzmabûna Şehîd Dr. Qasimlo.....	149
Komkujiya Gêçê.....	155
Siyasetên Derve, Parastin û Berevanî Yên Hikûmeta Norwejê.....	160
Salvegera Kavilkirina Gundên Botik û Dêman Li Bakûrê Kurdistanê.....	166
şerfiroşiya PKK bi kurd û pêşmergeyên Rojhelatê bo kîjan armançê?.....	170
Bi hênceta 111. salvegera rojnamevanîya kurdî.....	174
Komara Kurdistanê, têkşikandina faşizma Îranî.....	177
Qasimlo: rêberek demokrat û karîzmatîke neteweyî.....	181

Giştpirsî bo serxwebûna Başûra Kurdistanê di navbera du hêzên nasyonalîstî ên “Sentrîfûgal û Sentrîpêtal” de

Pêşgotin:

Piştî hilweşîna împaratoriya Osmanî (zîlamê nexweş ê Ewropa) û serxwebûna Îraqê ji Brîtanyayê di sala 1932`an şûnde hewl hate dan ku Kurd li Başûra welatê me bi zorî wekî beşek ji neteweya çirûk û destçêkiriyê Îraqê were pênasekirin, lê kurd qet bi vê nasnameyê razî nebû û qedeman neket. Bona parastina nasnameyê, xak û mafên xwe tekoşîn kir, û di vê riyê de bi sedan bêbextî û nexweşî û rojên reş dîtîn. Lê tu demekê serî netewandin û neheliyan heya ku bi ser ketin û gihîştin azadiyê. Her piştî serhildana sala 1991`an ve heya niha Kurdistanê Başûr bi şêwazek ji şêweyan, li hêla part û aliyên Kurdistanî ve birêve diçe.

Piştî hilweşîna hikûmeta Baas`ê di sala 2003`an ve û cihgirkirina destûra federalî di Îraqê de, hikûmeta navendî û aliyên Kurdistanî, li ser birêveçûna Îraqê bi awayê federalî lihevkerin û biryar hate dayîn ku ew navçeyên Kurdistanî ku heya sala 2003an di bin destê hikûmeta navendî de bûn, çarenivîsa û qedera wan li gorî zagona nû were çareserkerin, bo vê mebestê bendeke yasayî di makezagona Îraqê de hate danîn ku ew navçeyên bi navê navçeyên cih nakok yan navçeyên Kurdistanî ên derveyî dehsilata Herêma Kurdistanê dihatin nasîn, berê rewşa akinciyê wê, bê asayîkirin û piştê ji riya dengdana akinciyên ve bê rohnkirin, ku ew navçane hez dikin ku vegebin ser Herêma Kurdistanê yan na.

Piştî vê ku Şîa di Bexda û hikûmeta navnedî de bihêz bûn û ji riya wan ve jî, Îranê derfeteke zêdetir pêk anî, ku destêwerdanê di nava karûbarê Îraqê de bike, Şîa bi fitika Îranê ketin dijberiya Kurd û deskevtên wan, lewra hikûmeta navendî tu demekê amade

nebû ku maddeya 140an ya yasaya bingehîn cîbicî bike, û ji aliyekî din ve wan dest bi gefan kirin li hikûmeta Herêmê û zimanê zibir li hemberî gel û hikûmeta Herêmê bi kar anîn, û birîna bûdceya hikûmeta Herêmê û bi nedana bûdceya hêzên pêşmerge wekî hêzeke yasayî û nedana çekan bi pêşmerge wekî hêzeke yasyaî, avakirina hêzeke çekdar ya ne destûrî wekî Heşda şaabî ku di hemberî tu yasayekê de berpirsyar nine, û pirçekkirina wan û bikaranîna wan, wekî gefekê li dijî gelê Kurd û...hwd.

Hikûmeta Herêma Kurdistanê her piştî peydabûna DAÎŞê û êrîşa wan li ser Kurdistanê, hikûmeta navendî ya Îraqê tohmetbar dike bi nedana çekên pêşkevî bi pêşmerge, bona vê ku bikarin li hemberî êrîşên DAÎŞê de bo ser Şingalê bergiriyê ji Şingalê bikin, ku di encam de, eva bixwe karestaêke mezin lê ket û xelkê Kurd li Şingalê hatin komkujkirin.

Êrîşa DAÎŞê bo ser Herêma Kurdistanê herçend ku gellek karesta li pey xwe hebûn, lê di heman demê de, bûye sedema vê ku hêza pêşmerge hemû navçeyên Kurdistanê ên derveyî sînorê deshilata Kurdistanê kontrol bike, û bi xwîna xwe madeya 140 cîbi cî bike. Tiştek ku bûye sedema tûrebûna karbidestên hikûmeta navendî û şovenîstan.

Niha hikûmeta Herêma Kurdistanê gihîştîye vê encamê ku riya xwe ji riya hikûmeta navendî cuda bikin, û bo vê yekê jî pîlan danîne ku di 25`ê Îlonê di hemû bajar û navçeyên Kurdistanê ên Başûra welatê me, giştîpirsiyê bi rê ve bibin, bo doza serxwebûna Kurdistanê. Ew doza ji aliyê dijminên Kurd ve dijberiya wê tê kirin.

Di vê gotarê de hewl tê dayîn ku ew dijayetî û aloziyên derheq giştîpirsiya di Başûra Kurdistanê bi sedma li hev ketina du hêzên cuda ên nasyonalîstî ên “Sentrifûgal û Sentripêtal” ve bê şirovekirin.

peyvên serekî:

Peyvên serekî ên vê gotarê ew in: Giştîpirsî, serxwebûn, neteweperestî, “Sentrifûgal û Sentripêtal”.

- Giştîpirsî yan referandom tê vê wateyê ku li welatekî yan di herêmekê diyarîkirî li ser dozekê, pirs bi xelkê bê kirin û ew bi dengê xwe, vê yekê ret yan pesend bikin.

- Serxwebûn wate girêdayînebûna bi aliyekî, û bixwe biryardana li ser xwe û qedera xwe, yanî metodek ku tê de mirov bikare bixwe bîr bike, û kar bike, bi bê vê ku hewcehî bi rênîşandan û alîkariya aliyekî din hebe. Li gora konvansiyona “Montê Vîdêo” welatek serbixwe ye ku rêjeye akinciyên hertimî hebe, herêmeke diyarîkirî hebe, û dewleteke xwedîşiyar hebe ku zal be û kontrola wê hebe bi ser herême, û şiyana wê hebe bo avakirina pêwendiyar digel welatên din.

Netewe bi desteyek mirovan tê gotin, ku xwediyê nirxeke hevbeş in, û dixwazin ku welateke hevbeş hebin. Neteweperestî bi sê şêwazên nerênî, bê alî, tê bikaranîn. Neteweperestî bi wateya erênî ya wê, yanî kerb û kîn li dijî ên ku biyanî yan xeyrîxweyî ne, bi wateya bêalîtiyê jî yanî her welatek yek netewe tê hesibandin, û bi wateya erênî jî neteweperestî yanî komek xelkê ku bi riya tişteke ve bi hev ve tê girêdan. Di sedala nozdeyan şûnda neteweperestî wekî tevger û îdeolojiyeke siyasî tê bikaranîn û tekoşîn dike ku di navbera sînore welat û netewe de, guncandin hebe.

- “Sentrîpêtal” ku bi kurd pê tê gotin, navendgera (navendxwazî), ji peyva latînî ya Sentrom bi wateya navend, û pêtal bi wateya lêgerîn hatiye wergirtin. Bi kurtî yanî geriyar li dewra navend û baldan bi navendê.

“Sentrîfûgal” yan avêtina ji navendê ku ew jî ji du peyvên latînî ên sentrom û Fûgal pêk tê, yanî dûrketin û avêtin ji navendê, azadkirina laş yan tişteke ji bazineyê gerînê.

Hêzên rakêşer, û avêtin û dûrxistina ji navendê, a nasyonalîzma serxwebûna Kurdistanê:

Welat bi sedema neteweperestiyê ve têne avakirin, û yan jî têne hiloşandin. Çarenûsa Başûra Kurdistanê di vê hevkeşeyê de ji vê riyê ya çareseriyê ne dûr e. Sedemên Kurd bona bidestxistina serxwebûna Başûra Kurdistanê, hokarên usulî û xwedîprensîp in.

Dibe ku hemû aliyên qada siyasî di Îraqê de, bo wan hatibe selimandin ku nasyonalîzma Îraqê bo vê ku wekî dewlet-netewe binasîne, rastî têkçûnê hatiye. Piştî şerê

yekem ê cîhanî Îraq hate avakirin, û ji sala 1932`an ve serbixwe ye. Lê tu demekê karbidetsên Îraqê hewl nedane ku Îraqa rasteqîne jî ava bikin.

Welatek ku xelkê wê bi xwe, xwe tê de hevvelatî nezanin, tu demekê nabe welat. Bona vê ku welat dirêjîyê bide jiyana xwe, pêwîst e ku bi awayekî dadperwerane netewesazî tê de bê kirin.

Piroseya netewesaziyê di Îraqê de gihaye dawiyê, û karbidestên Îraqê ji her du curên Erebe şîa û Erebe Sunî di bernamêyên xwe de di pêvajoya netewesaziya di Îraqê de, serkevtî nebûn. Her du komên îşarepêkirî, ji aliyekî ve di nava hewldanan de bûne ku hev vêde bidin, û xwe bi ser yektir de bisepînin, û ji aliyekî din ve hemû demekê gelê Kurd û nîrx û kultura Kurd di piroseya netewesazî de, her ji destpêkê ve vêde dane, û tu carî girîngî nedanê û nadin.

Di vir de bi hewce dizanim ku bon azelalkirina baştir ya vê basê her yek ji faktorên netewesazî û hêza wan faktorên, bo rakêşan yan paldana xelkê di pêvajoya netewesaziyê di Îraqê de û bandora wan li ser pîrsa serxwebûna Başûr bixim ber bas. Pêştir bas hate kirin ku netewe ji komeke mirovan pêk tê, ku xwediyê nîrxên hevbeş in, û xwazyarê jiyana di nava welateke hevbeş de ne. Ew nîrxên îşarepêkirî dikare nîrxên kulturî bin wekî ziman, etnîk, ol, dîrok, deb û resm, û ... hwd, û yan jî nîrx û îdeala siyasî wekî azadî, wekhevî, birayeti, û hwd ...bin.

Du neteweyên Kurd û Erebe tu demekê di Îraqê de xwediyê nîrxên hevpar nînin, ku neteweyekê pêk bînin. Kurd û Erebe di warê îdealên siyasî de, xwediyê nîrxê hevpar nînin û qet ji aliyê Ereban ve nehatiye qebûlkirin ku digel Kurd yeksan û wekhev bin, Kurd xwediyê vê azadiyê be ku Erebe heye, yan Kurd û Erebe xwediyê îdeyê siyasî ya hevpar bin, ku wekî birayekî hevbîr li hev binêrin. Ku wate îdealên siyasî hemû demekê bo Kurd palder bûne, heya ku rakêşer bin bo aliyê nasyonalîzma Îraqî.

Di biyavê faktur û nîrxên kulturî ên hevpar de jî her wisa ye. Kurd xwediyê zimanê neteweyî ya xwe ye, û ew ziman ne tenê ji aliyê Erebe û karbidestên navendî wekî zimanê Erebe ve wekî zimanê Erebe rêz jê nahê girtin, belkû yan qet wekî zimanê fermî nehatiye qebûlkirin, yan jî wekî zimanê duyem hatiye qebûlkirin. Ji aliyekî din ve jî herçend ku zimanê Kurdî hinek azadî hebûye bo vegeşînê, lê qet ew azadiya heya wê

demê ku Ereb zal bû bi ser Kurdistanê de, wekî vê azadiya ku bo zimanê Erebî hebû, nebûye.

Di warê dîrokê de, Kurd xwediyê dîroka hevbeş digel neteweya serdest di Îraqê de nine. Li ber vê ku ew kesên ku bo Kurd qehremanê dîrokî ne, her bi destê wan karbidetsan hatine kuştin, û ji nav çûne. Eva ku bo Kurd têkşikane di dîrokê de, bo wan bi serkevtin tê hesibandin. Lewra dîrok jî wekî faktor nikare palder be bo Kurd ku ber bi navendê bê rakêşkirin.

Herwisa Kurd û Ereb xwediyê deb û resmeke bi tewahî cuda ne. Hekî li hinek biyavên biçûk de wekhevûnek hebe, ew jî nikare gellek bibandor be.

Alava herî baş di destê hikûmetan de bo netewesaziyê, sîstema perwerde ye. Mixabin hikûmetên navendî ji vê sîstemê bo çewsandina gelê Kurd mifah wergirtiye, heya avakirina nirxên hevpar. Ji aliyekî din ve tu demekê wan hewl nedane ku nirxa Kurd bikin nirxeke hevpar û tenê hewla sepandina nirxên xwe dane bi ser Kurd de.

Yanî her takek bi berçavgirtina vê rastiyê bi hêsanî dikare bigihîje vê encamê, ku nasyonalîzma Îraqa Erebî ku xwediyê hêzê bû di Îraqa yekgirtî de, hemû hêzên wê kar kirine, bo bihêzkirina sentrifûgalê derheq Kurd, û tu hêzeke rakêşer yan sentrîpêtal tune ye derheq nasyonalîzma Kurdî û Erebî de.

Di serve de bas ji vê hate kirin ku welat di bin navê neteweperestiyê de, hem têne têkdan û hem jî têne avakirin. Hekî bo nasyonalîzma Erebî girîng bû ku Îraq li jêr hejmoniya Împeratoriya Osmanî rizgar be, û bibe hikûmeteke serbixwe, îro rojê jî, bo nasyonalîzma Kurdî girîng e ku ew Îraq tê hilweşandin, bona vê ku Kurdistanê serbixwe bê avakirin. Kurd û Ereb ne li ber sedemên xwînê hevbeş in, û ne jî bi sedema xaka hevbeş yek netewe bûne, û tu carî jî nabin yek. Kurdistan û Îraqa Erebî du welatên cuda û du neteweyên cuda ne, û dikarin bi rêzgirtina ji îradeya yektir, du cîranên baş û erênî bin bo hevdu. Kurd neteweyeke aşîxwaz û lêbor e. Dikare ji wan hemû

komkujî û bêbextiyên ku ji aliyê neteweya serdest ve hatine serê wê, di pêxema aşî û jiyana aştiyane li rex hevdu xweş be, û wan efû bike.

*** Têbînî: Kek Şehab Xalidî li devoka soranîve ew gotara zivirandiye ser devoka kurmancî.**

Pêngav ber bi lûtkeya mafê diyarîkirina çarenûsê

Bi salan e ku gelê Kurd di tekoşîneke bê rawestiyên de ye, bona bidestxistina mafê xwe, ê serweriya jiyânê, di bin sîbera xwestek û îradeya xwe de, li ser vê erdê ku ê dê û bav û bapîrên wî ye.

Dijminên gelê Kurd nîşan dane ku xwe ji çî kiriyareke qirêj û dijî mirovî naporêzin û di doma dîrokê de, eva ku ji destê wna hatiye bo jinavbirina vî mafê zewtkirî encam dane, û gelê Kurd ji bo man û hebûna xwe û ji bo parastina xwe ji destê komkujî û kîmyabaran û girtin û îşkence û hemû wan kiryarên ku li dijî mirovahiyê têne encamdan, pêwîste ku serbixweyî hebe da ku sînorek ji bo gefxwarinên dijminan derheq xelkê Kurd û Kurdistanê bihê danîn.

Gelê Kurd di Başûra Kurdistanê de biryar daye ku îsal di referandomekê de boçûna xelkê di vê para Kurdistanê de, bixe ber çavê xelkê cîhanê, û hêvîxwaz e ku ew îradeya ji aliyê civaka navneteweyî ve rêz jê bê girtin.

Xelkê me di Başûra Kurdistanê de ku zêdetir ji du dehikan e ku xwediyê mafê biryardana navxweyî ne, dixwaze ku ji riya referandomê ve, mafê biryardana derekî ku mafê rewa û dadperwerane ê vî xelkî ye, cîbicî bike, li ber vê ku mafê biryardana navxweyî hemû demekê ji aliyê dijminên gelê Kurd ve gef li ser e.

Ew maf herçend ku di peymannameya NY de bi awayekî eşkere îşare pê nehatiye kirin, da ku nebe sedema anarşîzmê di cîhanê de, (bo welatên kolonî ew maf bi fermî hatiye nasîn), lê mafek e ku gelên bîndest û belengaz dikarin bi kar bînin, û bi avakirina welatên serbixwe ji xwe re, bi şadî û serbilindî bijîn. Gef û gefxwarinên

Rêber û çekdarên Îraqê, - bo mînak gefên spaha Dîcleyê, û gefên Malîkî di çend rojên borî de, - li xelk û hikûmeta Başûr ya welatê me, belgeya herî baş e, bo vê ku Kurd dibe serbixwe be, û tenê serbixweyî dikare Kurd biparêze. Em dibe ku dersê wergirin ji mêjûya serxwebûna Bengiladişê û Kosovoyê û gellek welatên din di vî warî de.

Dema ku hikûmetên navendî ne tenê mafê Kurd naporêzin, belkû gef in li ser hebûn û jiyana û mafê Kurd, dibe ku Kurd bibe xwediyê serweriya xwe ku ew serwerî hem di aliyê yasyaên navdewletî de parastî be, û hem Kurd bo xwe derfeta parastina wê hebe.

“Ji vî çî ve ku serweriya Kurdisatanê dest pê bike, dibe serweriya Îraqê û Malikiyan û hemû dagîrkerên Kurdistanê dawî pê bihê”. Di vê gotarê de hewl tê dayîn ku bi kurtî pirsê serbixweyiya Başûr bihê lêkdan, û bandora vê li ser beşên din ên Kurdistanê, bi taybetî derfetên li ber dest Rojavaya welat bixin ber çavê xwîneran.

Zana û teorîsyen bas ji du sedemên sereke dikin ku mafê cudabûnê dide girûpekê ku ji welatê sereke ê xwe cuda bin, û welatekî din a serbixwe ava bikin. Ew du sedem ew qas bihêz in ku xwesta “parastina yekîtiya xak” ya welatan, tê kirin ku li ber wan danên aliyekî.

Sedema yekem ew e ku hekî welatek rêgiriye bike, ji girûpeke diyarîkirî, ku di biyavê navxweyî de, mafê çarenûsê hebe, û xwe bi rê ve bibe. Duyem ew e ku hekî welatek mafên mirovî ê girûpekê bi awayekî bihêz binpê bike. Di van du formên de, mafê cudabûnê bo cezakirina wan welatan ku mafê xelkê binpê dikin, bi girûpên çewsayî û zulmdîtî tê dan. Ew maf ji felsefeya exlaqî û hizrî ve çavkanî digre ku dibêje: “Dibe nedadperwerî bêne rastkirin”. Ew maf bo cezakirinê di çî konvansiyon û peyman-nameyekê de îşare pê nehatiye kirin, lê belê di nava wan mafan de, ku wekî urf û deb û resm heye, bi tecrube hatiye selimandin, û bi kar hatiye. Pirensîpa pêncem, beşa heftem ya Konseya Ewlekariyê li ser pêwendiyên dostane pêdagirî dike, ku bas ji serweriya xak û yekparçeyiya welatan dike, lê di heman demê de, bas ji vê dike ku hikûmet dibe bi bê cudahiya nejad, bîrûbawerî, û reng, dibe nûnertiya xelkê xwe bikin. Yanî hekî hikûmet ferq û cudahiye danê di navbera xelkê xwe de, û nûnertiya hemû xelkê neke, û wan biçewsîne, tê vê wateyê ku êdî yekparçeyiya xaka welat girîng nîne û dikare dabeş bibe. Ji vî mafî mifah hatiye standin bo serxwebûna Bengiladişê û cudakirina girava Oland ji Fenlandê, û zeliqandina wê bi Swîdê ve, û di biyavê çarenûsa gellek cihên din (Kosovo, û Koêbêk û hwd ...).

Şert û mercê vê ku mafê cudabûnê wekî cezakirinekê bi kar bînin, dibe ji berahiyê, bi başî û zelalî bêne rohnkirin. Ji berahiyê dibe ku bê zanîn ka gelo ew mafxwazane dikarin wekî girûp bêne hesabkirin yan na. Li ser vê bingeşê gelo ew girûpane di navxwe de pêşiya wan hatiye girtin ku nekarin di navxwe de mafê xwebirêvebirinê hebin, yan

ku berbirûyê bînpêkirina maf bi awayekî cidî hatine, û di dawiyê de, gelo ew mafê cudabûnê tenê riya mumkin e, yan na, (yanî dawî riya çareseriyê). Heya radeyeke zaf, dibe ku ew mafê veqetiyane li pey hev bêne dîtin.

Bila di pêş de, em avriyeke kurt ya dîrokî bidin pîrsa serxwebûna Kurdistanê. Bo serxwebûna Kurdistanê gellek car derfet hebûye. Di vir de bi kurtî wê qala hinek ji van derfetan di sedsala 20 û 21`ê de bê kirin, û em gelek venagerin paş. Ew derfet her carê bi awayekî ji dest Kurdan derketine, û ew yek jî bi sedema lawaziya yekîtiya navxwe û xemsariya Kurd ji aliyekî û berjewendiyaya mezinhezan ji aliyekî din ve bûye. Di peymannameya Sîver de ku mafê Kurd hatibû qebûl kirin, ew maf bûye qurbanîyê danûstandinên zilhêzan, û piştî tewawbûna şerê yekem ê cîhanî û parvebûna împaratoran, gelê Kurd jî wekî gellek gelên din, bi bê xwest û îradeya xwe hate parvekirin.

Mixabin ku ew formola ku Wîlson bo mafê çarenûsê, dixwast piştî şerê yekem ê cîhanî di peymannameya Civaka Neteweyan de cih bide, ku li gora vê formolê, herçend ku welatên cîhanê ji destê wêrdana derekî parastî dibûn, lê di navxwe ya welat de, pêşiya xelkê nedihate girtin ku serxwebûnê raneghînin û cuda nebin, û sînorê welatan tûşî guherînkariyan nekin, lê ew yek cîbicî nebû, û Kurd ew şansê xwe jî ji dest da.

Di sala 1960`î de NY biryar da ku dibe welatên kolonîzekirî azadiya xwe bi dest bînin, û nabe tu welatek jî ji niha şûnda bê kolonîzekirin, Kurdistan welatekî dagîrkirî û kolonîzekirî ye, lê di biyavê nasandina Kurdistanê wekî welatek kolonî kêmîtir hewl hatiye dan, lewra mixabin Kurd nekariye heya niha jî bi komelgeha navneteweyî bîselmîne ku Kurdistan dabeşkirî û gelê Kurd xiraptir ji welatên kolonîzekirî tene birêvebirin.

Di serdema şerê cîhanê ê duyem û şerê sar de, mixabin Kurd tu şansê wisa tunebû, Komara Kurdistan jî, ku di dawiya şerê duyem ê cîhanî de, pêk hat, li Rojhilata Kurdistanê, şansê wisa nebû para wê ku payeyên wê serxwebûnê qahîmtir bike. Di serdema şerê sar de jî Kurd li ber hev kêşeyên pêwendiyên navneteweyî şansê wisa nebû, lewra rêxirawên Kurdî, bi giştî daxwaza çareseriyaya pîrsa Kurd di navxwe ya welatên zal bi ser Kurdistanê de dikirin, herçend ku sîmpatiya Kurd wê demê ber bi Rûsiyeya komonîstî bû, û jêve bûn ku têza Lênîn û Rûsiyeya sosyalîstî ji bo rizgariya gelan stratejiyek e (ji bilî hinek rêberên wekî Qasimlo nebe ku zû ji bo wan derket ku dibe riya

xwe ji vê riyê cuda bike) lê eva armanceke taktîkî ya Rûsiyê bû, ew bi vî karê xwe tenê rewayî dibexşîne serhildana welatên belengaz, ne eva ku piştewaniya ji neteweperwerên zulmlêkirî bihê kirin, bo wan tenê armanc zeliqandimna hemû neteweyan bi federa-siyona sosyalîstî ve bû.

Piştî serhildana xelkê Kurd di Başûra Kurdistanê di sala 1991`an de, di vê para Kurdis-tanê de, heya radeyeke baş Kurd kariye ku bi awayê serbixweyiyeke raneghandî xwe bi rê ve bibe, yanî Kurd di biyavê xwebirêveberiya navxweyî de, bû xwediyê mafê xwe, lê di biyavê çarenûsê ya derekî ye, ku bikare bo xwe li ser pêgeha navneteweyî ya xwe biryar bide, ew yek bi dest nexistiye. Lewra referandomek ku îsal biryar e li Başûr bi rê ve here, li ser vê ye ku gelê Kurd xwazyar e li ser pêgeha navneteweyî ya xwe biryarder be, yan na, belkû dixwaze bi şîrîkatiya digel dijminê xwe di Bexdayê vî karî bike, û bo pêgeha Îraqê tekoşîn kiriye.

Li gora wan mafên urfî ên navneteweyî ku pêştir îşare pê hate kirin, Kurd di Başûr de derfeta vê yekê heye ku serxwebûnê ragehîne. Li ber vê ku Kurd hemû demekê ji aliyê karbidestên şovenî ên Bexdayê ve, gef li ser wan e. Karbidestên Bexdayê di hemû der-fetekê de, bo bînpêkirina mafên gelê Kurd mifahê jê werdigrin, û gef in li ser jiyan, mafê mirov, aboriya Herêma Kurdistanê. Bo mînak birîna budceya hêza pêşmerge ku beşek e ji hêza bergiriya Îraqê, birîna mûçeyê xelkê Kurdistanê, gefa çekdarî ya Hêza Dîcle, şer û pevçûnên Xaneqîn û Kelar û ... hwd, û gefên karbidestên Îraqê wekî Ma-likî û ...hwd.

Kurd girûpeke cuda ya kulturî ye ji Ereban, û digel wan yek netewe nîne. Lewra çê dibe, ku wekî girûp hesab li ser bê kirin. Di biyavê mafê çarenûsa navxweyî de, hemû demekê gef li ser e, û dewleta navendî amade nine mafê qederê ê navxweyî bo gellek ji navçeyên Kurdistanê ku wekî navçeyên kêşe li ser didin nasandin, bi fermî nas nakin, û li ser dewerên din jî, hemû demekê gef hebûye.

Hikûmeta navendî ya Bexdayê, serbixwe ji vê ku kî hukim kiriye, hemû demekê bi awayekî cidî gef bûye li ser Kurd û dîrokekî pirr ji xwîn û kuştin û birîn di navebra Kurd û Ereb de ye. Ji aliyekî din ve, Kurd bi sedema şer li dijî terorîstan û DAÎŞê û afi-randîna sedan destanên mêrxasiyê, sîmpatiya civaka navneteweyî digel de ye, û serxwebûna Kurdistanê dibe sedema seqamgîriya navçeyê, û ew serxwebûn gef nine li

ser maf û azadiya tu netewe û girûpeke din, û aştiya Îraqê naxe metersiyê de. Lewra rast bi van hêcetan ku Bengiladêş ji Pakistanê cuda bû, Kurd jî dikare di Başûr de bibe xwediyê serxwebûnê û mafê biryardana li ser qedera xwe hebe. Hekî di Kurdistana Başûr de serxwebûnê bi dest bîne, her rast bi vê sedemê ve ku di warê çewsandin, û binpêkirina mafê mirovan û mafê çarenûsa xwe de, li ser Başûr hate baskirin, beşên din ên Kurdistanê jî dikarin ku daxwaza serxwebûnê bikin. Lê em jî dikarin wekî girava Olandê, ku çawa daxwaz kir bikeve ser Swîdê, parên din jî, dikarin daxwaz bikin, ku bikevin ser Başûra Kurdistana serbixwe (Îrêdêntîzm), û bi vî awayî Kurdistana yekparçe bê avakirin, (eva nahê vê wateyê ku Başûra welat wekî rêber û biryarder li ser çarenûsa hemû Kurd, bihê lêkdan, lê li ber vê ku ew hemû pêngavekê li pêş in, li warê bidestxistina mafê çarenûsê de, lewra ew yek ji aliyê min ve tê ber bas, û ew yek tiştê ke realîstane ye, û hêvî dikim ku kes bi xirapî lêk nede).

Herçend ku ew armanc demeke zêde dixwaze, lê Rojavaya Kurdistanê ji niha ve ew derfet di ber destan heye. Bila em hemû bo yekparçeyiya Kurdistanê, bi kiryar hewl bidin. Ez hêvîdar im ku rêber û partiyên siyasî û xelkê Rojava bi giştî vê rêçareyê bo komkirina yekîtiya xaka parvekirî a Kurdistanê ji bîr nekin.

*** Têbînî: Kek Şehab Xalidî li devoka soranîve ew gotara zivirandiye ser devoka kurmancî.**

“Heşd” jî gefan li me dike; çima em wisa lê hatin?

Başûra welatê me ji çend salan piştî raperînê ve heya sala 2013'an, û berî vê ku ji aliyê karbidestên Bexdayê ji aliyekî ve û DAÎŞ'ê ji aliyê din ve bikeve ber hereşe û metirsiya êrîşa çekdarî û dorpêçên aborî û siyasî, karîbû ku rêyekî dûr û dirêj ji pêşvebirina welat bipîve. Di heyamekî gellek kurt de pêşkevtinên Kurdistana Başûr gehîştin astekî ku, Hewlêr bibû rikeberê Dubêy bona rakêşana sermayeyên bîhanî.

Bona rêgirtin ji wan pêşveçûnên bilez ên Kurdistana Başûr, dujminên gelê me yekdem û bihevre li dijî hikûmet û gelê Kurd li Başûr û berjewendiyên netewame li her derekî hewl û çalakîyên xwe xistin kar û bona serxistina pîlanên xwe yên qirêj, ketine çêkirina tevdanîkarî û duberekiyê di navbera part û aliyên siyasî ên Kurd bi merema jinavbirina tebayî û yekitiya gelkê Kurd.

Çi caran çavê dujminên me serkewtinên gelê me nabînin û tu carî naxwazin bibînin ku deshilatdarên me li Başûr, bi rizgarbûna vê beşa Kurdistana û avakirina sîstemek demokrat û bidestvegirtina hêz û birêveberiya çavkaniyên berfireh ên samanên xwezayî di Rojhilata Navîn de, pêngavan ber bi asoya serkewtina yekcarî şil nake, belkî ji rêya gehîştin bi van armancên pîroz pêdagir û mikurtir in. Her ew deshilata ku piştî serhildana DAÎŞ'ê bûye hêza revandin binajoxwaziya olîm û yekemîn hêza çekdar ya xweragir bû ku, berevanî ji buhayên mirovî li hemberî terorîstên DAÎŞ'ê dikir û bûye sedema wêzarkirina dîktatorên zalim.

Bona rêgirtin ji pêşveçûnên bilez ên Kurdistana Başûr, dujminên gelê Kurd yekdem û bihevre, bihêzbûn û pêşveçûna Kurdistana di her warekî de, dibe sedema nîgeranî û dijatiya wan û, pêşkevtinên han bi êrîşa bo ser berjewendiyên xwe dihesibînin, lewra jirêyên curbicur ve hewla têkdan û nezokkirina wan pêşkevtinan didin. Di vê derheqê de em dibînin ku, dijatiya wan bi awayê gefxwarên zerekî yê karbidestên herî bilin yê wan welatan û axaftinên bi zimanê çek, an ku gefên nerasterast çek û kerestey leşkirî û

herweha temrîna leşkirî û gefên sitratejîk bi pîlan û pirogramên dirêj mideh xwe derdixin.

Li bîra hemû kesekî de maye ku berî jidayîkbûna DAÎŞ'ê, "Sipaya Dîcle" liser biryara karbidestên Bexda û Tehranê gef ji Kurdan dixwarin. Niha jî bas ji vê têkirin ku pîlana Heşda Şe'nî here bona êrîşkirin bo ser Kurdistana Başûr. Gefa Sipaya Dîcle bona rêgirtin ji vegeyriyana Kerkûkê bû bo ser Herêma Kurdistanê, û gefên Heşda Şe'bi jî bona şikandina hêviya serbixweyî û tarîkirina sipêdeya gehîştin bi armancên gelê me ye.

Kakila her du gefan vê yekê der dixwe û gefên sade û biçûk ninin. Ev gef xwarin vê rastiye derdixin ku, dujminên me hertim her beşekî Kurdistanê bi gefekî sitratejîk dibînin û bona lêxistina derbeyan li Kurdan jî pîlanên sittratejîk dadirêjin, û dema ku hêz û şiyar hebin, pîlanên xwe cîbicî dikin.

Li vir de pirsyarek xwe nîşan didem ev jî eva ye gelo hukûmeta Kurdî li Kurdistana Başûr bona parastina xwe dikare çî bike, û bo vê meremê jî çî di dest de heye?

Di vîr de merem ji parastinê eva ye ku Hikûmeta Herêmê bikare herêma di bin deshilatê xwe biparêze, mafê deshilatdariya xwe bparêze û kontrol hebe liser axa dibin kontrola xwe û çavkaniyên binerd û sererd ên Kurdistanê be. Armanca sereke ji vê parastinê dabînkirina asûdeyî û bilindkirina asta sitandard a jiyana xelkê û pêşxistin û parastina bazirganiyê û herweha rêgirtin ji teror û dizîna zaniyariyên welat û ... hwd ye.

Bona vê ku Hikûmeta Herêmê bigîje armancên xwe, gerek hewê bide bibe hikûmetek xwedî piristîj û cihê rêzê. Lewra gerek hewlê bide di yekem pêngav de di warê çekdarî de xwe bihêz bike û piştî derfeta serkewtin û xwe bihêzkerin di hemû warên weke zanist, teknoloji, werziş û di her wareke din de ku dikare bibe simbol, bide.

Li herîma ku Kurdistan têde hilketiye eqliyete û bîrûraya demokratîk mixabin cih negirtiye û venegeşiyaye û netenê neteweyên herêmê rêzê ji hevo nagirin, belkî evên ku lewaz û bêhêz in, dibin armanca êrîşa cîranên xwe, û di vî warî de jî Kurdistan xwediyê pişka şer e û hertim Kurd bûye qurbanîyê êrîşa netewên din. Lewra hewce ye ku Hikûmeta Herêmê êrîşa Heşda Şe'bi bi micit werbigire, û di dema hewce de amadegiya vê hebe ku berevaniyê ji xwe bike.

Gelek çaran wisa xûya dike ku serbarê fîdakarî û qehremanitiya hêza pêşmerge, Hikûmeta herêmê li hemberî êrîşên derekî, serbarê vê ku digel kîjan dujminê gelê me be, lawaz xwedî derdikewe, gelo sedema vê lewaziyê vedigere ser çî tiştêkî?

Hemû nîşan vê rastiyê nîşan didin ku ev lewazî berî vê ku hokar û sedema derekî li piştê be, sedema navxweyî heye.

Nabe bihê jîbîrkin ku bona darêtina siyaseta derve, gerek hem faktorên derekî û hem jî faktorên navxweyî bîn liberçavgirtin.

Dujminên me gellek bibaşî li ser nakokiyên kar dike û bi merema lewazkirina me partî û aliyên siyasî weke karta gîwaşê li dijî hevdu bikar tînin, da ku bikarin bi vî rengî poyenên (Êmtiyaz) zêdetir ji gelê me bistînin.

Li Kurdistana Başûr de hêz û aliyên siyasî biser çendîn aliyên de parve bûne, û dû ji berjewendiyên netewî, tenê liser hinek tiştî lawekî û ne hewce, rewşek ne saxlem afirandine ku derfeta mifahwergirtina xirab bi dijî gelê me çê kirine. Her eva jî bûye sedem ku Hikûmeta Herêmê di wan çend salan de nekarê di warê dîplomasiyê de, eva ku hewceyî hikûmetekî be ji xwe nîşan bide. Tu sînorek di navbera dîplomasiya partiyên û dîplomasiya Hikûmeta Herêmê de nine. Her rojê partiyek serdana welatekê dike û girêbesteke aborî wajû dike û rêkkewtinê dike liser hisaba gelê Kurd.

Lewra di rastî de hekî çeka dîplomasiyê bi taybetî digel welatên cîran û liserweyî hemûyan digel Bexdayê, hekî bêjim bi tewahî di destê Hikûmeta Herêma Kurdistanê de nemabe, dikarim bêjim ku gelek lewaz û bê buha bûye.

Her ev nakokî jî bûne sedem ku dujminên me piropagandeya nerênî liser deshilata Kurdî bikin û di warê aborî û teknolojiyê û çekdarî û hwd de, Kurd lewaztir bikin û bona bandor xistin a paşekêşepêkirina Hikûmeta Herêma Kurdistanê, ji biryar û deskewtên xwe, guşarê dixin ser serkirdeyên Kurdan.

Piştî jikarketina parlamana Herêma Kurdistanê, tu nawendekî berçav nine ku, bikare siyasatên navxweyî û derve binirxîne û girêbestên navnetewî ên Hikûmeta Herêma Kurdistanê kontrol û bipejirîne.

Ez hêvî dikim ku aliyên siyasî bi liberçavgirtina rewşa niha û berjewendiyên dirêjmi-deh ên gelê me, bona bidawîanîna bi van hemû kêmasî û lewaziyan, û bi micîfî wergirtina gefên dujminên derve, lidewra hevdu kom bibin û neteweperestane û lojîkî rêçareya hewce peyda bikin bona derbazbûn ji vê qonaxa hestyar û nazik de.

- **Têbînî: Kek Şehab Xalidî li devoka soranîve ew gotara zivirandiye ser devoka kurmancî.**

Kartêkeriya zimanê zikmakî li ser kesayetiya meriv

Zimanê zikmakî xwediyê nirxek mezin e û her ew yêka jî bûye sedem ku civaka navnetevî rojekê bo rêzdanîn û nirx pêdana zimanê zikmakî diyarî bikin û her sal li 21ê sibatê de wê rojê bînin libîr anîn. Zimanê zikmakî bûye mijareke girîng ku akadêmîsiyen û lêkoler li ser dixebitin. Gelo zimanê zikmakî çiyê û rol û girîngiya wê li çî de ye? Cihaba wê pirsê di wê gotarê de yê were dayin û eger çî nikare cihabek be ku hemû kesan razî bike, lê hêvîdar im ku bikare hindêk wateya wê peyva binirx zelal bike.

Zimanê zikmakî:

- ◆ Ew zimaneye ku takek pê hizir dike, xiyalan dike, dihijmêre û ...
- ◆ Zimanê yekimîn e ku zarok hîn dibe.
- ◆ Li barê fêrbûnê ve, zimanê zikmakî ew zimaneye ku kesek bi başî li ser de zal e.
- ◆ Li gor dîtinek mêhverî, zimanê zikmakî ew zimaneye ku kesek wê zêdetir û zaftir li zimanên din pê diaxive û dipeyve. Li barê hizrîve, zimanê zikmakî ew zimaneye ku kesek bo xwe wê wek nasname bikar tîne û xwe pê dide nasandin.

Bi kurtî em dikarin bêjin ku zimanê zikmakî, ew zimaneye ku meriv li naw de li dayik dibe, wek yekimîn ziman hîn dibe, li naw de mezin dibe, bi başî li ser de zal e û wek nasnama xwe bikar tîne.

Di varê siyasî, perverdeyî, saykolojî, abûrî û civakî ve bas li girîngiya zimanê zikmakî tê kirin. Di civakên dêmokratîk û firekultûrî de mafê perverdeyî bi zimanê zikmakî wek mafê ko hatiye pejirandin û ne wek mafê tak. Ew mafa bi xwe mafê sentral e. Ew mafa li ser bingeha hindêk hegerên girîng hatiye qebûl kirin. Li wan hegeran em dikarin amaje bi wan xalan bikin:

Eger li civakekê de mafê perverdebûn bi zimanê zikmakî bi her hegerekê bo zoratiyê hatibe pejirandin, dibe rast li ber wan hegeran jî bo kêmahiyê û grûpên itnîkî bête peji-

randin. Perverdehiya zimanê zikmakî yarmetîderek mezin e bo zarokan ku mîna merivan mezin bin. Ew yêk dibe sedem ku şiyana wan ya intellektuel pêşve here û zanistên din jî ku pê tê perverdekirin bi başî hîn bibe û pêş bixe. Perverdehiya zimanê zikmakî nasnamê dide meriv û wan bi kultûra wan ya netevî ve girê dide.

Zanîna zimanên zaf li aliyê xelkê her welatekê ve dibe bayîs ku sermaya civakî li wî welatî de hilkişe û here serê. Ew yêk serçaveyeke bihêz ya kultûrî e ku xelkê civakekê hînê zimanê zêdetir bin û wan zimanan li asta zimanê zikmakî de bizanin. Ji ber ku dibe sedemê vebûn û afirandina imkanên abûrî yên nû bo civakê û asta navnetevî de jî peyvendiya xurttir û zêdetir çêdike û li nawxweyî welat de jî dibe bayîsê devlemendiya kultûrî. Her zimanek xwediyê zerfîyeteke xasmanî e û parastina şiyane her zimanekê erkek girîng e û dikarin bêjin ku heta erkek pîroz e jî. Di dema niha de ku pêşkevîna abûrî bûye / yê bibe sedemê integrasiyona nawnetevî, zanîna zimanên zaftir wek çalakiyeke girîng ya siyasetên sen'etî e. Zanîna zimanê zikmakî pira pêyvendiya navbera tak û kultûra civaka wî ya resen ku lê hatî e. Ewa li xwe de devlemendiyeke bo tak û binirx e bo welat.

Li civakên firekultûrî de gava ku bas li maf tê kirin, ew mafa zêdetir mafêke ku bo grûpên cuda cuda yên kultûrî hatiye pejirandin û kêmtir bas li mafê tak tê kirin. Li ber ku mafê perverdebûn bi zimanê zikmakî mafêke sentral e, ew yêk bo grûpên cuda cuda yê civakê hatiye pezirandin û ew grûp xwediyê mafê perverdebûn bi zimanê zikmakî ne, serbixwe li piçûk ku mezinatiya wan grûpan.

Zimanê her kesekê, nasnama wî e û qet nasname û ziman li hev nayên cuda kirin. Zimanê zikmakî û pêşxistana wê bi avayeke erênî girîng e bo zarokan û gencan. Li ber hindê jî bo her takekê girîng e ku bikare nasnama xwe gorekî ziman û kultûra welatê xwe yê bab û kalan pêşbêxe û girêdana xwe ya civakî û kultûrî bi netewe û welatê xwe re biparêze û xurt bike.

Ziman bi tinê amrazê peyvendiya navbera merivan nine. Ziman heta qaseke bilind kartêkeriya rastevxo heye li hizir kirinê û imkana hizirkinê e.

Şiyana karkirin bi peyvan li ser babetên zanistî ku bi şiyana zimanê akademîk yan kognitiv tê naskirin û bi avayekê texesusa stidlala kelamî e şiyana merivan bo peydakirina çareseriyê cihaban bo pêrskirêkan hildikîşîne, şiyana dêkontêkstekirinê, peydakirina

peyvendiye navbera tiştan ku çî rebtik bi hev hene û şiyana hesabkirin û karên lojîkî û famkirinên serveyî ziman bihêz dike. Ew şiyana demekê xurt dibin ku tak bikare bi zimanê xwe yê zikmakî here mektebê û bi zimanê xwe yê zikmakî perverde be. Pêşkevîna kognitiv ya ziman dibe bayîs ku kesek bikare di varê xwendinê de serkevtî be.

Temrîn û pêşxistina ziman wek vesîleyeke bîrkerinê li rêka zimanê zikmakî ve hêsantir bo zarokan. Li ber ku kesek dikare li ser şiyane zarakî yê ziman û peyvên ku zarok rojane li jiyana xwe de bikar tîne û tecrube dike, bingeha xwe ser dane.

Gava ku peyv hatin famkirin û bikar anîn li zimanê zikmakî de, dikarin bikar bên wek bingehek bo fêrbûna zimanê din jî. Gava ku zarok hînê zimanê xwe yê zikmakî dibve û bi wî zimanê tê perverdekirin, ew yêk yarmetiyek mezin bi wî zarokî dike ku hêsantir fêrî zimanê din be. Imkana famkirin û li kar kirina peyvên zor faktoreke girîng e bo pêşkevîna li karê xwendinê de.

Eger zarok bi başî hînê zimanê xwe yê zikmakî nebin, hem li mektebê de û hem jî li karê xwendinê de tûşê astengiyan dibin û fêrbûn bo wan zehmet dibe û ew yêka jî dibe sedem ku zarok li mekteban direvin û zeh li xwendinê nakin. Ew tiştan li xwe de tehdideke mezin e bo ser kesayetiya zarokan.

Eger em bala xwe bidne ew tiştên ku serve me ser zimanê zikmakî bas lê kirî, pirsiyar tene pêş ku gelo çima dijmin perverdekirina zarokên kurdan bi zimanê zikmakî qedexekirî û ewê qedexekirinê çî kartêkeriyên nerênî li ser civaka kurdî û kesayetiya zarokên kurd hebûye? Çima partiyên siyasî kurd ku xebat bo mafê netevî dikin, pêdagirin li ser wê yêkê ku qedexeya li ser zimanê kurdî bê hilgirtin?

Mixabin desthilatdarên wan welatên ku Kurdistan a welatê Kurdan din navbera xwe de bi şevazeke hovane parve kirine, sistimên dîktatorane û totalîter li wan welatan damezirandine û mafê perverdeyî bi zimanê zikmakî li 40 milyon kurd hatiye zevt kirin û ew zordarane bi her şeveyeke mumkin siyaseta asimîle kirin û helandina kurdan di nava neteva serdest de didin û ew mafê ku bo xwe bi reva dizinan li kurdan re haram kirine. Qedexeya li ser zimanê zikmakî siyaseteke ku dijminan bo paremana xelkê kurd dimeşînin. Gava ku zarok diçin dibistanan û li dibistanan de tevî zimanê bîhanî berevrûî dibin ku tu şarezayiyek li ser tuninin, li mekteban direvin. Yek li hegerên herî

mezin ya nexwendevarî ya xelkê di Kurdistanê de, sepandina perverdebûn bi zimanê bîhanî e.

Dijmin bi danîna qedexeya ser zimanê Kurdî çanda neteva kurd jî xistiye tehlûkê û pileya sermayeya civakî heta qaseke zêde nizim kiriye. Eger çand û zimanê Kurdî bo kurdên her parçeyeke Kurdistanê azad ba, ew yêka yê biba sedemê çêbûna pêywendiyên xurtur di navbera wan welatan de ku Kurd ser de hatine parve kirin û ew tişt li xwe de yê pêywendiyên abûrî biafirandana û yê imkanên nû yê kar bo xelkê welat çê bikira.

Eger çî hindê li wan dewletên dagîrker li yasayên xwe de mafê perverdeya zimanê zikmakî înkâr nakin, lê li emel de nahêlin ew kar bête kirin û ne îmkânên wê dabîn dikin û ne jî dihêlin ku kes û saziyên civakî wê erkê bigirne stûyê xwe.

Dijmin bi qedexeya zimanê zikmakî bo kurdan, nasnameya wan tehdîd dike û dixwaze ku nasnameya wan ya netevî biguhere yan jî lawaz bike. Ew bi wî karî dixwazin nasnameke sexte bo kurdan biafirînin. Li ber ku ziman yêkek li girîngtirîn faktorên binetevbûna her grûpekê e. Ewan zimanê kurdan lê qedexe kiriye ku bikarin kurdan û zarokên kurdan bi ziman û çanda xwe perverde bikin û heta ku takên kurd jî wek wan hizir bikin. Li ber ku ziman emrazê hizir kirinê e.

Dijmin bi qedexeya zimanê me yê zikmakî astengiyên mezin çêkirine li ser rêka pêşkevîna takên kurd li warê xwandinê de û zoraniya xwendekaran di warê karkirin bi peyvan lawaz in.

Bi kurtî em dikarin bêjin ku dijmin bi qedexeya zimanê zikmakî bo kurdan cehdê dike ku wan di hemû warên civakî, abûrî, çandî, akadêmîk û htd de lawaz bike û kesayetiya wan bişkêne û pira pêwendiya navbera wan û civaka kurdevarî û welatê wan anku Kurdistanê lawaz bike.

Partî û kesayetiyan şoreşvan yê Kurdistanê jî ew tişt girîng li mêjve ye ku fam kirin e û li her demê de ku imkana perverdekirina keç û xortên kurd hatipe pêş, ew bi zimanê zikmakî hîn kirin e.

Em jî di roja navnetevî ya zimanê zikmakiyê sipas û pêzanîna xwe pêşkêş hemû wan kesayetî û saziyên siyasî, çandî û civakî dikin ku di rêka perverdeyî ya zimanê zikmakî de bo kurdan zehmet kişandine.

Rola kultûrê di pêşveçona civakê û xebata azadîxwaziyê de

Di zanistên cîvakî de, manaya peyvên hejarî (destkurtî), kultûr, pêşveçûn û çêkirina dewlemendiyê her wek pir peyvên din ên wê zanistê, ji aliyê gelek kes û zanayan ve bi awayên curbicur hatine şirovekirin. Ya girîng ewa ye ku kultûr roleke girîng dilîze di zanistên cîvakî de û arîkariya me dike ku em baştir li pêwendiyên xelkê tevî hev di civakekê de (yan di grûpekê de) û li pewendiyên xelkê di civakekê de tevî xelkê di civakeke din de fêmkirin, û bizanin ku ew xelk xwediyê çi bihq û nirxan in di jiyana xwe de û

Di vê gotarê de ezê hewil bidim ku rolê kultûr li ser pêşveçûnê bidim şirovekirin û dahûrandin û emê temaşa bikin ku çawa zanist û nirxên kultûrî dibin sedemê pêşveçûna hêvî û çêkirina dewlemendiyê li cem kesên hejar û tepeserkirî.

Kultûr:

Peyva kultûr bi awayên corbicor hatiye watekirin û bi destxistina manaya wê ya durist gelek dijwar e. Eger em bi awayekî adetî mîzêyê kultûrê bikin, hingê em dikarin wateya wê ya ji aliyê antropolog (xelknas) Edvard Taylor bînin berçavan: kultûr [...] tevavîyeteke giştî ye ku zaniyarî, formdan bi bawerê, huner, moral (exlaq), qanûn, nêrîn û hemû adetên ku kesek wek endamê civakekê bidestve tîne, li xwe digre.

Manayeke nû û hevçêşît ya kultûrê ewa ye ku dibêje: kultûr sîstemêke li bawerî, nirx, nêrîn, nimûneya kar (action) û tiştên kevînar (entîqe) ku endamên civakekê bikar tînin ji bo liv û tevger tevî hev û dinyayê. Kultûr ji rêya fêrbûnê ve li nîşkekê diçe bo nesleke din "(Henrik Bøhn & Magne Dypedahl, 2009: p.48 og <http://www.oecd.org/dataoecd/2/9/1896320.pdf>).

Ew manaya jor gelek berfireh e, bi wê hestê ku hemû wan tiştan pêk tîne ku ji aliyê merivan ve hatibe çêkirin heta ku fêmkirin û raya zêhnî ya takekesan jî. Ew tê wê manayê ku hemû tişt li xwarinê û birêvebirina siyasî ve bigre heta teknoloji û wêneyê

dinyayê, bawerî, nirx û adetan. Ev manakirin hemû wan hizr û şeweyê bîrkinê li xwe digre ku cem her yek li me heye, û em wan wek bingeh digrin ji bo peywendî û tevgerên civakî yên xwe. Gelek kiryarên zêhnî hene ku giştî ne (hevbeş in) di her kultûrekê de. Kultûr dikare hevkarîya me bike ku em bizanin ka em kê ne û dinyaya derdora me çawa tê fehmkirin.

Ji ber ew normên kultûrî ku li ser kesayetîya merivan zall û ferzkerî ne, kultûr çarçove û pêşbînîyê dide me li ser endamên din yên civakê (yên civakekê taybet jî). Li ser bingeha wê eslê ye ku ewa kultûr e ku ji bo me diyar dike ku divê em çawa bigerin. Ji ber vê yekê ye ku em dikarin wusa bizanin ku me divêt çi çavnehêrîyek hebe ji xelkê din.

Ji xeynî wê hindê, ewa kultûr e ku wê zanistê dide me ku em wek takên civakekê baş li tev hev biguncin, bi taybet ew lîstika ekolojîkî (jîngeh / lîstika navbera zindeverê devreke diyar) di navbera merivan, lawiran û gîyayan di wê xwezaya derdorê wan de (ibid. p.48-49).

Kultûr û civak ne tiştên amarî (statîkî) ne. Ew tiştên zindî ne ku dikarin bêne nûkirin û formeke nû bi van bê dan. Her wek ku tev kultûrê, manaya mê û nêrîtî di derbasbûna demê de tê guhartin. Guhartin girêdayî bi gelek faktorên in. Guhartinên kultûrî cihaba civaka herêmî û malbatî ye bi guhartinên civakî û abûrî yên girêdayî bi prosesq cîhanîbûnê, teknolojiya nû, kartêkeriyên jîngehê, nakokiyên çekdarî, projeyên pêşveçûnê û ... (<http://www.oecd.org/dataoecd/2/9/1896320.pdf>).

Guhartin herwisa dikare encama berxwedanên bi zane bin ji bo kartêkirin li ser nirxan bi rêya guherîna qanûnan yan siyasetên giştî ve, pir car ji ber givaşa ji aliyê civaka sîvîl ve.

Gelek nimûne hene ku bûne sedemê guhartina nêrînan di peywendî tev pirsra nijadî, mafên karkeran yan jî bikaranîna jîngehê, û nav anîna wan sê herêma ji ber hindê ye ku nirxên kultûrî têde bûne/dibin sedemê guhertina kesayetiyê.

Manakirina nû yên kultûr di nav wan proseyan de çêbûye ku her beşek li civakê guherînan çêdike bi rêya xebata bandor çêkirinê û nimûnan ve, di rewşekê de ku yên din di hember de radiwestin. Bi awayekî din, em dikarin bêjin ku civak homojîn (yêkrenge) nine û çi rewşek nine di warê icma (îştak) de li ser nirxên kultûrî (ibid. p.2).

Pêşveçûn

Pêşveçûn di derbarê wan guhartinan de ye ku aliyên erênî hene. Yanî tişteke ku guhartin bi ser de hatiye û baştir bûye bi berhevdan tevî wê tiştê bi xwe di dema pêş de (buhorî de). "Esteva" dibêje ku " pêşveçûn naverok û cewhera manayeke bihêz pêk tîne... Her di wê demê de ku tenê hindêk peyvên lawaz in, wek tişteke bêhêz li dana madde û manayê bi hizr û reftarê re ne (Jonathan Crush, imagining development, p.1)."

Pêşveçûn hem bi xwe guhartin e û hem jî ew prose ye ku dibe sedemê pêkhatina guherînan. Ew yek tê wê wateyê ku hemû guhartin di cîh û zeman de çêdibin. Fêmkirina wê hindê ku guhartinek çê bûye, divê li ser wê hesabê be ku wê guratinê destpêkek hebûye (xala destpêkê ya zemanî). Herwisa dibe ku meriv bizane ka çi tişteke pêş ketiye yan jî guherîye. Her pêşkevtinekê faktorên xwe hene ku guherînan mumkin dike.

Guherîn dikare hem erênî be û hem jî nerênî. Vira em li du dîtina guherîna civakan, neteweyan, welatan yan jî deverên mezin û yan jî qarreyan digerin. Pêşveçûn pir caran tê bikaranîn ji bo nîşandana radeya pêşveçûna welatekê. Ew dikare dosiyeyek li ser pêşveçûna abûrî, tenduristî, xwendinê yan jî faktoreke din yan civakî be. Welatên dunyayê ji ber wê hindê ye ku li ser du beşan ve tên parvekirin: Dewletên pêşkevtî (industrialized countries) û welatên ber bi pêşveçûnê (developing countries). Welatên pêşkevtî bi wan welatan re tê gotin ku heta radeyeke zêde pîşesazî di wan de xurt bûye û pêk hatiye û seneta pêşkevtî bikar tînin di proseya berhemanîna tiştan de. Di welatekî wiha de meriv xwediyê sistemeke gelek pêşkevtiye di warê perwerdê û saxlemiyê de û sistema desthilatdariyê jî li ser bingeha prensîpên demokratîk hatine avakirin (çêkirin). Welatên ber bi pêşveçûnê jî ji wan welatan re tê gotin ku di wan proseyan de hêşta gelek nehatine pêş.

Li gor dîtina rojavayîyan, divê hevkarî bê kirin ji bo welatên ber bi pêşveçûnê ku ew jî bikarin xwe pêş bixin. Hevkariya pêşkevtinê jî wek hevkarî bi pêşkevtinê ye û gelek rêyên girîng û naskirî ji bo encamdana wî karî hene. Bi giştî em dikarin bêjin ku peyva pêşveçûnê zêdetir bi manayeke erênî tê wergirtin. Yanî gava ku bas li pêşveçûnê tê kirin, yek dikare bîr li pêşveçûna takekesan bike heta ku dighêje pêşveçûna teknoloji yan jî pêşveçûna mafên demokratîk. Yanî ku proseyeke bo baştirkirinê û fehmkirina

tişteke wê mezinbûnê, balixbûn an jî cureyek li kemilînê (Knut Heng, 2007, http://www.mamut.net/hengi/hva_er_utvikling.pdf).

Gava ku em bas ji wê yêkê dikin ku kultûr dikare bibe sedemê pêşveçûnê, yanî em dikarin hindê faktorên kultûrî bikar bînin ku pêşveçûn bê bidestveanîn û bibe rastî. Di wê gotarê de emê li nêzîk ve şirove bikin ku çawa nirxên kultûrî li welatekê yan jî li deverê de dibin bayîsê pêşveçûnê.

Kultûr pêşveçûnê diafirîne

Di wê beşa gotarê de ezê li gotarekê mifahê werbigrim ku “Appadurai” nivîsandiye û gelek bi başî şirova wê pirsê kiriye ku bi çi awayî kultûr dibe aleva pêşveçûnê û kêmkirina hejariyê. Ew li ser wê bawerê ye ku hizrên pêşerojê di nava kultûrê de hene her wekî ku hizrên dema bihorî di nava kultûrê de hebûne. Ji ber ku bo bihêzkirina zerfîyeta daxwazkirinê (hêvî xwastin, meraqkirin), bîr li zerfîyeta kultûrî tê kirin, bixasmanî di nava xizan û hejaran de, hêvîdarî dikare bi awayekî durist û hişmendane bê bikaranîn ji bo peydakirina hevbendiyên û alevî xwe rizgarkirin li hejariyê (‘Appadurai’, 2004: p.1).

Li ser wê bingehe ye ku em dibînin nirxên kultûrî, yê wê daxwazî xwastinê û hêvî xwastinê, dibin sedemê çêbûna hêvîdarbûnê di nava qada hejar de ku wan dixê têkoşînê ji bo xwe rizgarkirin di jiyana feqîrîyê de û bilindkirina asta jiyana xwe. Ew guhertina li cem qata hejar, guhertineke erênî ye ku hêz dide wan û ew yêka jî pêşveçûn e. Bo wê yekê ku kultûr û zerfîyeta kultûrî bi awayekî baş kar bike, diviya meriv bizane ku çawa di nirxên kultûrî mifahê bistîne û wan bikar bîne. Ew yek jî tişteke ku bi pîlan (bername) tê navdêrkirin.

Ger em mêzeyê wateya kultûrê bikin, em dibînin ku mêhverek e ku vedigere ber bi paşve. Lê dema ku em bas li wê yekê bikin ku kultûr dikare bibe sedemê pêşveçûnê, wê demê ye ku mêhvera wê pêşerojê dide xuyakirin. Gava ku meriv bas li kultûrê wek pîrsekê di dema derbasbûyî de bike, hingê peyvên sereke di vir de adet, mîrat û kevneşop in. Berevajî wê jî peyva pêşveçûnê, hertim bera xwe dide pêşerojê û li ser dema ku were disekine û peyvên sereke di vir de jî plan, armanc, daxwaz û ...in.

Ew kultûra ku wek mêtodeke şirovekirin yan jî bernamedanîn bo pêşerojê tê zanîn, jêre dibêjin " the anthropology of drug models of culture" (yanî xelknasî ya modelên narkotîkê ya kultûrê).

Eger em bêjin ku abûrî zanistek e ji bo pêşerojê, peyvên serke vir de: xwestin, pêywîstî, çavnihêrî, ... ku di basên abûrî de dikarin bên bikaranîn. Her wek 'Appadurai' gotî: " Ekterê kultûrê ektereke (leyîzker) yê dema bihorî û ekterê abûriyê jî ektereke yê dema pêşerojê. Her ji ber wê yekê ye jî ku her di detpêkê de kultûr li hember pêşveçûnê radiweste, her çawan ku adet li hember nûjenbûnê û adetê hesabkirinê radiweste" (ibid. p.2).

Pir nerînên kultûrî hene ku nikarin pêşerojê asteng (ignor) bikin. Lê ew wê bi awayeke nerasterast û veşartî qaçax dikin û bikar tînin. Kultûrê roleke mezin heye li şikildan bi jiyana civakî.

Pêşveçûn û kêmbûna hejariyê

Li vir em dixwazin li sê hizran hem di nava antropolojîyê de û hem jî li derveyê wê mifahê werbigrin. Daxwazkirin yek li girîngtirîn beşan e ku xwediyê zerfiyeta kultûrî ye. Ew li ser bingeha peyva Charles Taylor ya "bi resmî naskirinê " (recognition) hatiye çêkirin ku li baseke exlaqî ye li pirçandiyê (multiculturalism). Taylor dixwast ku bide diyarkirin ku "bi resmî naskirin" teqveyeke bo erkdarkirinê ji bo zêde zanîneke exlaqî li ser tiştên ku kultûrek xêncî kultûra me hene. Ew yek jî dibe sedemê zêdebûna tehemulkirinê (tolerance). Ew bi resmînasîn dibe sebebê çêbûna wîqara siyasî ji bo dubare parvekirinê û ew yek jî hejariyê kêmbûnê dibe (ibid.p4). 'Appadurai' tioriya Hirschman ya li ser daxwazkirinê jî bikar anîye ku derbara nasnameyî û xatircemiya hevbeş de ye (collective identification and satisfaction). Girîngtirîn peyvên ku wî bikar anîne, vefadarî, deng (ra) û davîpêanîn (derkevt) e (loyalty, voice and exit). Girêdayîbûna kultûrî di şeweya wefardarbûnê de ye, deng (ra) bi pirsên " dissensus"ê re mijûl e û derkevt jî girîng e bo her liv û tevgerê tevî hejariyê, ji ber ku mezintirîn kêmasî di vir de alevê dengdanê ye. Ji ber ku bo wê hindê ku bikarin li ser biryarê siyasî kartêkeriyê çêbikin bo çêkirina rifaha civakî, dibe ku imkanên hindê hebin ku dengê xwe derxin û di behsan de beşdar bin û pirskirêkên xwe bînin ziman û bixin ber behs. Ew yek jî serçoveya xweşderbaskirinê ye di her civakekê de (ibid. p.5).

‘Appadurai’ her wusa tiorîyeke din jî bikar aniyê ku tiorîya Amarty Sen e. Sen li rêka zincîreyek lêkolînan ve li ser nîrxên abûrî û siyasî bo çêkirina rifahê, em hemû kirine qerdarê xwe. Ewî li karê xwe de li ser "nîrxên civakî û pêşveçûnê", "rifaha civakî" û "azadiyê" li hegerê tetbîqî mifah istandiye bo bi cî kirina dosyeyên azadî, nîrx û silametiya exlaqî di nav dilê rifah û abûriyê de.

‘Appadurai’ jî li bikaranîna wê bîrdoziyê xwestiye ku daxwazkirinê wek mêhwereke bihêz li zerfiyeta kultûrî bikar bîne ji bo çêkirina baseke bihêz li ser zarfiyet û şîyanê. Bi giştî, Sen xwestiye ku bide xuyakirin ku çawan meriv bi pêşeroja xwe re mijûl in.

Mary Douglas jî di xwendinên xwe yê keyhannasiyê (cosmology) de pîrr caran amaje bi wê yekê kiriye ku çavnihêrî û radeya rîskkirina merivên normal di dîzayna kultûrî de tê xuyakirin. Jemes Fernandes jî hez li wê pîrskirêkê kiriye ku gelo lihevhatina kultûrî çawa çêbûye. Ew dibêje ku ew lihevhatina tişteke ne asan û biçûk e e di dîtina kultûra adetî de.

Lê li rêya wan operasyonên taybet û curbicur yê axivtinî û madî yê rûyekî û formalîte ve, û li rêya kiryar û mêtatorên tekûz ku hatinî pejirandin li rêyên curbicur ve, grûpa sereke lihevhatinekê çê dikin li ser eslên bingehîn ku wisa tê xuyakirin ku bi dîtinekê û bi sanahî bêne pejirandin (ibid. p. 6).

Niha em pêngaveke din herne pêş û hindek jî bas li "daxwaziyê" bikin.

Daxwazkirin girîng e bo bihêzbûnê û kêmkirina hejariyê

‘Appadurai’ ku bas li manaya hejariyê dike, dibêje ku hejariyê gelek manaya dide ku hemûyê wan jî xirab (nerênî) in. Manaya hewceyiya maddî û bêhêvîtiyê û bêçareyiya, nebûna ewlekarî û parastinê û bêqîmetiyê, cî girtin li hember xeteran û kêmatiya rihetiyê û rûtbûnê dide (ibid.p.6).

Hejar taqimeke civakî ye ku heta qasekê di biryarên dewletê de jî tene manakirin. Taqimeke ku di hember normên civakî de gelek demdemî ne. Bi awayeke komedî dijayetiya xwe li hember wan standardan didin kifşkirin. Ew hesta komedî dibe sebeb ku kesên hejar bikarin di diwartirîn rewşa tepeseriyê û ne-wekheviyê de xwe biparêzin. Ji aliyekî din ve, ew bindestî û tepeseriyê li xwe dikin normeke exlaqî û wisa dizanin ku yanî ev yek heqê wan e ku wêna hatiye serê wan.

Di pratîkê de bo nimûne ew yasayên çîneyî di welatê Hindostanê de hevêl e tevî qirkirin û tepeseriyê. Standardên wiha li ber hizrên wek çarenivîs, şans ku tevî meriv ji dayik dibe, ew nixrên ku girêdayî sîstema çîneyî ne (ibid, p.7) Ew demdemîtiya (ambivalent) ku di nava hejaran de li ber nixrên kultûrî ên heyî, nîşana wê hizrê ye ku rewşa peywendiyên navbera wan hatiye pejirandin.

Ew yek tê wê wateyê ku eger kesek bixwaze bi resmî bê naskirin, divê serçaveyên xwe bo danîna bernamê bikar bîne. Li wira mebest "deng" e ku wek nirxeke kultûrî dikare bê bikaranîn ji bo fermî nasandina xwe. Her wek ku ew hewil didin bo bihêzkirina dengê xwe wek zerfîyeteke kultûrî, wisa jî dê hewceyiya wan hebe bi çêkirina mêtapor, rêtorîk (hêza gotin beyankirinê), rêxistin û rêvebirina giştî ku baş dikare tevî nixrên kultûrî li hev bê û bikeve kar.

"Armann" ne kareke li gor xwestek û daxwazê ye, pereferans û hisabkirin jî tişteke ne xuyakirî bûye di xwandinên kultûrî de. Ew faktorên han yên disîplîna aboriyê ne. Dana wan faktoran bi damena kultûrî, "daxwazî" (armanc) dibin beşek mezin li hizrên exlaqî û mêtafîzîkî ku li normên mezintir yên kultûrî ve tèn. Daxwazî ne takekesî (ferdî) ne û ew di govannama dan û standinên kûr û berfireh ên civakî de diafirin. Daxwaz beşek ji wê sîstema baweriya ye ku tu dikarî wan li ser xerîteyek mezintir ya bawerî û famkirinên herêmî de derbara: jiyana, mirin, xweza û ... peyda bikî. Yên dewlemend îmkaneke mezin hene ji bo bi hev re girêdana îmtiyazên maddî û îmkanên bilez bi alternatîvên giştîtir re. Ji ber wê yekê, ew dikarin daxwazên xwe di qalibê çarçoveyê xasmanî yê hewceyiyê şexsî de bilêv bikin (ibid. p.8ff). Ew şiyana qabiliyeteke mezin e. Kesên hejar û feqîr li ber nebûna qabiliyeteke wiha di pratîkê de ye ku xwediyê asoyeke hişk û şikestî ne di armanên xwe de. Yanî ku yên hejar û feqîr jî dikarin daxwaz bikin, bixwazin û hewceyî hebin û ... Beşek li hejariyê jî li ber kêmbûna wê rewşê ye ku ew tiştê de diqewime. Yanî li ber kêmbûna daxwaz, xwestik û hewceyiya ye (gava ku daxwaz nebin, şiyana jî nabe; gava ku şiyana nebe, hejarî ser hildide). Li vir e ku eger em bixwazin careke din vegehin ser behsa "wefadarî" û "derkevî", em dikarin bêjin ku di ew civakan de ku xelk dengê xwe bikar tîne, ew kar dibe sedemê çêbûna behs û rikeberî û rexnegirtin û komkirina tecrubeyê. Wê yekê jî pêşveçûn bi xwe re heye.

'Appadurai' dibêje ku "deng" li gor dîtînen 'Hirschman', li bo her du zerfîyetên kultûrî û peywendiyên du alî ye.

Kesên hejar dikarin dengê xwe bikar bînin ji bo parastina xwe. Yanî bo nimûne di hîlbijartinekê de ku kesek bas li parastina hejaran dike, eger li danûstandinên tev hejaran (yan pêwîstiyên hejaran de) bipejirîne ku tiştekê bo wan bike, hingê yên feqîr jî dikarin dengê xwe bidnê. Yan jî xizan dikarin ligel kesên han bikevin nav danûstanan û di pêvajoya wan danûstandinan de tecrube bikin ku çawa xwestikên xwe formolbendî bikin û bi vî awayî pêş bikevin.

‘Appadurai’ di berdeamiya behsa xwe de dixwaze "xwe bihêzkerinê" mana û şirove bike û li cem qata hejar û xizan wê yekê bi "jordebirina şiyana daxwzkerinê" dihesibîne.

Gelo em jî wek kurd dikarin li nîrxên kultûrî mifahê werbigrin bo azadiya xwe?

20.02.2012

** Kek Azad Kurdî zehmeta pêdeçona wê ya rêzimanî kiriye.*

Jêder:

1. Henrik Bøhn & Magne Dypedal, Veien til interkulturell kompetanse, 2009
2. Appadurai, A (2004) “The Capacity to Aspire: Culture and the Terms of Recognition” Rao, V. & Walton, M. Culture and Public Action. Stanford: Stanford University Press. pp. 59-84(25p)
3. <http://www.oecd.org/dataoecd/2/9/1896320.pdf> (10.11.10)
4. http://www.mamut.net/hengi/hva_er_utvikling.pdf (10.11.10)

Bo Urmiya Delal!

Navê te yê pîroz, nîşana dîroka te ya dirêj û bi xwînê xemilîye. Xweştevîbûna te ji ber li dayîkbûna rêber û azadîxwazê mezin e li himbêza te ya germ de. Bêhna te ya xweş ji ber şînbûna gulên kesk û sor û zer e ku deşt, çiya, mêrg, çîmen û zozanên te xemilandine.

Bajarê me yê şîrîn!

Tu bala xwe bidê, ev dijminê ku dixwast te û gelê te ji holêrake, tenê rûreşî jêre maye. Ji ber ku hûn heq in.

Ez dixwazim dîsan vergerme bal te. Li ser gupika çiyayê te yê bilind, bi serbestî bikim hawar: her bijî Kurd û Kurdistan.

Dixwazim li ser gol, çem û kaniyên te, bişom çavên ronikbarandî yê wan zarokên seba azadiya te mane sêvî û bêpar mane li dîtina bab û heta bo carekê jî hest nekirin lêvên baban ser rûmetê xwe yê xweşik. Ez bawer im ku hindek xwîna babê van sêviya jî tevî ava te bûye.

Dixwazim li Mîrgewer, Tîrgewer, Soma, Biradost, Enzel, Kinarberoj û heta Şîpîranê gund bi gund û mal bi mal bigerim û hemû kesê/î silav bikim.

Şûna şehîdbûna hemû şehîdan peyda bikim û bi gulavê, gulavbaran bikim. Li ser gora van tacê gulên danê û sicdê bibim bo can û ruha wan ya paqij re. Destê hemû jinên şehîdan ramûsim, ji ber ku bi keda wan destan zarokên sêvî hatin mezinkirin ku li pêşerojê bibin cihê hêviya gel û biparêzin azadiya ku bi xwîna babê van hatibû bidestxistin.

Roja azadbûna te, roja keyf û şahî û dîlanê ye. Roja çûna min e bo biheştê. Ji ber ku baxçê te jî nimûna baxçê biheştê Ehûra ye. Dixwazim di bin sîbera baxçê te de mandîbûna çend saliya xerîbiyê li xwe birevînim û bi dîtina perperokên ku bi azadî ser gulan re difirin, careke din bi dengê bilind bikenim. Ev kenîya ku li kûratiya dil ve bê ser lêvan. Ew kenîyan a ku li ser lêvên min revî bû ji vê dema ku min tu cih hêlabûyî.

Dixwazim vergerme ev mekteba te ya ku min cih hêşt li ber dijmin. Navê vê danim mekteba Simko. Eger wextê fêrbûna dîrokê be, mamosta bo min bêje hindik li rola Qasimlo ku jê fêr bim jîna birûmet û bijîm tevî cîranan bi aşî.

Dixwazim li hemû gundên te yê kavişkîrî, li şûna her malkê de koşkek bedew ava bikim. Bila mezinatiya wan hindî kela Dim-Dim be. Ji ber ku xwediyên her yek ji wan malên kavişkîrî, Emîrxanekî Lepzêrîn bû. Dema şahî û govendê, bila hunermendên te piyanoyê lêxin. Reng be dengê piyanoya van jî weke dengê piyanoya Simko be ku dijmin li Çariyê bi talan bir.

Dixwazim rica bikim li hemû zimanzanên ku ser axa te dijîn ku helbestên Perwîn Itisamiyê bikin Kurdî. Her beytek ji van helbestan reng be her ev be ku Qasimlo jê hez dikir.

Ji ber ku li panahiya erd û kûratiya gola te arxayîn bim, hemû rojê ezê kitêba Kurdistan û Kurd bigirim dest û li gorî nivîsên vê pirtûkê ezê qiyasa av û axa te bipîvim.

* Ew pexşana sala 2007an li rojnameya agirî de hatiye weşandin û kek Azad Kurdî rêzmanana wê serrast kiriye. Ewa yekemîn nivîsa min e ku rojnameyekê de hatiye weşandin.

http://www.arsivakurd.org/images/arsiva_kurd/kovar/agiri/agiri_075.pdf

Bandora ol li ser siyasetên navnetewî

Em dizanin ku ol di jiyana merivan de rolek mezin listiye û dîrok şahidê wê yekê ye. Dîrok teji ye ji çîrok û serpehatiyên şer û aloziyên olî. Renge zêdetirîn şer di bin navê ol û xwedê de hatibin kirin.

Kral û dewlet dadperweriya kar û berjewendiyên xwe li ser bingeha ol û mezheb ava dikin û di vê derbarê de Makiyavêllî (Maçiyavelli) dibêje ku yek ji erkên Emîr ewa ye ku pişgirtina olekê bike, her çend ku bi xwe jî bawerî bi wî olî jî tunebe.

Di wê gotarê de ez dixwazim ku bersiva wê pirsê bidim: “Şirove bike ku çawan ol di form û manifestoyên xwe yê curbicur de bandorê dike ser siyasetên navnetewî?”

Ewa behseke vekirî ye. Li ber hindê ez dixwazim xwe sînordar bikim û ezê şerê di navbera cîhadgerên Îslamî û Dewletên Yekgirtî yê Amrîka bi kar bînim ji bo şorivekirina bêhtir.

Lê pêşiya ku em herin ser şiroveya vê mijarê, şorivekirina hindek peyvan pêdivî ye.

Ol: Çi manakirineke giştî li ser girîngiya ol tune ye. Lê ji ber ku me şiroveyek li ser peyva ‘ol’ hebe, min ewa hilbijartî ye ku dibêje: “Ol ji bingeha peyva latînî ya “relegate” re hatiye ku wateya wê dibe “baş vebixwîne” (read back), her wisa “relegate” bi “pêkve girêdan”ê jî hatiye manakirin. Heya sedsala 17’an ew yek tenê bi taet û perestînan hatibû girêdan, lê piştî dema rewşengeriye zêdetir hestek di bawerî û teqwaya şexsî bi xwe ve girt.

Ol sistemeke li sembolan e ku dibe hevkar bo çêkirina rewş û engîzeyên qahîm, hemûgir bo demeke dûr û dirêj cem merivan bi formulekirina kiryarên ku ser û kar tevî rastiyê re (realistic) hene. (Gilhus & Mikaelsson , link:

<http://www.intermedia.uio.no/ariadne/religionshistorie/studentoppgaver/REL1001-h03-engeseth.doc>).

Siyaset û Siyasetên navnetewî:

Siyaset û siyasetvan wek mijûlbûn bi parvekirin, ceribandîn û derencama desthilatê (hêzê) ye. Şiroveyeke siyasî ewa ye ku yek balê dikşîne ser rewşa hêzê têkelbûyî tevî peywendiyên civakî. Li ser vê bingehe, siyaset nayê manakirin li gor cihê xebata wê, lê li gor xwezaya wê wek proseyekê (Hay,2002,p:3).

Proseyên abûrî û kultûrî jî li gor sirûştta xwe, proseyên siyasî ne, heta wê dereceyê ku bandorê bikin ser peywendiyên desthilatê (Hay, 2002, p: 4). Struktur û çarçoveya sîstema navnetewî reftargerayî a welatan dîkte naket; Ew zêhniyet û toleransa fêmkirinekê dide dewletan ku dibe sedemê cêbûna anaşiyê (têkel û pêkelî) (Hay,2002,p:24).

Nerîn û madde (material) du têgihên serbixwe ne, yek ji wan nayê piçûkkirin bo ya din. Meydana her yek ji wan têgihan bandorek serbixwe li ser derencamên siyasetê heye. Ji ber ku ew du tişt û ew du hizr bi tevahî bèn fêhmkirin, nabe ew ji hev bêne cudakirin, lê dibe di lîstika navbera wan bê mêzekirin, lîstikvan hewl didin ku stratêjyên xwe bikin rastî li ser bingeha fêmkirin û dîtînen xwe derbarê dinyayê. Di vê derbarê de tişt wek çarçoveyêke tekstî ye ku dibe sebeb îmkana stratêjyên taybet û diyarkirî hebe yan na.

Bi kurtî dixwazim bêjim ku siyasetên navnetewî ji du beşan pêk hatiye ku yek ji wan civaknasî ye ku behsa dîrokê dike ku şarşovedar e û ewa din jî qala pêşketina civakî û kultûrî di merheleyên curbicur ên kukila wê ye.

5 manîfestoyên (peydabûn) civakî derbarê ol:

Heya niha pênc manîfestoyên civakî li ser ol hatine nasandin ku zanebûn û olê her kesekê dikare di bin yek ji wan pênc manîfestoyan de cih bigire

1. *Ya yekem, ol dikare bibe bingehê bo nasnama her kesekê; ewa dibe heger ku nasname bi awayekî berfireh bandor li ser siyasetê hebe.*

Piştî dawîlêhatina şerê sar Fukuyama bîrdozek nivîsî bi navê “dawiya dîrokê” ku ew bîrdoz behs ji wê yekê dike ku sîstema lîberal demokrasîyê serkevîye û sîstema herî baş e; û di wê demê de Hantîngton jî bîrdoziyeke rexnegirane li hemberî wê teorîya Fukuyama bi navê “pêkdadana şarîstaniyetan” nivîsand. Ferziya wî li ser wê yekê hatiye danîn ku “çavkaniya bingehîn a nakokiyên dinyaya îroyîn nikare bi tenê hizrî (îdeolojîkî) yan jî bi tenê abûrî be. Mezintirîn parvekirina merivatiyê û mezintirîn serekaniya nakokiyên dê kultûrî be.” Ew tişt dide xuyakirin ku Hantîngton li ser wê baveriyê ye, aktorên sereke di siyasetên navneteweyî de her dê dewlet-netewe bin, lê pîrensîba nakokiyên meydana siyasetên cîhanî (global) dê li ser bingeha netewe û grûbên xwedî şarîstaniyetên curbicur be. Di wê bîrdozê de ol jî wek faktoreke sereke ya nasnameyî girîngîyek xasmanî heye (The Question of religion and world politics: p.2).

Cudahiya şarîstaniyetan ligel hev vedohere bo dîrok, ziman, kultûr, adet û ya hemûyan girîngtir, ol. Ew ferq û cudahî li derbasbûna demeke dûr û dirêj bi dirêjahiya çendîn sedsalan çêbûne.

Di serdema bicîhanîbûnê de, dewlet-netewe wek çavkaniya nasnameyê bêhêz bûye û ew welatên ku xalên hevbeş (hevpar) di navbera wan de zaf in, bi hêsanî pê re hevkarîyê dikin. Wek nimûne Devletên Yekgirtî yên Amerîka (DYA) bi hêsanî tevî Birîtanya hevkarîyê dike ne ku tevî welatê Kûba ê û DYA dikare bi hêsanî ji aliyê Kûba ê ve bête tehdîdkirin li ber ku kultûra wan ne wek hev e. Nîşanên kultûrî gelek bi zehmet tî guhartin û ji ber vê çendê pir bi zehmetir li nîşanên siyasî û abûrî dikarin bî cîbicîkirin. Di nakokiyên çînayetiye yan jî hizrî (îdeolojîkî) de pîrsa sereke ewa ye ku ‘Gelo tu bi kîjan alî re yî?’ Lê di nakokiyên navbera şarîstaniyetan de pîrsa sereke ewa ye ku ‘Gelo tu kê yî (çî yî)?’ Ewa tê wê wateyê ku îdeolojî dikare bê guhartin, lê nasname nayê guherandin, an jî bi zehmet meriv dikare ku biguherîne. Ewa kultûr e ku dibe sedem 10 welatên ne-Ereb yên Musilman wek Îran, Pakistan, Turkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Turkmenistan, Tacîkistan, Uzbekistan û Afganistan bikarin hevbendîyeke abûrî bo hevkarîyê çêbikin. Ewa dide xuyakirin ku dewlet-netewe hewl didin ku civakeke hevbeş çê bikin li ser bingeha nasnama hevbeş ku ol beşeke girîng a wê nas-

nameya hevbeş e. Gava ku xelk nasnama xwe li gor etnîk an jî ol pênase dikin, hingê xwe wek 'me' di hember 'yên din' de bînin ku ew peywendiya di navbera wan û xelkê din de bi rêya ol an jî etnîkê çê dibe.

2. *Ol sîstemeke baweriyê li xwe digre ku bandor heye li ser şexs. Baweriya xelkê kar dike ser kesayetiya wan û kêmkirina kes heye ku wê yekê nepejirîne ku xwediyê baweriyekê ye.*

Eger em mêze bikin, di nav siyasethê de gelek kes hene ku eger çî bawerî bi ol nînin, lê wê yekê ji xelkê xwe nehênî radigrin. Ji ber ku di nava her civakê de kesên bawermend bi ol hene û ew kesayetiyên siyasî jî ku bawerî bi çî olekê nînin, naxwazin xwe li ber çavê wan xirab (sivik) bikin.

3. *Doktrînê (Engoîsh: doctrine) olî dikare bandor hebe li ser kesan.*

Hindek tiştên olî (gotin yan hedîs) hene ku xelk wan tiştên dikare bi awayên cûrbicûr şirove bike. Ew tişt dibe derfetê bide wan kesan ku kar û kiriyarên xwe dadperwerane nîşan bidin. Ji ber ku ew tiştên ku bi zelalî di ol de hene, kêmtir îmkânê didin ku siyasethê li gor wan bê çêkirin. Bo nimûne, di ola Îslamê de jî xwekuştin kiriyarek xirab e. Lê gelo ferqa navbera xwekuştin û xweteqandinê de çîye ku tunda joyên Îslamî xelkê bikar tînin ku karên terorîstî (xwe teqandinê) bikin? Herçiqas ku karê xwekuştinê û xwekujîya terorîstî aliyên wek hev hene, lê ji aliyê rêberên terorîstan ve bi awayên cûrbicûr behsa wan her du karan tê kirin. Emê piştê bîne ser wê behsê û zêdetir qala wê bikin gava ku bas bê ser Cîhadîstên Îslamî ku min wek nimûne hilbijartîye ji bo basê di wê gotarê de. (<http://www.askquran.ir/showthread.php?t=8678>) & (The Question of religion og verdenspolitikken:s.2).

4. *Ol serçaveya rewayîpêdanê ye.*

Yanî ol dikare bo rewayîpêdana her kiriyarekê bê bikaranînin, heta ew karên ku wisa dixuye ku berevanî jê nayê kirin. Hem Musilman û hem jî Oojavayî ol bikar tînin ji bo

rewayîpêdana kiryarên xwe li hemberî hev. Bo nimûne piştî êrîşên 11'ê Îlonê Georg W. Buş behsa şerê Selîbî kir li dijî terorîzmê. Terorîzm li gor wî ew grûpên fundamêntalên musulmanan wek Al-Qaidayê bûn. Di hember de Musilmanên fundamêntal jî Rojavayê bi 'Kafir' binav dikin.

5. *Ya dawiyê ewa ye ku ol bi enistîtuyênolî ve hatiye girêdan.*

Ew enistîtuyên han dikarin bi awayê curbicur bandorê bikin ser siyasetê. Heta wê dereca ku ew ji aliyê xelkekê ve têne pejirandin, autorîta wan giraniya axivtinên wan nîşan dide. Ew dikarin gelek alîkariyên lucîstîkî bidin û wek gele enistîtuyên "Transnasiona" (pienrtewî) dikarin ligel aktorên netewî yan jî navnetewî bikevin xebatê. Bo nimûne, ew Ayetullahên Musilmanan (yan şêxên Musilmanan) bi hebûna hezaran 'muqelid' (Derwêşan) dikarin ku bandorê hem bikin ser siyasetê di welatê xwe de û hem jî di welatên din de.

Terorîzm û şer di Rojhilata Navîn de

Piştî êrîşên terorîstî yê 11'ê Îlona 2001'an bo ser Navenda Ticareta Cîhanî û 'Pentagon'ê li New Yorkê, siyaseta navnetewî ket bin bandora bihêz a ol û meriv dikare bêje ku cîhan li ser 2 cemseran hate parvekirin, Rojhelat û Rojava, ku pir caran tê gotin 'Rojava li hember ên mayî' (West against the rest). Şer li Efganistan û Iraqê govannama wê hêrişê bû û El-Qaîde bû bi hêrişek mezin li ser welatên Rojavayî, û hindê caran jî li ser welatên Îslamî.

Niha li ser bingeha ew pênc xalên ku me li jor behsa wan kir, emê basa rola ol bikin li ser siyasetên navnetewî û rewşa navbera Musilmanan û Rojava.

Dîroka grûpên tundajo ên Îslamî dikare li ser 3 qonaxan bê parvekirin; qonaxa ji 1960'an û 1970'an di Rojhilata Navîn de serî hilda ku ew grûp li bizavên çepên şorişgêr (sociorevolutionary movements) serçave girtibûn û li dijî desthilatdariya di

welatê xwe de xebat dikirin û dijminê wan ê sereke ew rêjîmên siyasî yên navçeyî (local political regimes) bûn. Bo nimûne ew Îslamîyên ku di Şoreşa Îranê de şoreş kirin.

Qonaxa salên 1980'an û bi taybet salên 1990'an bîrdoza Îslamê wek çarçoweyekê ji aliyê nasyonalîstên alîgirê serxwebûnê ve hate bikaranîn ku nimûneya wan di Çêçên û Filistînê de ku ji bo bidestveanîna navçeyêke (erdê) dixebitîn. Dijminê sereke yê wan grûpan ew dewletên ne-Musulman bûn ku ewan jî hewla destserdegirtina wan herêman didan. Yanî şerê wan li ser xaliyê bû.

Qonaxa din ya dîroka wan grûpên tundûtûj ên Îslamî vedigere bo piştî 1990'ê ku dîroka Milîtanên cîhadîst ên cîhanî ye ku Osama Bin Laden serokatiya wan dikir.

Doktrîna ((دکترین)) ku ji aliyê Bin Laden ve hatibû danîn, bas ji vê yekê dikir 'pêşiya ku hewla rizgarkirina Filistînê bê dan an jî pêşiya ku dewleteke Îslamî li Misrê bê avakirin, pêdivî ye ku welatên Musilman li xetera leşkerên Rojavayî û DYA'ê bên parastin.

Alîgirê Bin Ladin zêdetir ji wan Ereba pêk dihat ku di dehsalên 1980'an de li Efganistanê şer dikirin û wan dest da hêrişên terorîstî bo ser armancên Rojavayîyan û DYA. Armanca wan cîhadîstên Îslamî ewa bû ku di şerê pîroz de bo berevanîkirin di axa Musilmanan de beşdar bin. Şirova îdelojîkî ya wan li core axivtinekê pêk dihat ku behasa rewşa navbera Rojava û welatên Musilman dikir wek hebûna pirsgirêk û nakokiyekê di navbera wan de.

Di navbera sala 1996 û 2001'an de wan hawirdorek bertesk a coxrafyayî wek Efganistanê hebû ku bikarin bikar bînin ji bo damezrandina saziyekê û bi xasmanî di barê perwerdeyî de bo çêkirina reaksiyon û dijkiyareke cîhanî. El-Qaide bi giştî li 300 heta 1000 kesan pêk dihat û saziyeke piçûk bû; lê ciwanên Musilman li hemû ciyên dunyayê dikarîn herin bo Efganistanê û bo demekê di kampên wan de bimînin. Ew yek dibû heger û ew genc bikevin bin bandora îdeolojia Bin Laden û wisa bifikirin ku bûne

pişkek ji şerê pîroz ê cîhanî û xwe wek parêzvanê welatên Musilman bihesibînin li hemberî hêrişa leşkerên hevpeymanên Xaçperestan.

Piştî êrişa DYA'ê bo ser Efganistanê, binkeya rêxistina El-Qaidê û rêveberiya wan xwe di sînore navbera Pakistan û Efganistanê de veşartin. Rêberê El-Qaidê, Bin Ladin, xwe li Pakistanê veşartibû û her li wir hate kuştin. Rêberên din yê redeya navekê derbasê welatên curbicur bûn bo xwe veşartinê. El-Qaide ji ber vê yekê, di warê rewanî de girîngiya xwe ji dest da û ji holê rabû. Lê di ciyê wê de cendekeke ji hev belavbûyî bi wê hizr û îdeolojiyê bi cih maye ku dikarin navê danên 'bizava cîhanî ya cîhadîst'. Ewa ji aktor û siyasetvanên curbicur pêk tê ku her yek ji wan bo xwe ewleviyetê dide tiştêkê, lê li hev çûnên hemû wan vîna ye ku hemû dijî-Amerîkayî ne û armanca wan hêrişkirin û pêkanîan komkujiyê ye bo ser armancên Rojavayîyan.

Meydana şerê wan li Îraqê girîngiyek xasmanî hebû, heye. Ji ber ku ewên li Îraqê zêdetir global in li gor grûpên Mulisman ên din. Ji ber ku ya yekem ew e ku ew di îdeolojiya xwe de terkez dikin ser rawestan li hember DYA û rojava û çalakiyên xwe wek beşek ji berxwedana cîhanî ya li dijî Amerîka dihesibînin. Ya duyem jî ew e ku sembola xebata wan pirnetewî ye. Gava ku Bin Ladin di dema xwe veşartinê de peyamên vîdeoyî belav dikirin, di wan peyaman de gelek bi giştî diaxift û stratêjî û taktîkên şer bo rixistinên xwe diyarî nedikir. Ew yek dibû sebab ku rêberên wan grûpan her yek li gor rewşa ku têde ne, wan gotinan şirove bikin û ew gotinên Bin Ladin dibûn mijara şirovekirinê di nav grûpên Îslamî yê çekdar de.

Ji xeynî wan tiştên ku hatin behskirin, tiştên din jî hene ku dibin piştevan ji bo wan cîhadîstan. Hindek kesên xwedî xwendinên olî hene di welatên Musilman de (wek Ayetollah yan jî şêx) ku dikarin fetwayê (zabar) bidin. Ew kesane bêyî ku di grûpeke taybet a Îslamî de endam bin, behsa wê yekê ji bo xelkê dikin ku gelo çi helal e yan jî lazim e ku li dijî 'Kafirên' bê kirin (Kafir jî bi raya wan ji ne Musilmanan re û bi

xasmanî Amerîkayî û rojavayîyan re tê gotin). Xelkê sade jî peyda dibin ku guh li wan kesan bigrin û di barê hizrî de amade bin ku hevkarîya terorîstan bikin û gava ew derfeta bo wan tê pêş, xwe lê paş de nadin û dikevin dijberî û xebata çekdarî û çalakiyên terorîstî.

Grûpeke din jî li wan kesan pêk tê ku jêre dibêjin bîrmendên stratêjîk. Ew bi nivîsîna pirtûk û gotaran bas ji vê çendê dikin ku çî tiştê baş dibe di şerê li dijî DYA û rojava de bê kirin. Ewana kesên peywendîdar di nav grûpên çekdar de hene, lê xwe dûr digrin ji çalakiyên operasyonî.

Hindek kes jî hene ku di rêya gotûbêj û gengeşeyên înternetî de li ser ola Îslamê û dijayetîkirina DYA û Rojavayê xizmeta wan grûpên cîhadîst dikin. Bo nimûne kesên wek Mela Kirêkar.

Beriya ku şer li dijî rêjîma Sedam dest pê bike, grûpên Îslamî ketin behsa li ser wê hêrişê. Yekemîn rêfrans li ser wî şerî, belavbûna kaseteke deng ya Bin Ladin bû ku di Sibata 2003'ê de belav bû ku bi vê gotinê dest pê dikir: “Em bi hemû hezkirin û nigeraniya xwe meselê dişopînin ku leşkerê Xaçperestan haziriya xwe dikin ji bo dagirkirina paytextekî berê yê Îslamî, serweta Musilmanan bidizin û rêjîma diyarîkirî ya xwe bînin ser kar.” (Hegghammer 2005:12).

Di destpêka şerê dijî terorê de, dijminên Bin Ladin tenê ew welat bûn ku di şerê dijî wan de beşdar bûn û wek şîrîkê DYA dihatin hesabandin. Lê piştî şerê Îraqê, hejmara wan dijmina zêde bû û Bin Ladin Kureya Başûr, Polopnya (Lehistan), welatên kendavê û yên din wek dijim dane hesabandin û bi vî awayî hejmara welatên dijim zêde kirin.

Ew wêneyên ku li girtîgeha Ebû-Qureybê di bin îşkenceyê de belav bûn, wek sembolen tecavûza hember Musilmanan hate pênasekirin û ew yek bû sedem ku nefret û kîna Musilmanan li hember DYA zêde be û ji aliyekî din jî hestê xelkê rojavayî li hember Musilmanan baştir kir.

Ew tiştên ku heta niha di wê gotarê de hatî nivîsandin, her pênc xalên ku me li ser ol bas kirin ji xwe digre. Lê ew yek gelek nêzîk e ji bîrdoza Huntington ya “pêkdadana şaristaniyetan” jî.

Bo cara yekemîn George W. Buş, Serokkomarê berê yê DYA, bas ji şerê Xaçan kiribû; lê piştê got ku ew şerê dijî terorîsmê, şerê navbera şaristaniyetan nine. Buş û siyasetvanên din yê DYA zimanek bi kar dianîn ku ji edebiyateke olî ve çavkanî digirt li hemberî wan grûpên terorîstî yan jî ew dewletên ku cî didin terorîstan. Her wisa siyasetvanên wek Tony Blair û Torbjørn Jagland jî bas ji wê yekê kirin ku ew hêrişên terorîstî şerek e bi dijî şaristaniyet, dijî demokrasî û dijî adetên jiyana wan e. Ew cure axavtina ji aliyê medya û siyasetvanên Rojavayî bû sedem ku Îslam wek xetera herî mezin li dijî Rojava bê nîşandan.

Gowanna wan gotina bû sedem ku hêdî hêdî xelk di welatên Musilman de jî heta qasek zêde wê nakokiyê wek dijheviya navbera Îslam û Rojava bibînin û bi vê yekê jî zêdetir dişibîya ku rastiya bîroziya Huntington derxe holê. Ewa jî belkî durust ew armanc be ku wan terorîstên ku li pişt bûyerên 11'ê Îlonê bûn, li dû re bûn. El-Qaidê û Bin Ladin gelek dixwestin ku ew pîrskirêk wisa bê xuyakirin ku ew şera, şerek e di navbera Ummeta Musilmanan ji aliyekê û Xaçperesên Rojavayî û Cihûyan ji aliyê din. Lê wan ji bîr kiribû ku ew ne nûpnênerê hemû Musilmanan in û piraniya herî zêde ya Musilmanan berevajî wan difikire. Di Sala 2001'an de ‘**Dan Smith**’ li Enistîtuya ‘PRIO’ (Navenda Xwendinê Aştîyê li Oslo) dibêje ku: “Bi kurtî ew nakokî li ser hêz û desthilata DYA ye di Rojhelata Navîn de. Eger ew şer şerê di navbera şaristaniyetan bûya, DYA nedikarî wê hevalbendiya ku niha heye, çê bike.” Noam Çomsky (2001), ku rexnegirêkî siyasetên derve yê DYA ye, bawer e ku “Gelek ew tiştê rewaca wê heye ku bas li pêkdadana şaristaniyetan bê kirin, lê ew yek çî hizrekê çê nake” [yanî tiştêke ciddî nine].

Huntington bi xwe jî li ser wê bawerê ye ku ew şerê navbera DYA û El-Qaidê şerê navbera şaristaniyetan nine. Sedema wê jî vedigerîne ji bo wê yekê ku çimko El-Qaide nûneratiya şaristaniyeta Îslamê nake.

Pir kes bawer in ku ew hêrişa DYA bo ser Îraqê di sala 2003'an de bandoreke neyênî hebû li ser şerê dijî terorîzmê. Ew tişt di cîhana Îlsamî de bû sebab ku xelk li siyasetên derve yên DYA bêzar be, xelk dîsan bala xwe bide grûpên çekdar ên Îslamî [helbet bo me wek Kurd berevajî wê yekê raste û hêrişa DYA bû sedema pêşdeçûna Başûrê kurdistanê].

Her çiqas ku hem George W. Buş û hem jî Huntington bi xwe dibêje ku ew şerê El-Qaidê û DYA, ne şerê navbera şaristaniyetan e, lê ew şer wisa dixuye. Eger wisa be, Gotina Tony Blair e ku digot ew şer, şerê di navbera demokrasî û binajoxwaziya Îslamî ye.

Bicîhanîbûn û nûjenbûn bûne sebab ku peywendiyên navbera mirovan ku xwediyê ol, nêrîn, ziman, kultûr û bi giştî nasnameyên curbicur in, zêde bibe. Gowannama wê yekê jî bû ewa ku hev fêmkirin û tehemûlkirina navbera wan zêdetir be. Huntington dibêje ku ew cure peywendî dibe sedemê zelalbûna zêdetir ya ne wekheviya çandan, ji ailyekî din jî dibe sedema bihêzbûna wan ferq û cudahiyan.

Ew peywendiyên nûjen û teknolojiyayê herwisa bûn sedem ku şiyana xwe organîze kirin, hevahengî û parvekirina hizran di asta cîhanî de cem bizavên olî jî bilindbûnê bi xwe bibîne (Religion i verdens konflikter: s. 13).

Bi kurtî:

· Ol dikare bibe yek ji bingehên nasnameyî: Musilman hemû xelkê cîhanê li ser du grûpan ve parve dikin, Musilman û ne Musilman ku Musilmanan re dibêjin Ummeh (Ummet) û ji ne Musilmanan re jî dibêjin Kafir. Yanî Îslam bo wan Musilmanan dibe çavkaniya nasnameyê. Li ser wê bingehê ye ku Bin Ladin bas ji parastina cîhana Îslamê dikir li hember DYA û Rojava.

· Ol sistemeke baweriyê li xwe digire ku bandor li ser takekes heye. Ol wê derfetê dide hindêk kesan ku bîr û bawerên xwe bi rêya hedîs yan ew tiştên ku di zanistên olî de hene, propagandayê jê re bikin û bi wê rêyê ve jî dikarin kartêkeriya gotinên wan hebe li ser xelkê.

· Doktrînê olî dikare bandor hebe li ser kesan. Hindêk kes dikarin bi şiroveyên taybetî ji hindêk hedîs yan gotinên olî doktrînên taybet bi xwe çê bikin û bi rêya wan gotinan ve bandor hebin li ser kesên din. Meselen gava kesek wek Bin Ladin bas li parastina cîhana Îslamê dikir, ew tişt wek ragehandina cîhadê bo hindêk hesan dihate hesabê û gotinên Bin Ladin kartêkerî dibû li ser wan kesên genc û xwedî bawer.

· Ol çavkaniya rewayîpêdanê ye. gelek kes dikarin bi rêya ol ve kar û xebata xwe rewa bidin nîşandan û her kareke xirab, baş û her kareke baş jî xirab bidin nîşandan. Bo nimûne, karê xwekujî û şehîdbûnê û mifahwergirtina terorîstan ji ol bo rewapêdana karê xwe.

· Ol bi navendên olî ve hatiye girêdan. Gelek navendê olî hene ku hind xelk baweriyê pê tîne ku rêberê wan navendan dikarin pir bi hêsanî bandor hebin li ser siyasetê. Ji ber ku kesên dîndar gelek bi hêsanî dikevin bin bandora gotinên wan rêberên olî. Ew navend di welatên Musilmanan de hem yê dewletî ne hem jî taybet. Bo mînak, pir caran em dibînin ku her mizgeftêk bi xwe enistîtuek e ku bi hêsanî xelkê birêxistin dike bo beşdarîkirina di karê siyasî, olî yan jî xêrxwazane de. Ew yek tê wê manayê ku navendên olî îmkana birêxistinkirinê di astek bilind de hene.

Govanname:

Li vê gotarê de bas ji rolê ol li ser siyasetên navnetewî hate kirin. Min di destpêkê de, gotara Jonathan Fox û Şmuel Sandler bi navê “The Question of Religion and World Politics” û bîrdoziya Huntington ya bi navê “The Claş of civilizations” mifah wergirt bo nivîsîna teorîya wê gotarê ku bikarim şiroveya rolê ol li ser siyasetên navnetewî piştî 11’ê Îlonê bikim.

Bo demekê ku rolê ol li ser siyasetê û dewletan kêmbibû, lê piştî dawîya şerê sar careke din ol bû faktoreke girîng di meydana siyasetên navnetewî de. Vê yekê da xuyakirin ku ol di qada siyasetê navnetewî de nehatibû paqijkirin û careke din nakokiyên olî serî hildan. Gowannama wê yekê dîsan bû ewa ku gelek rêber bêyî ku bawerî bi ol hebin, ji ber çavê xelkê xwe olperest bidin nîşandan û pir rêber ji ol mifahê werdigrin ku kartêkeriyê çêbikin li ser xelkê, ol wek doktrîn bikar tînin û navendên olî bûne meydana birêxistinkirina xelkê bo gelek curên xebatan (baş yan jî xirab). Cîhadîstên Îslamî û grûpên ser bi El-Qaidê jî pir zîrekane mifah li wan tiştan werdigrin da ku bikarin bandorê bikin ser siyasetên navnetewî de.

Li daviyê de: Sipas ji bo kek Azad Kurdî ku keda êdîtkirina wê gotarê kişand û di warê rastnivî û rêzmanê de şaşitiyê wê sererast kirin.

Jêder:

1. Hay, Colin; Politisk analisis, en kritisk introduksjon. Palgrave Macmillan, New York 2002.
2. Jonathan Fox og şmul Sandler. Religion i World Conflict, 2006 av Routledge

3. http://dev.wcfia.harvard.edu/sites/default/files/569__JHallReligion+Violence11-01.pdf
4. <http://tcs.sagepub.com/cgi/reprint/2/3/103.pdf>
5. http://www.wcfia.harvard.edu/sites/default/files/1051__FoxSandlerTPV2005.pdf
6. <http://donika.com/sylosays/theclaşofcivilizations.htm>
7. <http://www.intermedia.uio.no/ariadne/Kulturhistorie/faghistorie/skoler-og-retninger/funksjonalisme>
8. http://www.folkogforsvar.no/Materiell/Folk_og_Forsvars_egne_publicasjoner/Studiehefte_TERROR1.pdf
9. <http://biblioteket.luftkrigsskolen.no/Portals/0/Dokumenter/Hovedopgaver/2006/Johnsen.pdf>
10. http://www.mil.no/multimedia/arçive/00080/Hegghammer_-_Interna_80195a.pdf
11. [http://history.club.fatih.edu.tr/103% 20Huntington% 20Claş% 20of% 20Civilizations% 20Full% 20text.htm](http://history.club.fatih.edu.tr/103%20Huntington%20Claş%20of%20Civilizations%20Full%20text.htm)

* Dem û rêkevta peydakirina serçawayên înternetî : 8.12.2009, Saat: 11:00 hetta 13:00

8.September 2011, 11:47 li ser rûpela CAPKê hatiye weşandin.

<http://www.capk.eu/kurmanci/news.php?readmore=351>

PDKÎ avekera Komara Kurdistanê û xwediyê Rasana Rojhelata Kurdistanê

Partiya dêmokrat ya Kurdistanê ku di 16ê gelawêja 1945-an bi armanca rizgariya gelê Kurd li ser xîmê “Komeleya jiyaneveya Kurd” hate damezirandin, di heyamê 73 salan li temenê têkoşîna xwe de ewraz û nişîvên zaf qulipandine û serkeftin û şikestên mezin tecrîbe kirine. Lê çî carî ji riya xwe ya xebat bo azadiyê nesilikiye û neziviriye.

Ew yêka ji bo wê partiyê bûye pîrîstîj û giraniyek bêhempa daye xebat û têkoşîna wê, hem di qada Kurdistanê û hem jî di qada navnetewî de; bi şêweyekê ku ne tenê biryar li ser çarenivîsa gelê Kurd di Rojhilata Kurdistanê de bi xebat û biryarên wê ve hatine girêdan û kartêkeriyek mezin li ser wê hindê datîne, belkû karnameya kar û xebata wê bi xwe çarenivîsa gelê Kurd tê hesibandin, û ew yek bo zaf kes û aliyan bûye pirsîyar: Gelo giranî û girîngiya wê partiyê dizivire ser çî? Cihaba wê pîrsê pirtûk têrê nakin û ne karê gotarek hanekî kin e. Lê em dikarin bêjin ku bi kurtasî cihaba wê pîrsê dizivire bo wan xalan:

1. Partiya Demokrat a Kurdistanê yekemîn partiya nûjen ya Kurd e ku çareserîya pîrsa netewî bo xwe kire armanc.
2. Arşîtektorê avakirin û damezirandina dewlet-neteweya Kurdî ye ku di sala 1946-an de karî di çarçoveya Komara Kurdistanê de û bi pêşengîya serkomar Qazî Mihemed, dewlet-neteweya Kurdî çêkirin.
3. Têkoşîna wê partiyê bo pêşvebirin û bihêzkirina hemû faktorên sazkirina neteweya Kurd wek çand, dîrok, hesta hevpar ya netewî û parastina xaliya hevpar (welat) û ... hwd bûye, û niha jî her ew e.
4. Xebatek bê navbir di heyamê temenê xwe de bo mafê netewî û dana nirxên mezin bo wê armancê.

5. xelkîbûn û piştgiriya wê partiyê li aliyê xelkê Kurdistanê ve.
6. Siyasetên durust û bipirensîp ên wê partiyê.
7. Parastina serxwebûna xwe ya siyasî û danîna xet û meşandina xebata dîplomatîk li ser bingeha parastina berjewendiyên neteweyî yên gelê Kurd bi giştî.
8. Têkoşîn bo dadperweriya civakî, mafê take kesî û bawerî bi mafê mirov û peyakinin wan di xebatê de.
9. Meşandina xebatê li gora zagon û pîrensîpên xebata rewa.
10. Bawerî bi demokrasî û têkelkirina wê tevî xebatê.

Hemû ew nirxane û zaf nirxên din bûne sedemê wê yekê ku xelkê Kurdistanê wê partiyê ya xwe bizane û çarenivîsa xwe bi çarenivîsa wê ve girê bide û di serkevtin û şikanê wê de xwe hevpar bizane. Bo selimandina wê yekê tinê ew hinda bes e bê gotin ku xelk her ji Makûyê ve heta Îlamê serpêhatiya hezaran şer û berxwedan û dastanên mêrxasiyê yên pêşmergeyên PDKÎ bi wehûnandina lawje û heyranan nifş bi nifş parastine û di dema xem û şahiya de bi gotina wan, hestên xwe parve kirine. Wek mînak, bi dehan lawje li ser komarê û Pêşewa, xebata çekdarî ya salên 67-68an, li ser berxwedana pêşmergeyan û şehîdan li aliyê xelkê ve hatine vehûnandin û gotin.

Belgeyek bo naskirina rêberê me- zin û çînek bi bandor

Bo naskirina hindêk merivê mezin û têgihîştin li hizr û endîşeya wan, hindik caran tenê belgeyek têrê dike. Şehîd Îsmâil Şerîfzade yekek ji wan rêberê mezin ê gelê kurd e ku renga tişke wisa ya maddî yan bi nivîskî li paş xwe ve nehêştibe, lê rê û rêbazek li pey xwe ve hêlaye ku wek amajeyek bo mezinatî, têgihîştî û jêhatîbûna wî wek rêberê pragmatîst ê xwedî hizrek bilind bo me rênîşander e. Şehîd Îsmâil Şerîfzade li hindurê nameyekê de ku bo şehîd Dr. Qasimlo şandiye, wek rêberê xwedî zanist û têgihîştinek kûr û xwandinek realîstane ya pirsên siyasî, rewşa heval û partiya xwe, neteweya xwe, welatê Îranê wek yekîneyeke siyasî a fermî û rewşa xebata neteweyên bindest di cihanê de û metoda xebata wan bo xilasîyê bi şêveyek civan û rêkûpêk şirove kiriye û wek birêveberê lêzan û xwedî şiyar di warê mudîriyetî de, li ser bingeha ew têgihîştina ku li serî de me bas jê kir, û ew hêz û îmkanatên li ber dest de heyî, asoya xebatê destnîşan dike û bo gihîştin bi wê armancê, rêya çareseriyê ya pêdivî destnîşan dike. Ew nameya ku Şerîfzade bo dr. Qasimlo şandî, belgenameyê girîng a dîrokî ye ku zaf data û zaniyariyê hûr li xwe girtine. Lêkolên warê dîrokê dibêjin ku di nava belgeyên taybet de, name yekek li belgelên herî girîng e ku bo lêkolînên zanistî mifah jê tê wergirtin. Eva ku li pêwendî digel bikaranîna nameyan wek belge ciyê pirsiyara ciddî ye, qasa baweriyê ye di navbera kesê birêker û wergir û radeya bandora taybetîbûn an jî fermîbûna nameyê ye ku girîngbûna wê wek belge derdêxe ortê. Ku wisa be, ew nameya bi sedema hindê ku birêker, “Şerîfzade”, sembola xwendekarên kurd di xebata netewî de ye û wergir jî, “dr. Qasimlo”, payebilindtirîn rêberê hizrî û xwedî raman ê gelê kurd di sedsala bîstan de ye, girîng e ku wek belgeyek xwedî deng û biaxiftin mifah jê were wergirtin. Di hundirê wê nameyê de çend xalên girîng ê girêdayî bi mudîriyet û birêvebirinê ve hene: 1. Rêz û hurmetdanîn bo têkoşîna hevalan li derveyî welat û bi wê hindê çêkirina motîvasiyonê cem wan bo kar û xebata zêdetir. 2. Tekoşîn bo derbaskirina Hizbê li dest rêberiya kilasîk a sunetî û dayna li xaba kar bi destê qata têgihîştî, pêgihîştî û rûnakbîre şoreşger. Eger bi kurtî em bixwazin wê xalê zelal bikin, derdikeve ku Şerîfzade wek kesayetiyek şoreşger, xwedî şarezayî û têgihîştin li zanista rêberîkirina rêkxistinî de, bername hebûye bo mudîriyetkirina serçaveyên merivî di nav şoreşê de ku ew karê han ne tenê di Kurdistanê û nav Partiyên Kurdî de, belkî di wê serdemê

li cîhana modern û pêşketî de jî tiştêk nû bû. Yanî ji aliyê derbasbûn li şêweya kevin û sunetî ya rêberiyê bo şêweyek modern û pêşkevî li ser bingeha zanist, Şerîfzade pêşengê rêberên kurd e. 3.Şerîfzade bo ew kesên ku layiqê rêberiya bizavê bin, çend krêtiriyê û pîvanan destnîşan dike ku pêk hatine li: Dilsozbûn, têgihîştîbûn, pêgihîştîbûn, rewşenbîrbûn û şoreşgerbûn. Armanc ji dilsozbûnê yanî li gorî berjewendiyên şoreş û partiyê tevgeriyan û pêştgirêdan bi wan tiştan ku bo xebatê girîng in û dûrketin li wan reftar û kiriyaran ku zîrarê li xebat û têkoşînê re hene. Armanc li têgihîştîbûnê yanî bûne xwediyê zanist, derk û şî`ûr di pirsên girêdayî bi kar û xebata siyasî, rêkxistinî û xebata azadîxwazane de. Derk û famkirina hemû ew tiştên ku bi hêsanî nayên dîtin û eger hat û meriv kete rewşek dijwar de, bikaribe tiştan û pêwendiya wan lêkbide û bi kûrî jê fam bike. Pêgihîştîbûn yanî hebûna tecrîbe û xwe pêgihîştandin di meydana emel de. Rewşenbîrbûn yanî hebûna şiyana lê fikirin û analîzekirina pirsan. Şoreşgerbûn yanî tekoşîn bo pêkanîna guhertinên bingeheke di civakê de. Sermayeya her rêkxistinekê li du pişkên sermayeya madî û sermayeya merivî pêk tê. Sermayeya merivî koma zanist û şiyana û pisporiya endamên rêkxistinê jî xwe ve digre ku bo pêşvebirina kar û xebatê bo gihîştin bi armancên rêkxistinê pêdivî ne. Ber hindê meriv dikare bêje ku her rêkxistinek bi wî qasî ku xwediyê kesên şareza û xwedî zanist be, hind dewlemendtir e. Lê di karê rêkxistin de, xêncî zanista te`orîk, tecrîbeyên emelî jî giraniya xwe heye. Li bûna xwediyê zanista te`orîk heta bidestveanîna tecrîbeyê mewda û dûriyek di navberê de heye. Bo Hizbekê ku li halê xebata şoreşgerî de be, îmkân û derfetên perwerdeya endaman jê re sinordar e û pêgihîştandina ewên ku bikaribin erka rêberiyê bigirin stuyê xwe, hîn zêdetir dem û îmkânatan dixwaze û bi zehmettir e. Lewma, Şerîfzade bi liberçavgirtina wan rastiyaneyê ku beşdariya qata xwendekar, têgihîştî û pêgihîştî di xebatê de û wergirtina erka rêberiyê bi girîng dibîne bo birêvebirina şoreşê bi şêweyek zanistiyane di pêxema gihîştin bi armancê ku azadiya gel e. Hebûna kesên pispore û şehreza di nav rêkxistinê de dibe sedemê hindê ku hevkar wek berpîrsayetiyeke hevpar, li pêgihîştandin û parvekirina zanist digel hev de, hewla bilindkirina pileya zanista hevdu bidin û eve jî bi xwe dibe sedemê çêbûna motîvasiyonê di nav endaman de û bilindbûna kalîteya xebatê di rêkxistinê de. Beşdariya qata xwendekar di şoreşê de etmoferekê jêhatî diafirîne bo fêrbûnê û mifahwergirtin li hevkarên wek serçaveyên pêdivî bo bidestveanîna zaniyariyan û bikaranîna wê fêrbûnê di karê rojane de. Bilindbûna pileya zanistî ya endaman dibe sedemê çêbûna seha xwebawerîbûnê di cem endaman û xwemandîkirina zêdetir di

kar û têkoşînê de, cî bicî kirina deqîqtir ya erkan, hêsanbûna bernamedanîn bo fêrbûn û perwerdeya endaman û nermbûna endaman li dema guhertinên rêkxistinî de. Bi kurtî em dikarin bêjin ku rola qata xwendekar bo rakêşana xelkê bo nav şoreşê, perwerdekirin û ragirtina wê sermayeya merivî, rolek sentiral û girîng e ku dibe em jî bi liberçavgirtina şîretên şehîd Şerîfzade zêdetir di wî warî de kar bikin.

Alaya xebatê bo mafê netewî di Rojhilata Kurdistanê de ku li ser milê pêşmergeyên PDKÎ hatiye, û îro rojê gihîştîye nîşfa me, bi rûbarek xwînê û dinyayek fidakariyê hatiye. Bo wê çendê bi dehan hezar li xelkê sivîl, bi hezaran pêşmerge û bi sedan endamên rêberiyê û sê serokan canê xwe kirine gorî û bi hezaran kes li zîndanande tûşê îşkence û bêhurmetî û kiryarên nemirovane bûn, bi destê dijmin. Bi hezaran mal hatine kavilkirin û bi miliyonan li gelê me koçber bûn, û hesreta dîtina welêt tevî xwe birin gore, lê qet bê hêvî nebûn û li têkoşînê nevestiyan.

Ew tecrîbe û ders û nimûneyên fidakariya wan bo me bi mîrat ma, û xwe di xebata me ya nû de-di Rasana Rojhelat de-dibe xwe bide nîşandan. Li ber wê yekê ye ku Rasana me nîrx û giraniya xwe heye, û pişikdarî li Rasanê de anku xwedî derketin ji hemû wan nîrx û şanaziyên xebata 73 salan ya PDKÎ bo azadî û mafê netewî. Yanî şanaziyên pişikdarê Rasanê li şanaziyê hemû xebatkarên qonaxên pêş xwe de, zêdetir e.

Jiber ku ew hem xwediyê wan şanaziya ne, ku nîfşê pêşîn afirandine û hem jî yê bibin xwediyê wan şanaziyan, ku bi xwe li afirandina wan de rol û neqş hene. Nabe herwisa em li bîr bikin ku di xebata me ya nû de Rasan hem rêbaz e û hem jî mêtod e. Rêbaze: bi wê manayê ku domandina riya şehîdan û bi xasmanî şehîdên rêber:

Qazî, Qasimlo û Şerefkendî dom heye. Mêtod e: li ber ku bi şêveyek nû û li ser bingeha şîretê Dr. Qasimlo ê rêber, bi hev re girêdana xebata «çiya» û «bajaran» dixwaze li hemû potansiyêla gel bo serxistina xebatê mifahê werbigre, û bi kanalîzekirina hemû hêza gel, welat rizgar bike û azadiyê bo gel bi diyarî bîne. Herwisa piştî rizgariyê jî, yê wan destkevtan biparêze, û ne tinê nahêle carek din komara nû ya Kurdistanê bê hîloşandin, lê li pêşkevtin û berfirehkirina wê de jî yê roleke mezin bilîze.

Komara Îslamî û Paşveçûna Domdar

Ji mêj ve ye mirov li wê rastiyê hesiyane ku hêştî xêncî erdê çî topên esmanî ên din peyda nebûne ku mirov bikaribe li ser bijîn û li ber wê yekê jî dibe heya destê wan tê, pêdiviyê ku wê topa esmanî biparêzin heta ku jiyayî bikaribe li ser wê dom bike. Di sala 1987`an de komisiyonek cîhanî bo wê armancê pêk hat û bo yekemîn car li rapora wan ya di bin navê «pêşeroja me ya hevpar» de amaje bi peyva «pêşveçûna domdar» hate kirin. Pêşveçûna domdar bas li pêşveçûnekê dike ku hewcedariyên îro bicîh bîne bêyî ku derfetên nifşên pêşerojê ji bo ku hewcedariyên wan bicîh bînin, hilweşîne. Di vê destnîşankirinê de, giringiyek taybetî li ser hewcedariyên qatên hejar ên ji bo bidestxistina mafên wan yê bingehîn û afirandina derfetan ji bo jiyaneke çêtir ji bo wan hatibû dan. Di heman demê de, pêşveçûna domdar tekez dike ku dibe sînorek hebe bo bikaranîna wan tiştên îro xweza dikare bide me bêyî ku li ser hesaba wan tiştan be ku di pêşerojê de mirov dikin jê bi dest ve bînin. Pêşveçûna domdar ku ramanek cîhanî ye, xêncî berçavgirtina jiyana nifşa niha, bo destekdan û piştgiriya nifşên pêşerojê di sê rehendê mercên civakî, aborî û parastina xweza û meseleyên pêwendîdar bi rewşa guherîna seqayê de erkên hevpar dêxe ser milê rûniştîyên topa erdê. Jiber ku serçaveyên xwezayî yê li wê topa esmanî dikarin bi dest ve bînin sinordar in û li parastina wê topê di qazanc û berjewendiya hemû aliyekê de ye. Jiber wê hindê rêkxistina neteweyên yekgirtî pîlan û armanca xwe ya heta sala 2030`an bo nehêlana hejariyê, cehd û têkoşan bo naberamberiyê û sekinandina guherîna seqayê destnîşan kirin. Jiyan di hejarî û belengaziyê de dibe sedemê hindê ku mirov maf û nirxên xwe ji dest dide û herwisa nehêlana hejarî û kêmkirina mewdaya naberamberiyê dibe sebebê seqamgîrî û aştîyê di civakê de û di navbera welatan de. Bilindbûna asta naberamberiyê di navbera welatan de dibe sedemê derkevtina nakokî, alozî û şer û ew yeka jî bi hemû şîkelê bi zirara xweza û şurûştê ye û dibe astengî li ser rêka pêşveçûnê. Komara Îslamî a Îranê di heyamê pitir li çar dehikan e li desthilatdariya xwe li Îranê de û domandina siyaseta xwe ya dagîrkarî di Rojhelatê welatê me de, berevajî hemû wan pîlan û armancên rêkxistina neteweyên yekgirtî pêngav hilaniye. Ew nêrîna me li gor heger û argûmentên abjiktîv e

û bo selimandina wê rastiye em dikarin amaje bi wan xalan bikin: Komara Îslamî a Îranê ku rolek xirab di navçeya Rojhelata Navîn û cîhanê de dilîze, bûye sedemê bilindkirin û aloziyên zêdetir di navbera girûp û neteweyên rikeber û şer û pêkdadanên zêdetir. Şerê Îranê li dijî neteweya kurd di hemû parçeyên Kurdistanê de bi giştî û di Rojhelatê Kurdistanê de bi xasmanî, şerê Îran û Îraqê, rola Îranê di şer û aloziyên navbera ereban û Îsraîlê, şer û nakokiyên di Sûriye, Yemen û şer û nakokiyên Balkan û ... hwd hindêk mînakî li wan kar û kiriyanê karbidestên rejîmê ne ku bûne sedemê têkdana jîngeh, bilindbûna asta hejarî û nabemaberiye di wan welatan de. Bilindbûna asta nifûsê di Îranê de û nebûna pîlan û N: Elî Munezemî bernameyan bo afirandina derfetan bo kar, bûye sedemê bikaranîna zêdetir a kanga û serçaveyên xwezayî yê ser erd û bin erdê di Îranê de û xisar gihîştandin bi xwezayê. Binpêkirin û nehêlana mafê mirovî yê xelkê û nebûna wekhevî û siyasetên dijî neteweyan, jinan û nebûna derfet û îmkânên beramber bo xwendin û kar û zaf naberamberiyên din derfet û îmkân ji xelkê re nehêlîye ku bi şeweyek erênî kartêkeriya xelkê di ser civaka ku têde dijîn, hebe. Herwisa ew kesên ku derfeta wan ya xwendinê jî heye û li wan îmkânatan mifahê werdigrin, li welat re nabin mal û piştî qetandina xwendinê koçber dibin û li welat direvin. Eger çi guherîna seqayê di wan salên dûmahiyê de zêdetir bûye, lê siyasetên şaş yê rejîmê jî bi hemû awayekê rewşa xwezayê di Îranê û Rojhelatê Kurdistanê ya di aliyê Îranê ve hafî dagîrkin, têk dide. Îranê bi çêkirina bendavan di ser rûbarên Kurdistanê, rolek mezin hebûye li ser hişikbûna Gola Urmiye û têkçûna rewşa xwezayê di zaf navçeyên Rojhelat û Başûrê welatê kurdan de. Şewitandin û agirtêberdana daristanên Kurdistanê yekek din li pîlanê rejîmê ye bo têkdana jiyana kurdistanîyan û xwezaya Kurdistanê. Ew ne tenê li dema agirpêketina daristanan li Rojhelatê Kurdistanê de çi cehd û livekê bo temirandina wî agirî nakin, belkû xelk karbidestên rejîmê bi tometbarê sereke dizanin ku bi qestî û zanabûn agir berdidin daristanan. Ew xalane û zaf heger û argûmentên din bi eşkere wê rastiye dêxin berçavan ku siyaseta rejîmê berevajî armanca rêxistina neteweyên yekgirtî bo «pêşveçûna domdar» e û zêdetir wek siyaseta «paşveçûna domdar» xuya dike. Pêdivî ye ku sazî û rêxistinên jîngehparêz û parêzvanê mafê mirovan û berevankarên mafê gelan û hemû ew azadîxwazên ku dilê wan bo destberkirina jîyan birûmet bo mirovan lê dide, wê siyaseta rejîmê şermezar bikin û tevî hêz û hereketên aşîxwaz, wekhevîxwaz û dadperwer bibin hevpêngav û hevxeber ku bi hiloşandina wê rejîmê xweza û mirovanetî rûye asûdeyî û aramiyê

bibînin û hemû neteweyên cîhanê li armanca xwe ya 2030'an, anku «pêşveçûna domdar», nêzîk û nêzîktir bibin.

Tundûtîjiya dijî jinan di Îranê û Rojhelatê Kurdistanê de

Di her sîstemekê de, mafê her kesê bi yasa û zagonan ve tê kivşkirin. Di sîstemên demokratîk de maf, azadî û ewlehiya hevvelatiyan bi rêka yasayê ve tê parastin. Di sîstemek han de hemûmerivek li gor dîtinek merivane, xwediyê nirxek beramber û wekhev e. Berevajî sîstemên demokratîk, sîstemên dîktator, tûtalîtaristî û paternalistî, li pêş her tiştekî de cudakariyê bi rêka zagonan ve didin zeliqandin û xîmê tundûtîjiyan li ser wê esasê avadikin û cehd dikin ku di civakê de wê yekê bikin tiştek xwezayî û adetî. Di her civakekê de bi wê qasê ku mêr ser dest û xwedî desthilat bin, ew qas jî asta tundûtîjiya jiyan di hember jinan de bilind dibe. Di makezagona Komara terorîstî a Îranê de jî, ji ber ku bikaribin rûmetek merivane bidin makezagona xwe, wekheviya jin û mêran di benda 2, 20, 21 û 22`an ya makezagonê de hatiye qeydkirin. Lê di yasaya medenî, li gor adetê cihgirtî di civak, malbat, meydana kar, xwendin û sîstema perwerdehiya Komara Îslamî de, berevajî wê yekê, ne tinê wekheviya mafê jin û mêran nayê parastin, lê ew sîstem bi xwe alîkar e ku dijî jinan bi her awayekê tundûtîjî jî bêne meşandin. Armanç li peyva tundûtîjî di wir de yanî "karek ku bi dijî kesek din tê kirin ku dibe sedemê êşandin, birîndarkirin, tirsandin yan şkanina wê ku ew yek bibe sedem ku ew kes li dijî îradeya xwe tiştekê bike an jî dev ji wî karê xwe ku hez dike bike, berde." Ew têgiha hemû şeweyê tundûtîjiya pîskolojîk, axaftinî, cinsî, aborî û fizîkî li xwe ve digre. Yasayên hikûmeta terorîst a Îranê ku li ser bingeha Îslama Xumeynîstî hatiye danîn, jinê bi milkê mêr dihesibîne û berevajî ew tiştên ku li makezagonê de li ser wekheviya mafê jin û mêran hatiye nivîsandin, yasyên din wê yekê red dikin û di kiryar de jî çî wekheviyek nayê parastin û hemû cureyên tundûtîjiyan li hember jinan bi awayê sîstematîk têne meşandin û ew yek bûye beşek li kultûra civakî di Îranê de. Di pêxema baştir cihgirtina wê kultûra seqet jî, rêjîm bi hemû qavet û îmkanatên heyî, cehdê dike; bo mînak: Li rêka piropagandaya olî, sîstema perwerdeyî, weşandina piropagandeyan li ser ragihandinên komî û reklam bi rêka daliqandina bîlbordan di kolanên bajaran de dixwaze hizra mêran li gor nirx û adetên gemar yê Komara Îslamî qalib bide. Zevaca bi zorê mînakek xurte bo nîşan dana meşandina hemû cureyên tundûtîjiyên di civakê

de. Ew yeka zortir li hember jinan têkirin, lê hindek mêr jî li wê yekê bêpar nemane. Zevaca bi zorê yanî neçarkirina kesekê bi zevacê berevajî hez û dilê wê/î. Di Sîstemên demokratîk de zevaca bi zorê ne tenê rê pê nedayî ye, lê cirm tê hesibandin û kesê ku wî karî bike, dikare rastê girtîgeh yan cezakirin bê. Ji ber ku eve mafê her kesekê ye ku bi xwe hevjinê/xwe hîlbijêre û dê û bav (mezin) mafê wan nîne ku berevajî xwast û heza kesekê, wan mecbûr bi zevacê bikin. Di Îranê de çî dezgehek nîne ku erkê wê parastina jinan be li hember tundûtîjyan, ji ber ku jin namûsa bav, bira, mêr û endamên din yên malbatê tê hesibandin, tundûtîjî jî ji aliyê wan ve hember jinan N: Elî Munezemî wek pîrsgirêkek malbatî tê dîtin û kes xwe tevlî nake. Ji ber ku jiyana malbatî xwediyê sînorê xwe yê taybet e, tundûtîjyên di wê çarçoveyê de li hember jinan têne kirin, bi nepenî û veşartî dimînin. Tundûtîjya cinsî ji ber ku tabûye di civakê de, kêmtir li hemû şeweyên din bas jê tê kirin. Bi xasma eger ew yeka di navbera jin û mêran de biqevime, ji ber ku ol jinê bi milkê mêr dihesibîne, ew yeka ne tenê nayê rexne û şermzarkirin, belkî wek mêranî û bi posîtîv bo mêran tê hesibandin. Di tundûtîjya cinsî de jin her tim gunehbar tê dîtin û li ber jinbûnê, sûçdar tê hesibandin û tê gotin ku "eger ha nekira, wiha nedibû" û bîrûraya giştî ya civakê semxatra ew nîrxên civakî, naxwaze rastiya bibîne û rêjîm jî bi sîstematîkkirina wan nîrxan, bûye sedem ku ew yek zêdetir di civakê de pêşbikeve. Çarenivîsa jinan di Rojhelatê Kurdsitanê de jî ne tenê li çarenivîsa jinên Îranê cuda nîne, lê ji ber kolonîzekirina Rojhelata welatê me ji aliyê dagîrkerên Îranê ve, siyasetên wê sîstema dagîrkar, jiyana jinên kurd di Rojhelatê de çend beramber xirabtir li ya jinên Îranî kiriye. Berevajî komara dijî meriv a Îslamî, armanca bizava mafxwaz a gelê kurd, pêkanîna civaka demokratîk e ku têde hemû hevvelatîyek bi hukmê xwezaya xwe ya merivane, xwediyê maf, azadî û nîrxên wekhev bin û dibe xwediyê îmkân û derfetên beramber ên xwendin, kar, jiyana taybetî û mafên din yên civakî bin ku "layiq"ê hevvelatîyek civakî ku xwedî "sivîlîzasyon" û şaristaniyet e. Di wê civakê de yasa bo hemûyan wekhev e û kur li keçan girîngtir nînin. Di bin siya hikûmetek demokratîk de, cudakarî bi çî cureyekê nayê pejirandin. Cudakarî bi wê wateyê ye ku "kesek, rêxistinek yan dewletek bi kesekê re xirabtir li kesê din di zirûf û şertên wekhev de reftar bike." Cuda karê zêdetir bi sedema neteweyî, cinsî, rengê çerm, ol, temen, girêdayîbûna siyasî û xwediyê pêdawîstiyê taybetbûn dikare were kirin. Erkê ser milê azadîxwazên kurd e ku cehd bikin wekhevî zêdetir di civakê de pêşbikeve û ew erka wek xalek herî bihêz ya merivên xwediyê sîmaya demokratîk e. Di wê meydanê de dibe mêr xwe li jinan erkdartir bizaninin û di pêxema ji-

holêrakirina tundûtîjîyan hember jinan di malbatê û civakê de cehd bikin û bi jinan re û xebata wan re alîkar bin.

Prensîpên exlaqê şoreşvanî di PDKÎ de

Partiya Demokrat a Kurdistana Îranê ku bo demokrasi, bidestveanîna mafê netewî û dadperweriya civakê têkoşînê dike, bi sedema wê yekê ku her yek ji wan armancan bi tenê pêkanîna guhertinên bingehîn in di civakê de, dikeve rêza Partiyên şoreşvan. Ne hevceyê gotinê ye ku endamên Partiyek şoreşvan bi xwe jî şoreşvan tên hesabandin. Çalakiyên kesek şoreşvan, çalakiyên siyasî ne. Ji ber ku çalakiyên wan di pêxema birêvebirin yan jî hikumdariyên derheq pêşveçûna civakê de ne. “Bismark” wê yekê bi “hunera mumkin” navdêr dike û “Kant” jî dibêje ku bingeha siyasetê li ser zanista mafnasiyê dibe were danîn û zanista mafnasiyê bi xwe jî dibe li gor exlaq were rastdar kirin. Gava ku bas li exlaq di siyasetê de tê kirin, bi wê wateyê ye ku bas li siyaseta îde`al tê kirin û ew yek jî digel siyaseta re`al ku di siyaseta re`al de siyasetmedar li pişt her bûyereke an karekê li motîfekê digerin ku dizivire ser zêdekirina hêzê û ew hêz jî bo wan pêdivî ye ku bikaribin pê ewlehî û sinorê desthilatdariya xwe biparêzin. Lê siyasetvanê ku li ser bingeha îdealan siyasetê dike, armancên mezînan wek parastina mafê merivan, pêşxistina demokrasi û aştiyê xwe re dike armanc û rasterast bi armanc û berjewendiyê wan yê netewî re negirêdayî ne. “Dr. Qasimlo” ku di PDKÎ de wek mamosta û rêberê hizrî yê wê Partiyê tê naskirin, siyasetvan û rêberek pragmatîst bû ku xwediyê zaf prensîpên neguher bû ku bi çî nirxekê hazir nedibû wan prensîpan bişkêne. Wî di hundirê Partiya xwe de têkoşîn dikir ku endamên Partiya xwe jî li gor wan prensîpan perwerde bike û bi wê hindê jî rûmetek merivane li şoreşa gelê xwe bi dinyayê re bide nîşandan. Du belgeyên girîng hene bo bas li ser prensîpên exlaqê şoreşvanî di nava refên PDKÎ de: Lewha «Sîmaya Demokrat» û nirx û prensîpên ku bo endamê Partiyê di pêrewa hundirîn ya partiyê de hatinî. Di wê gotarê de emê bi kurtî hindek li wan prensîpan bêxin ber basê. 1- Sîmaya Demokrat: Prensîpên ku Dr. Qasimlo di “Sîmaya Demokrat” de formole kirinî, prensîpên herî binirxin bo kadroyên Partiyê ku wek kesên demokrat û şoreşvan di wê çarçoveyê de temrîn bikin û xwe perwerde bikin bo ku bikarin bibin xwediyê kesayetiyek demokrat û şoreşvan. 2- Kesek ku endamê Partiya Demokrat a Kurdistana Îranê be, kesek azadîxwaz e. Azadî bo Qa-

simlo û endamê Partiya wî, bilindtrîn nirx e. Ji ber ku “azadî, keramet û şexsiyetê dide mirovan”. “Kant”, azadî bi yekmîn prensîpa exlaqî dihesibîne û dibêje ku: “Eve azadiye ku nirxek bê şert û merc dide mirovan”. 3- Gava ku bas li Partiyek siyasî tê kirin ku bo azadiyê têkoşînê dike, dibe endamên wê Partiyê jî, azadiya xwe hebin. Ji ber wê hindê kesên şoreşvan dibe bi têgihîştin û azadane erkên xwe di şoreşê de cî bi cî bikin. Li ber hindê jî sepandina biryaran di PDKÎ de berevajî exlaqê şoreşvanane ye û Qasimlo dibêje ku erkê berpirsên Hizbî ye ku endamên organa xwe bo cîbicîkirina biryaran îqna bikin û “eger çi di navbera sepandin û îqnakirinê de, sepandin hêsane, lê di demek dirêj de, eve îqnakirine ku serdikeve”. 4- Şerê rewa: Dibêjin ku di navbera du hêzên drmkokrat N: Elî Munezemî de zaf bi kêmî hegera wê hindê heye ku şer derbikeve. Lê hegera şer di navbera hêzek demokrat û hêzek dîktator de zêdetir e. Gava ku aliyekê hemû rêyek ceriband bo çareseriyê pîrsgirêkekê û nekarî digel dijberê xwe bigîje çareseriyekê, hingê ev dikare ji hêza zivir mifah werbigre. Ew prensîpa her tim ji aliyê PDKÎ ve hatiye meşandin. Herwisa wê Partiyê wek prensîkek xwedî exlaq û perensîp hegerew rewa hebûye bo destpêkirina şer, di dema şer de qet hêza vêranker li dijî dijminê xwe bikar neaniye û berevirda hindê jî kiriye ku rêyek bo jiyana aştîyane tevî dijberên xwe (neteweyên dagîrkerên Kurdistanê) bihêle. 5- Rêveberiya girûpî û biryarên bikom: Ji ber ku biryarên bikom di sîstîmek demokratîk de di îradeya giştîve serçave digre û ew îradeya bingeha serveriyê ye û bilindtirîn desthilata yasadaniyê de, cem endamên şoreşvan û demokrat yên Partiyê, prensîpek neguher û girîng e. 6- Şêveya danûstandina endamên Partiyê tevî xelkê: Dr. Qasimlo pêşmerge wek zarokên xweştevî yên xelkê pênase dike û dibêje ku pêdiviyê pêşmerge di rabûn û rûniştinên xwe tevî xelkê de bi biratî tevbigerin û reftarek baş li xwe nîşan bidin. 7- Kesek şoreşvan dibe berjewendiyê gel û welat li serveyî hemû berjewendiyekê girûpî û takekesî ya xwe dabinê û her tim bo parastina gel û welat amade û fedakar be. Encam: Kesek şoreşvan ku dibe xwediyê exlaqê şoreşvanî be, pêdiviyê ku azadiyê wek bilindtirîn armanca xwe bihesibîne û di jiyana xwe ya siyasî û civakî de azadiya xwe li serveyî her tiştekê dabinê. Kesek şoreşvan dibe xwediyê kesayetiyek demokratîk be, hurmetê ji biryarên bikom re dabinê ku li îradeya giştîve serçave digrin. Şoreşvanên xwedî exlaq aştîxwaz in, lê eger neçar bin ku şer bikin, şerê wan li gor prensîpên “şerê rewa” dibe bi rê ve here. Li hemûyan girîngtir eve ye ku dibe kesê şoreşvan li netewe û welat xwe hez bike û li pêxema parastina wan de kesek fidakar û xwenevîst be.

Dadgehîkirina tawanbarekê

Ji heyama piştî xilasbûna şerê duyemîn yê cîhanê ve heya îro çend caran dadgehên navnetewî, li ser bingeha beşa 7`emîn a çartêra Neteweyên Yekbûyî, bo pêragihîştin bi doza sûçên tawanbarên mezin hatine lidarxistin, ku dadgeha Norînberg (Nürnberg)ê di wî warî de yekemîn bû. Ew dadgeh bo darizandina rêberên «Nazî» yên Almanî pêk hatibû ku li ser sûçên afirandina cinayetên li dijî mirovahiyê, koçberkirina bikom, tundûtîjî, îşkencekirin, kuştina xelkê bi sedemê nemirovane û jînosaydê (eng. genocide) bi biryara Brîtanya, Fransa, Dewletên Yekbûyî ên Amrîka û Rûsya pêk hat. Dadgehek din ku bo sûçdarê Nazîst, Adolf Ayşmen, li «Orşelîm»ê pêk hat, yekek din ji wan dadgehên binavûdeng e, ku tawanbarek bi wan sedemên ku li serve hatin bilêvkirin, pêk hat. Ew dadgeh ne dadgehek navnetewî bû, lê ji berku pêvajoyê û biryara wê dadgehê bû sedemê peydabûna şiroveyek felsefî bi nêrînek nû ji aliyê Hana Arênt (Hannah Arendt) ve, xwediyê giraniyek xasmanî ye. Hindek dadgehên din jî yên navnetewî li pêxema lêkolîn li sûçên cinayetkaran pêk hatine ku em dikarin amaje bi dadgehîkirina «Slobodan Miloşevîç» (Slobodan Milošević), dadgehîkirina sûçdarên cinayetên li Ruwanda qewimîbûn û herwisa ew cinayetên ku Erebê Sûdanê li bin rêbertiya Umer El-Beşîr li dijî xelkê Darfûrê ku xwazyarê bidestveanîna mafê xwe yê çarenivîsê bûn, pêk anîbûn, bikin. Lê gelo em ji xwe napirsîn ka rejîma Îslamî a Îranê, û bixasmanî rêberê wê rejîmê, anku Ayetullah Elî Xamineyî, wê yekê pêşbînî nake ku di dadgeheke navnetewî de bête dadgehîkirin? Bo bersivdana wê pirsê han, dibe em bizanibin ku li gorî kîjan heger û argûmentan ew jî vê yekê heq dizane, ku were dadgehîkirin. 1. Elî Xamineyî ku rêberê herî payebilind yê rejîmek tûtalîter e, li gorî benda 5, 107, 109 û 110 ya yasaya bingehî ya rejîma Îslamî a Îranê, ew payebilindtirîn rêberê cîbecîkar di Îranê de ye, ku berpirsiyarê giştî yê hêzên çekdar e, siyasetên rejîmê ew li rêka konseya destnîşankirina berjewendiyên rejîmê ve dadirêje, li ber ku xwediyê «welayeta Mutleq» ye, siyaset û bernameyên rejîmê yên serveyî zagonê jî, dikare destnîşan bike û zaf desthilatên din. Eva tê wê wateyê ku ew berpirsiyarê yekemîn e li hemû ew cinayet û sûçên ku ji aliyê karbidestên Îranê ve, di bin destê wî de dixebitin. Jiber ku gava ku bixwe pêşiya karbidestên hikûmeta xwe negirtiye, ku cinayetên nekin, wate yan wî bixwe fermana wan karan daye, û yan jî bixwe pê xweş bûye. Li ber vê

hindê jî cezayê wan cinayetên dikeve stûyê wî: Şer li dijî neteweyên bindest ên Îranê, komkujî, kavilkirina gundan û malên xelkê û mecbûrkirina wan derheq bicîhêlana warê xwe, qedexekirina partiyên siyasî, li sêdaredana girtiyên siyasî, medenî, jinên ducanî û zarokan, îşkence û destdirêjkirin li ser hepsiyan, kuştina girtiyan di bin îşkenceyê de, terora cudabîr û çalakvanên siyasî, kuştina xwendekaran, kuştina kesên sivîl ku dengê nerazîbûna xwe bilind dikin. Heta niha 65 caran Îran bi sedema binpêkirina mafê mirovan ji aliyê konseya giştî ya rêxistina neteweyên yekgirtî ve hatiye mehkûmkirin. Ew yeka wê wateyê dide ku rejîma Îslamî bi şeweyek sistematîk aştî û aramiya hevwe-latiyan têk dide û çî hurmetek bo maf û azadiya wan wek mirov dananê.

2.Parvenekirina erdê tevî xelkê ku wek wan hizir nakin li ber hegera tûtalîtarîsmekê ku bingeha wê li ser du faktorê şovînzîma Fars û ola Îslama Xomeynîstî hatiye danîn. Li ber vê hegerê ye ku zêdetir li 16 milyon hevwe-latî hatine koçberkirin. Her ew siyasete ye ku hindik car karbidestên rejîmê tînin ziman û dibêjin ku «yên ku naxwazin li gor nîrxê rejîmê jîyan bikin, dikarin herin». Ew siyaseta ku li ser hevwe-latiyan tê meşandin, di rastî de heger ji destê karbidestên rejîmê were, yê li dijî hemû mirovanetiyê bimeşînin. Li ber hindê jî ew cinayetên rejîmê, dibe wek cinayet li dijî mirovanetiyê werin dîtin ku li ser xelkê Îranê tene ceribandin.

3.Ew siyasetên aborî-civakî ku rejîm di bin berpirsyaretî û rêberiya Elî Xamineyî de dimeşîne, bûye sedemê hindê ku xelk tûşî zaf pîrsgirêgên civakî-aborî bibin û ew yeka etmoferekê biafirîne ku civak nexweş bikeve. Bilindbûna asta laşfiroşiyê, bikaranîna madeyên hişber, kirîn û firotina endamên laşê mirovan, firotina zarokan û zaf cinayetên din, jînosaydeke spî ye ku di encama siyasetên rejîmê de hatiye pêkanîn.

4.Komara Îslamî siyasetek girtiye ber xwe ku bikaribe xelkê Îranê ji hemû aliyekê ve bi rejîmê ve girê bide, wan li hizir û nîrxên mirovanetiyê û takekesî betal bike, û bi wê hindê hem wateya jîyanê li cem wan tine bike û hem jî wan ji hev bike bîhanî. Dixwaze hemû kesê di nav rejîmê de bihelîne û wan li tevî hîlbijartinê nemumkun bine rastî hev. Bi vê hindê ne tenê nahêle exlaq pêş bikeve, belkî exlaq dikeve û hindurê mirovan betal dike û nîrxê xwe dêxe şûnde. Bi vî karî mirovan ji xwe re dike mohre. Kerameta wan jê distîne û hemûyan wek mirovkujan perwerde dike. Nahêle kes bi axave. Dengê dijber mat dike. Ji berku eger kesek neaxave, nikare hizir bike û kesê hizir jî neke, nikare bizane ka çî dike. Ew yeka li dijî plûralbûna mirovan e, jiyana taybetiya xelkê jî her wek jiyana wan ya siyasî dêxe bin xeterê.

5.Têkdana aştî û tenahiyê di zaf welatên cîhanê de li rêya piştevanî ji grûpên terorîstî, teqandina bomban, pişikdariya rasterast li şer û pîrsgirêkên navxweyî û...

hwd. Ew yeka bi eşkere nîşan dide ku rejîm di cinayetên şer de rolek ektîv dîbine û para wê di cinayetên şer li Yemen, Sûriyê, Lubnan, Îsraîl, Îraq û Kurdistanê de heye. Encam: Komara Îslamî di heyamê zêdetir ji 40 sal temenê xwe de bi pêkanîna rejîmeke cinayetkar û tewawiyetxwaz bûye sedemê pêkanîna jînosayd, cinayet li dijî mirovanetiyê û cinayetên şer û destdirêjî bo ser axa welatên din. Karbidestên wê rejîmê her yek li gor beşdariya xwe li wan cinayetên de dibe rojekê werin dadgehîkirin. Ayetulla Elî Xamineyî ku rêberê wan cinayetkaran e, berpirsiyaretiya sereke di afirandina wan cinayetên de heye. Bi hêviya wê rojê ku dadgehek navnetewî bo darizandina wî pêk were.

Kero nemre buhar e giya şîn bû qîfar e

Di heyamê wan çend salên derbazbûyî de, Ayetulla Elî Xameneyî, rêberê Komara terorîstî a Îslamî a Îranê di çaxê newrozê de peyamekê belav dike û di wê payama xwe de li ser bingeha pîrsgirêkên ku pêşîra rêjîma wan girtî, sala nû bi navekê navdêr dike ku ew nav zêdetir wek vizyonekê bo balkişandina karbidestên wê rêjîma terorîstî û handana wan e ku di pêxema wê xiyalê de cehd bikin. Li heyamê wan çend salan de 65% ew navên ku Ayetulla Xameneyî li sersalê danîne, bi awayekî rasterast yan jî nerasterast bi pîrs û pîrsgirêkên aborî ve pêwendîdar in. Di newroza îsal de, an ku 1399`an ya Rojî, wî navê «pêşxistina berhemanînê» daniye ser wê salê. Eve di demekê de ye ku xêncî hindê ku Îran semxatirê meyandina Oraniyomê rastî cezayan hatiye û di zaf aliyên aborî de dorpêç li ser e, li ber nexweşiya korona a Îranê de rewşek awarte hatiye pêş. Di wê gotarê de emê fakterên alîkar û yên lempêr li ser rêya «pêşxistina berhemanînê» di Îranê de şirove bikin. Her kesek ku heta li zanistên sereke yên birêveberî û produksiyonê fam bike, baş dizane ku birêveberê her fabrîkayekê bo ku bikaribe asta berhemanîna xwe bilind bike, pêdiviye ku aliyê herî kêr çend faktorên sereke li ber çav bigre ku girîntirînê wan ew yeka ye ku berhemanîn dibe xwe digel bazarê û asta daxwaza kirîna rêkbêxê û astengiyên ser rêka wê pîrsê peyda bike û bizanibe ku gelo ew daxwaza li bazarê bo kirîna tiştan heye, têrê dike û kîjan astengî li ser rê hene bo firotina zêdetir. Liberku eger asta berhemanînê zêde be, yê bibe sedemê hindê ku nirxa tiştan were xwar û eger berhemanîn jî kêr be, buhaya tiştan yê hind hilkişe ewraz ku bi zehmet xelk bikare bikre. Dema ku birêveber, bersiva wan pîrsan peyda kir û zanî ku hem bazar heye û hem rêka firotinê têra xwe berfireh û vekiriye û pêdiviye ku asta berhemên xwe zêdetir bike, wî demî dikare ji rêya pêkanîna guhertinan yên tiştên fizîkî, zêdetirkirina hêza merivî û yan jî bilindkirina asta kêrhatîbûn û produksiyonê ve tiştên zêdetir berhem bîne. Gelo ew yeka bo fabrîkayên di Îranê de dixebitin mumkin e? Rewşa fabrîkayan di Îranê de berevajî wê vîziyona ku rêberê rejîmê, Elî Xameneyî, diyarî kirî nîşan dide. Ji ber ku li gor ew zaniyariyên ku di rojnameyên Îranê de tên weşandin, her di serdema dewlata yekimîn ya Rohanî de pitir li 97 fabrîkayên mezin di Îranê de hatin daxistin û li wan salên dawiyê de jî çendsed fabrîka yan li devedevê daxistin de ne û yan jî hatine daxistin û bi hezaran kes bi wê hindê mane bê kar û derkevt.

Gelo reberê rejîmê qet haya wî li wan tiştan heye û li xwe pirsîye ku ew hemû fabrîkayane çima tûşê wê rewşê hatine? Kesek ku rêberê rejîmek tûtalîter be û hemû tiştêk bi emrê wî were kirin, nikare ku haya wî li N: Elî Munezemî rewşê çinebe û li xwe ne-pirsîbe ku çima ew rewşa pêkhatîye. Dibe ku ew rewşa nirxek be ku wî bo gihîştin bi hindêk armancên din bi erzan zanîbe û ber hindê jî hazir bibe ku ew nirxa li ser hesaba xelkê û li berjewendiyê rejîme bê dan. Ber hindê jî em dikarin bibêjin ku ew silogana ku Elî Xameneyî alaya wê bilind kirî, tenê bo hindê ye ku xelkê bixapîne û bo demek kurt wan bêdenig bike. Ew rewşa ku îro rojê bi serê fabrîkayan de hatî û miliyonan xelk jiyana wan ya rojane pê hatiye reşkirin, nirxa armanc û siyasetên şaş yê rejîma terorîst û derevkar a Îslamî a Îranê didin. Karbidestên wê rejîmê bi sedema pêdagirî û tekoşîn bo berhemanîna çekên etomî û midaxilekirin di nav karûbarê welatên herêmî û çekirina metirsî û tehlûkeyan li ser xelk û welatên bîhanî bûne sedem ku dorpêçkirinên aborî li ser de bêne sepandin û jiyana xelkê rastî rewşek aloz û tîjî tirs û xof were. Ew siyaseta xelek bû sedem ku bi bilindbûna nirxa pereyên bîhanî, fabrîkayên navxweyî nekaribin bikevîne kêbirkê tevî berhemên fabrîkayên bîhanî û ew yeka jî bo sedemê hindê ku pêşkevîna aborî, bilindbûna asta pêşesazî û hemû fabrîkayên mezin yên pêşesaziyê bibe nerênî. Gava ku desthelatdarên rejîmê nekarîn bi mudîriyet û rêveberiya dewletî rewşa fabrîkayan baş bikin û wan li daxistnê xilas bikin, pîlanek gemartir dane pêşîya xwe û bi navê veguhastina wan fabrîkayan bi pişka taybetî, ew sermayeya giştî xistin destê xizm û kesûkarên xwe. Ew yeka jî ne di pêxema berhemanînê û pêşgirtin li îflas û sekinîna berhemanînê, lê li pêxema qazanc û destdanîn li ser milk û malê wan fabrîkayan hate kirin ku bo kesên kirînî qazancek mezin hebûn. Ji ber ku di serdema dewletîbûna wan fabrîkayan de, bi gotina xudê karbidestên dewletê yên wek Huseyn Semsamî û Huseyn Elî Hacî Dilîganî, ew mudîyên zaf yek ji wan fabrîkayan şarezayîya pêdivî di karê xwe de nebûn û di dema taybetîkirina wan fabrîkayan de jî dewletê qet çî kontrolek li ser de nebû, ku gelo ew fabrîka li arasteya berhemanîna wan tiştan de ku di dema radestkirinê de li ser rêkhetibûn, dixebitin yan ne. Li ber wê hindê gava ku Xameneyî bas li bilindkirina asta berhemanînê dike, mirov dikare wê gotina mezên kurdan jêre bibêje ku «kero nemre, buhar tê».

Di hilbijartina bo parlemanana Îranê, baykotê serkevtin bi destxist

Rêjîma Komara Îslamiya Îranê di 2-ê Adara 1398-an yan mişextiya Roji gerra 11- an ya hilbijartinên parlemanî bi rê ve bir ku xala cudahiya wê gerra nû li tev yê berê di wê hindê de bû ku pîrrianiya wan kesên ku xwediyê mafê dengdanê bûn, neçûne ser sendûqan û bi wî rengî riya xwe li riya rêjîma Xumeynî cuda kirin. Girîngiya wî karî nîşana wê hindê ye ku bi zelalî hate xûyakirin ku xelk armancên rêjîmê bi yê xwe nizane û gava armanc ne yek be, îdî hilbijartina alavên ku di xizmeta gihîştin bi armancên rejîmê bi xwe de ne, tu wateyek bo xelkê nine. Rêjîmê her gav di heyamê wan 40 salên temenê xwe de cehd dikir ku nakokiyên di navbera xwe û xelkê de wek pirsgirêk û nakokiyên teknîkî bide nîşandan û hemû astengiyên qada siyasî, civakî, aborî û exlaqî wek nakokiyên ji ber hilbijartina gihîştin bi armancên hevpar bêxe ber çavên bîrûraya cîhanê. Lê xelkê wê carê bi baykotkirina hilbijartinê û neçûna ser sendûqan, karî berevajî wê yekê biselimîne û nîşan bide ku maf û azadiya xwe nas dike û ew maf û azadî, ne ew in ku rêjîmê di heyamê wan 40 salan de bo wan formole kirine.

Xelkê Îranê baş dizane ku azadî tenê ne hilbijartin e. Ewan baykot bi kar anî da ku xala berevajî ya xwasteka rêjîmê di pişt ewran de derbikeve û şer û pêşbirkêya navbera 2 sîstemên hizrî ku bersivên cuda pirsên girêdayî bi azadî yan tepeseriyê hene, eşkere bibe. Di amarên rêjîmê de asta pişikdariya xelkê di hilbijartinê de li sedan 41 hatiye ragehandin. Eger em vê yekê wisa dabinên ku rast be jî, em nikarin wê hindê berçav negrin ku wek mînak, karmendên dayireyê hikûmetî di bin givaşa rêjîmê de neçar dimînin ku beşdar bin. Bikaranîna zorê di her formekê de li hember her kesê, bêparkirina wî merivî ji azadiyê ye. “Azadiya her merivekî/ê ew qas e ku hîç merivek yan komek xwe tevlî şola wî/ê neke. Azadiya siyasî jî tê wê wateyê ku meriv bikare bê ku pêşiya wî li aliyê kesek din ve bê girtin, bikaribe karê xwe bike.” Dema ku kesek ji rêka gihîştin bi armanca xwe ya siyasî hatine sekinandin û astengi jê re hatibin çêkirin, yanî ew kesa ne xwediyê azadiya xwe ya siyasî ye. Kesek karmendê hikûmetê jî ku zext lê hatiye kirin da ku beşdarê hilbijartinê bibe, yanî azadiya wî ya siyasî jê hatiye zeftkirin û berevajî

îradeya xwe tevgeriyaye. Eger em wê hindê berçav bigrin, asta beşdarên rastîn di wê hilibijartinê de gelek kêmtire ji ya ku rêjîmê ragihandî ye.

Eger em bixwazin bi kurtasî bas li wan sedemên ku bûne sedem ku xelk hilibijartinê hinde berfireh baykot bike, em dikarin girîngtirînê wan bi vî awayî rêz bikin: -Rêjîma Îslamîya Îranê, rêjîmek totalîter e ku di heyama 40 salî de bûye sedema hiloşiyana civakî ku li ber nebûna azadiyê, meydana destpêşxeriyê, întîsiyatîv û zanebûnê, hêza hizrî û şehameta exlaqî tune bibe, û civak nekaribe xwe rabigre û biherife. -Xelkê Îranê têgihîşt ku teslîmbûn û bêdengiya wan li hember rêjîmê, bi wateya şikesta wan ya yekcarekî di jiyana wan de ye, û eva rêjîmek e ku çî sinûrekê naporêze. -Xelk têgihîşt ku eger li hember rêjîmê de nesekine, ew rêjîma hind har û hov e ku çî fezeyek mînimom bo xelkê ku nekeve ber destdirêjiya karbidestên rêjîmê, di jiyana wan de nemaye. Desthilatdaran çî sînorek di jiyana xasmanî ya xelkê de jî nemaye ku bînpê nekin. -Xelk ji hilibijartinê sil nine; lê ew li armancên xirab yê rêjîmê li hilibijartinê bi kerb û kîn e. -Xelk dibîne ku di nava wan de hezaran kes hene ku li mohreyên rêjîmê jêhatîtir û zanatir in. Lê ewa sîstîm e ku ew li beşdariya rastîn di jiyana siyasî ya welat de bêpar hêlane. -Xelk pîrsgirêkan hemûyan li çavê rêjîme de dibîne. Gava ku perê wan tune, nanekê bikin, ewa ne li ber jêhatînebûna wan e. Lê eva tê wê wateyê ku serwet û samana xelkê li aliyê kesên din ve dest bi ser de hatiye girtin ku nahêle xelk bibe xwediyê serwet û samana xwe ku bikare serfiraz bijî. -Gelên Îran bi giştî xwediyê şaristaniyeteke mezin in. Kesên xwedî şaristaniyet xwediyê hez û meyla li holê rakirina bindestiyê ne, û dixwazin li azadiya xwe xwedî derkevin. Rêjîmê wan hemû salan cehd kir ku xelkê li bindestiyê de bihêle, dijberiya şaristaniyeta wan kir û xwest exlaqê wan bikuje. Lê xelkê bi baykotê nîşan dan ku nahêlin ew şaristaniyet bimre û ew yek bi baykotê îlan kirin. -Xelk gihîştine wê rastiyê ku bixwe xwediyê şî'ûr û têgihîştinê ye û pê eyan e, ku wek bûnewerek xwedî îrade, hizr, çalak û berpirsiyar e, û dikare hilsengandina xwe bike û li navbera baştî û xirabiyê de, ya baş hilibijêre. Yanî xelk zivirî bo ser wê rastiyê ku bixwe mezin û serwerê xwe ye û nikare û naxwaze xulam û kolê kesek din be. -Zaf kesan ku berê xwe kişandibûne nav kela xwe û hêviya qeza û qederê bûn, nekarîn wê care bêhelwêst bimînin û zanîn ku paşekişe bo nava kela xwe, nikare azadiya wan bo heta-hetayê desteber bike. Lewra ya baş eva ye ku li hember rêjîmê de bisekinin, û eva bi şikesta rêjîmê ye, ku azadiya rastîn û berfireh yê biafire. Encam: Xelkê Îranê bi giştî û yekgirtî bi baykota hilibijartina parlemanê karî di xebata xwe li hember rêjîma totalîter ya Îslamî de serkevtinek mezin tomar bikin û bidin eyan kirin ku

armanc, rê û rêbaza wan û rêjîmê lihev cuda ne. Ewê yekê bi awayekî aştiyane derbeyek mezin li rêjîmê da û hesta bawer bixwe hebûnê dîsa cem xelkê vegeşand. Xelkê Îranê ne dijberiya xwezaya hilbijartinê, lê dijberiya rêjîmê û nîyet û qesda wan ya nepakij ku li pişt hilbijartinê wek mêtodek dêmokratîk vedişartin, kirin. Serkevtina baykotê, serkevtina îradeya gelan bû bi ser rêjîmê de.

Jêder:

Isaiah Berlin, "TWO CONCEPTS OF LIBERTY," Four Essays On Liberty, (Oxford, England: Oxford University Press, 1969), p. 118-172. https://cactus.dixie.edu/green/B_Readings/I_Berlin%20Two%20Concpets%20of%20Liberty.pdf

Hikûmeta xweşbijêv yan jî hikûmetek bo malxirabiyê?

Enstîtûya «Legatum» li welatê Brîtaniya ku damezraweyeke bo lêkolînê li ser mijarên pêwendîdar bi xweşbijewiyê ve, her sal raporê li ser rêzbandiya welatan li gor xweşbijewiyê diweşîne. Armanca wê enstîtûyê nehêlana hejariyê li cîhanê de ye. Ew saziya ku navenda wê li «London»ê ye, bilindbûna asta xweşbijewiyê li her welatekê de bi hebûna hikûmetek demokratîk ve girê dide û dibêje ku «eger dewletek demokratîk nebe, zor zehmete ku bikare dewletek xweşbijîw be.» Jiber ku nebûna rewatiya desthilatdariyê, dibe sedemê nebûna istiqrarê; li ber hindê ku çavkanî bo nehêlana kêmasiyên bingehîn wek perwerde, saxlemî, xwarin û vexwarinê bi dirustî nayên parwekirin. Di rapora wê saziyê de hatiye nivîsandin ku lêkolîn li ser 12 stûnan ku 65 elemêntên dewlemendiyê hatiye kirin. Wan bo komkirina data û zaniyariyan li jêderên fermî mifah wergirtiye û di wê bawerê de ne ku ew karê wan dikare bo rêberên her yek li wan welatan alîkar be ku bizanin di çi meydanekê de lawaz yan bihêz kar kirine û di pêşerojê de dibe li kîjan meydana zêdetir bixebitin ku bikarin asta xweşbijewiyê li welatê xwe de hilkişînin astek jortir. Li gor wê raporê Îran di nava 167 dewletan de li pi-leya 119an de ye. Ew 12 stûnên ku wan bikar anîni wiha ne: Ewlehî, azadiya şexsî, dewletdarî, sermayeya civakî, hawirdora veberhênanê, rewşa beşdariya bo sermayeguzariyê, jêrxana welat, rewşa aborî, rewşa jiyane, tendûrûstî, perwerde û hawirdora xwezayî wate (jîngehparêzî). Hikûmeta xweşbijîw bi wê wateyê ye ku hikûmet rolek sereke heye li parastin û domdariya standardên jiyana aborî û civakî a hevvelatiyan. Hikûmetek ku bo xweşbijîwiya xelkê dixebite, dibe li hêlekê hevkarîya wan kesan bike ku nikarin li ser pê xwe bisekinin û di hêla din ve jî dibe hindêk xizmet û faydeyên giştî bo hemû xelkê werin pêşkeşkirin. Sîstemek han sê cureyên wê hene: Sosyal-demokrasî, Konservatîv (demokratxirîstiyane) û lîbralên anglosaksonî). Di modela lîbral de ku bingeha wê li ser bazarê hatiye danîn, berîk dizane ka kê re çi xizmetek were pêşkeşkirin û di modela konservatîv de jî erka xizmetguziriyan bo takekesan li stûyê malbatê de ye. Lê li sîstema sosiyaldemokrat de pîrriya erkê sigorteyê di stûyê hikûmetê de ye. Jiber ku xelk zikatê dide dewletê û dewlet jî li xizîneya giştî, xercê

xizmetguzariyên giştî û pêdivî bo xweşbijîwiyê dide. Di zagona bingehîn ya rêjîma Komara Îslamî a Îranê de di paragrafa 3, 100 û 101 de bi eşkere basa xweşbijîwiyê hatiye kirin. Her di wê zagonê de herwisa bas li çendîn cureyên maf û xizmetguzariyan hatiye kirin ku pêwendiya wan bi jiyana xweşbijêw bo xelkê ve heye. Bo mînak: di paragrafa 3 (xala 3 û 11), 30, 43 (xala 1), 100, 104, 141, 147 û 151 de basa perwerde û xwendinê, di pêşgotin, paragrafa 2, 3 (xala 7), 9, 28, 43 (xala 4), 67, 121, 154, 156 û 175 de bas li azadiyê (azadiyek ku qet li bin siya Komara Îslamî de nebûye û nîne), di paragrafa 3 (xala 12), 29, 43 (xala 1) û 100 de bas li tendûrûstî û dermanan, di paragrafa 28 û 43 (xala 2) de basa kar, di paragrafa 3 (xala 12), 22, 31, 43 (xala 1) basa xanî û mal, di paragrafa 43 (xala 1) de bas xwarin û berkirinê û di paragrafa 50ê N: Elî Munezemî de jî bas li jîngehê hatiye kirin. Lê ya hemûyan balkêştir basa aboriyê ye ku di zaf paragrafan de hatiye. Lê her di destpêkê de avek tezî li ser destê xelkê dagiriye û nîyeta xwe ya sereke anîne ber bas ku «aborî alave, ne armanc e». Lê bo hemû aliyekê rohn û eşkere ye ku çî welatek nikare bêyê hebûna aboriyek xurt û bihêz, nikare bibe xwediyê sîstemek xweşbijîw bo xelkê û her wekî Komara Îslamî jî nekariye û nikare. Lê eger em bixwazin zelaltir bas li sedemên sernekevtina Komara Îslamî bo damezrandina sîstemek xweşbijîw bikin, em dikarin bi kurtî bas li wan xalane bikin: Jiber ku hemû şahdemar û kanalên aborî di Îrandê de li destê «Spaha Pasdaran» a terorîstî de ne, îzna pişkdariyê bo afirandina derfeta kar û çareseriya pirsgirêkan di meydana herêmi û hemû welat de, nade bi «NGO»yan. Jiber kêmbûna asta baweriyê di navbera xelkê û karbidestên rejîmê û xelkê jî di zor aliyan de baweriya wan bi hev re nemaye, bi sedemên siyasetên şaş yê rejîmê, sermayeya civakî di Îranê de gihîştîye nizimtirîn pleya xwe. Nebûna jêrxanek bihêz di welat de li ber siyasetên şaş yê rejîmê, belengaziya rêyan bi giştî û rêyên teranzîtî bi xasmanî, nebûna sîstemeke baş heta bo veguhaztina li rêya erdê, heva û avê ve, nebûna xetên pêwendigirtina telefonê, Înternetê û postê û dana wan bungahên girîng bi «Spaha Pasdaran» û têkdana ewlehiya xelkê bi wê hindê. Nekarî li rakişandina tacir û sermayeguzaran bo bilindkirina potansiyela aborî di welat de. Jiber ku hem bi hegera cezayên baykotê li ser Îranê semxatirê reftara nebaş û dijî ewlehiya navneteweyî û hem jî li ber ku Spaha Pasdaran dest li ser hemû aliyên aboriya Îranê de girtiye, çî kes yan kompaniyayek nikare wê rîskê bike ku di Îranê de sermayeguzarî bike. Perwerde û xwendin: Perwerde di Îranê de bi giştî û hêla xwendinên zanistên civakî bi xasmanî giraniya zanistiya xwe ji dest dane û di bin siya îdeolojiya rejîma Xumeynî de, çî nirxek xwe nemane. Îmkanat û der-

fetên xwendinê jî bi awayek nedadperwerane têne parwegirin û zêdetir ew kes dikarin jê mifahê werbigrin ku girêdayî bi rêjîmê ve ne. Nebûna azadiyên takekesî, nebûna azadiya ragehandinê û berpirsiyar nebûna karbidestên hikûmetê di hember xelkê û ragihandinan de û girtin, eşkenecekirin û kuştina çalakvanên meydanên siyasî, rojnamevanî û parêzvanên jîngehê, çi fersendek bo ku meriv bikare nefesekê bi azadî bikêşîne, nehêlaye. Ew yeka werwiha bûye sedem ku li ber meşandina sansorek bêsinor, çi data û zaniyariyek çiyê bawerê ku di Îranê de têne weşandin, dest nekeve. Ew xalên ku bi kurtî li serve de hatin baskirin bûne sedemê hindê ku ne tenê hikûmetek xweşbi-jîw di Îranê de çenebe, lê hikûmet bi xwe bûye sedemê malxirabiyê bo xelkê û hevwe-latiyan. Ew rewşa xirab li hemûyan zêdetir pêşiya xelkê kurd girtiye. Zarokên kurd li ber nebûna kar û îmkanatên sereke yên jiyane, bûne kolber û wek koleyan jiyana merivanetî li wan hatiye standin. Ew eger hêza xwe bidin ber xwe û bikaribin wî barê xwe yê giran jî li ser çiyên re serbêxin, lê zaf tehlûkeyên din jî di ser rêya wan in û zaf daran canê wan jî jê tê standin. Rejîma Komara Îslamî tixûbên navbera Rojhelatê digel Bakur û Başûrê welat mînrêjî kiriye û her roj komek li welatiyên kurd bi wê hegerê canê xwe yan parçeyek li laşê xwe ji dest didin. Eger ew bikarin li meydanên mînan jî derbas bin, rastî teqeya hêzên rejîmên dagir ên Kurdistanê û bi xasmanî pasdarên Îranê tîn. Ew siyaseta rejîma terorîstî û dagirker a Îranê pîlaneke bo qirkirin û jînosayda gelê kurd. Erkê hemû takeke kurd e ku wê siyaseta rejîmê bide danasîn û şermezar bike û di hember de bi hemû şêweyekê rabiveste. Baştirîn ravestana di hember dagirkeran de, pêwendîgirtin û pişikdarî di «Rasana Rojhelat» de wek pêşmergeyê «çiya» yan «bajar» e.

Destê paşîn ya qumarek mezin û windakirina du ser

Rejîma Îslamî a Îranê di heyamê wan çend salê derbasbûyî de, bi sedema dirêjîdan bi pîlanê xwe yê bo meyandina oranyomê û çêkirina çekên etomî, xwe êxsitiye rewşek dijwar ji aliyên aborî, siyasî û civakî ve. Ji ber wê yekê, rejîm di bin givaşa xurt ya derekî û navxweyî de ye. Bi sedema dûrketina Rojavayîyan li projeyên sermayeguzariyê di Îranê de, jêrxana aboriya welat pirposekî bûye û li ber hev hilûşiyaye. Ev yeke rejîm neçar kiriye ku bera xwe bide Rojhelatê û di welatên wek Rûsiya û Çînê re zêdetir bikeve têkiliyên siyasî-aborî. Lê baca ku ew du welatane li rejîmê verdigrin bo wî karî, gelek buha û giran e; lê rejîm mecbûr e bo mana xwe, wê bacê bide. Jiber ku rewşa wê ne li navxwe û ne jî li derve rewşek baş nîne. Lihevnezişkûna Îranê bi Rûsiya û Çînê re piştî hatina serkar a «Trump» lezgîniyek zêdetir bi xwe ve dît. Di sala 2016an de derket ku Îranê piştî bexşîna pişkek zor ya deryaya Kaspiyê bi Rûsiyê, herwisa îzin daye wî welatî ku di esmanê Îranê re rakêtan bavêje Sûriyê û di binkeya balafirên şer a «Nûje» bo balafirên rûsî mifahê jê verbigrin. Lê ew puan di hember wan puanên ku Îran pê re mijûle ku bide Çînê, dixûye ku tiştek ne ew hinde mezin be. Karbidestên Îranê didin eyankirin ku xîmê wê belgeya pêwendiyên demdirêj, li dema seredana Serkomarê Çînê, «Xi Jinping», bo Îranê di sala 2016an û hevdîtina wî bi Elî Xamineyî re, hatiye danîn. Belgeya pêwendiyên di navbera Îran û Çînê de her çend bi fermî nehatiye belavkirin, lê di hindek rûpelên înternetî de belgeyek ku tevî 3 belgeyên havpêçe xwe li 18 rûpelan pêk tê, hatiye weşandin ku îdîa tê kirin ku ew sened e. Ew belgeya han ku hêştî negihîştîye asta li hev têgihîştinê û rêkevtin li ser nehatiye kirin, lê eger wek eva heyî were pejirandin, yê kartêkeriyek mezin çêbike li ser siyaseta navneteweyî, navçeyî di Rojhelata Navîn û di Îranê de. Ev yeke yê herwisa kartêkeriyek rasterast li ser pirsê gelê kurd bi şeweyek nerênî hebe. Di meydana siyaseta navneteweyî de: Hikûmeta Çînê di sala 2013an de planek da nasandin ku bi «Kember-Rê» hatiye naskirin ku planeke bo saxkirina «rêka Hermûş» û rêya avî. Bi wê planê, Çîn dixwaze zêdetir li 60 welatên cîhanê di Asiya, Afrîqa û Ewropayê de, bi rêka avî û ya hişkatiyê bi hev re bide girêdan. Heke ew plan cih bigre, yê Çîn di warê leşkerî, aborî û siyasî de

yê bibe cemserek girîng di cîhanê de. Çima Îran tevî wê planê ye çî bi dest dixê çî li dest dide? Jiber ku Îran ji aliyê welatên Rojavayî ve li ber reftarên şaş, pişgirî li terorîsmê û meyandina oranyomê bo çêkirina çekên etomî, ji aliyê aborî ve hatiye dorpeçkirin û tehrîm li ser de hatine sepandin, kompaniyên Rojavayî di Îranê de sermayeguzarî nakin û vê yek jêrxanên Îranê jiberhev belav kiriye û peritandiye, aboriya wê bi yekcarî hatiye herifandin û Îran çiyê din nikare li ser piyê xwe bisekine. Asta hejariya xelkê bi awayeke bêhempa bilind bûye û xelk nikare debara xwe bike û li nebûna azadiyê de, ew bi yekcarî li rejîmê bêzarin. Îran herwisa bo ragirtina hevpeyamnê xwe yê wek rêkxistina terorîstî a N: Elî Munezemî Hilzulla û Hemas û ... hwd neçar maye di rewşek pir lawaz de tevî wê planê bibe ku bikare heyamek din jî li temenê xwe dirêj bike. Lê ev yeka di pêşerojê de bi zerera xelkê Îranê û xelkên bindestên Îranê ye û yê di dawiyê de jî dîsa serê rejîmê jî bixwe. Îran yê gor wê peymanê (eger bê pejirandin) yê bibe welatek qerdar. Kompanyayên Çînê yê bê rikeber di hemû waran de bo sermayeguzariyê bêne meydanê: Pişesaziya petrol û gaz, derêxistina kangayên jêr erd, petrokîmiyayî, vizeya navikî, elektrîk, av, çêkirina rêkên mezin û xetê hesin û veguhestina deryayî, torîzm, hevkarîyên bankî, zanist û perwerdeya hêza mirovî û ... hwd. Herwisa ji aliyên leşkerî, perwerdeya hêzên çekdar, sîxurî û ewlehiya înternetê ve jî qirare ku Çîn hevkarîya rejîmê bike. Ew hazirin ku ji aliyê siyasî ve jî li ser pirsên navneteweyî û herêmî piştgiriya helwêsta hevûdu bikin. Ev yeka xûyaye ku rejîmê hewceyî bi piştgiriya Çînê heye heta ku Çînê piştgiriya rejîma terorîstî hewce be. Çîn qirar e di warê berhemên bo saxlemiyê (dermanî), werzêrî û pişesazî de hevkarîya Îranê bike û jêrxanên deryayî û hevayiyê Îranê jî nûjen bike. Herwisa qirar e ku Çîn di çêkirina bajarên nû, bi xasma çêkirina bajaran li çola Tebesê de hevkar bike û pişkek li wan bajaran ku qirare çêbikin, li ber kompaniyên Çînî dikeve. Qirar e ku ew petrol û gaza ku li Îranê û Îraqê berhem tînin, li rêka Pakistanê re bişînin bo Pakistan û Çînê bo dabînkirina vizeya ku Çînê pêwîst e. (Ew yeka armanca Îranê li plana girtina Kerkûkê de zêdetir derdixê). Çîn dixwaze ji rêka Îranê ve bi çêkirina rêka hesin li bendera Çabehar bo Asiyaya navîn û li bendera Çabehar û bender Ebbasê bo Tîrkiye û Azerbaycanê, hêsantir bigîje wan bazara Ewro-Asiya û Ewropa. Wan herwisa plan hene ku bi rêka hesin, Îran, Îraq, Sûriye û Pakistanê (Nîvheyva Şîe) bi hev re girê bidin. Ev yeka bi kurtasiya wan xalan e ku di wê belgeyê de hene. Ez baver im ku eger rastiya belgeyan derbikeve, hêştazêdetir jî rejîmê puan dane Çînê. Kartêkeriya wê planê li ser Kurdistanê: Eger ew plana serbikeve, yê kartêkeriyek rasterast li ser meseleya kurd li

her çar perçeyên welat de hebe. Kurdistan semxatirê rewşa xwe ya erdnigarî ku Asiya bi Rojhelata Navîn, Ewro-Asiya û Ewropa ve girê dide, di wê plana Çîn û Îranê de xwediyê girîngiyek xasmanî ye. Her guhertinek di erdnigariya siyasî a Îran, Turkiye, Îraq û Sûriyê de hebe, yê wê planê bo yek yan çend aliyan têk bide û ew yeka jî bi dilê wan nabe.

Lê kurd dikarin li rikeberiya navbera welatên din yên zilhêz tevî Çîn û Îranê bo berjewendiya xwe mifahê werbigrin.

Encam:

Îran bi wê rejîma terorîstî ku îro welat bi rê ve dibe, li hemû warên siyasetên xwe yê aborî û civakî hukumdariyê îflas kiriye. Ew belgeya ku tevî Çînê amade kirinî û qirar e bibe bingeh bo hevpeymaniya wan bi hev re, yê Îranê bike welatek qerdar û welatek ku di hemû meydanên wê de Çînî xwediyê biryar û gotina yekem û dawî be. Bi wê hindê hemû çavkaniyên girîng yên aborî wek petrol, gaz, sîstema dirav û bankî, rêkên deryayî, hişkatî û hewayî, siyaseta derve, ewlehî, hêzên çekdar ...hwd dikevin bin sîbera biryar û siyasetên welatê Çînê. Îran dibe koloniyek nû û ew yeka jî yê jiyana hemû xelkê di Îranê yan di bindestê Îranê de û ew welatên ku Îran biryara wan ya siyasî dide (Îraq, Sûriye, Yemen, Lubnan) yê tûşî rojên reştir bin. Em wek gelê kurd nabe îznê bidin ku ewên nûnerê rastîn yê gelê me ninin, hanekî bi sade hemû çavkanî û kangayên welatê me bo çend salek desthilatdariya xwe herac bikin û em xwe di pêşerojê de beramber wan rêkevtin û peymanan berpirsiyar nizanin.

Partiyek siyasî û bizaveke neteweyî a mafxwazane

Partiya Demokrat a Kurdistanê ku partiyek siyasî û şoreşger e, li ser xîmê “Komeley Jiyanewey Kurd” di 16ê Tebaxa 1945an de hate damezirandin. “Komeley Jiyanewey Kurd” ku bizavek siyasî-neteweyî bû, di 1942an de pêkhatibû. PDKÎ di pêvajoya xebata xwe de bo sê armancên sereke têkoşîn kiriye: bidestveanîna mafê neteweyî yê gelê kurd, demokrasî û dadperweriya civakî. Di wê gotarê de emê bi kurtî bas ji wan her sê armancan bikin. Mafê neteweyî: Partiya Demokrat her di destpêka têkoşîna xwe de, xwe domderê xebatên rizgarîxwazî yê neteweyên Kurdan yê berî xwe dizane û armanca wê realîzekirina îradeya neteweyî di şeweya curek ji bidestvegirtina mafê çarenivîsê de rengvedaye. Ew armanca li hemî dîroka wê partiyê de serekîtirîn pişk ber dikeve û eger serdemekê bas li şeweyên din yê mafê neteweyî (wek mînak: otonomî) dihate kirin, ew yek tenê pêlekana yekemîn bû bo gihîştin bi mafê netewî. Eva ku rêberê xwedî hizrê Kurd, Dr. Qasimlo digot: “Siyaset hunera mumkin e û em xebatê dikin ku tiştê werbigrin û piştê dîsa emê xebatê bikin ku tiştê zêdetir werbigrin”, tenê wê wateyê dide ku PDKÎ 75 sal e derheq mafê neteweyî xwediyê yek felsefe û ramana neguherbar bûye ku ew jî xebat bona bidestveanîna mafê netewî û rizgariya Kurdistanê ye. Demokrasî: Demokrasî bo PDKÎ armanceke çendalî ye. Li hêlekê ew her wek Dr. Qasimlo dibêje: “Alternatîve bo çekê”. Eger demokrasî nebe, aşî nikare serbikeve û mirov neçar e bo parastina xwe, çekê bigre dest. Demokrasî parêzvanê mafê neteweyî ye. Jiberku eger demokrasî nebe, dîktator û dagîrker dikarin dîsa li dema bihêzbûnê de bibin gef û tehdîd li ser maf û hebûna neteweya kurd. Demokrasî bo PDKÎ çeka parastina tenahiya hundirîn a civaka Kurdistanê ye ku li rêka sistemek demokratîk de deng û reng û ramancên cuda bikarin bi azadî di qata siyasî de bikevne rikeberî û nûnerên rastîn ê xelkê bi rêka hîlbijartinên azad ve desthilatê bigrin dest xwe û xelk û partiyên siyasî ew hêza hebin ku bandorê li ser biryarên siyasî çêbikin. Her li ber wê yekê ye ku Dr. Qasimlo “xirabtrîn demokrasiyê li baştirîn dîktatoriyê bi baştir dizane». Demokrasî herwisa sinorê navbera «azadiya erênî» û «azadiya nerênî» destnîşan dike û dide eyankirin ku sinorê herêma jiyana xasmaniya hemwelatîyan kîdere û îznê nade ku desthilatdar

desttêwerdana wê herêmê bikin. Dadperweriya civakî: PDKÎ her tim bo nehêlana naedaletî û nedadperweriya civakî xebat kiriye. Armancek ku li ser bingeha nirxa mirovan hatiye danîn û mirovan xwe bi xwe armanc û xwediye nirxê dizane û dijî bikanînan mirovan e bi destê mirovan bo berjewendiyên xwe. Ew dadperwerî bo wê yekê ye ku kerameta merivan were parastin. jiberku sîstîmek ku xwe demokrat bizanibe, dibe dadperwer be jî. Yanî yek ji armancên herî bingeîn yê PDKÎ, pêkanîna dadperweriyê ye di nava civakek demokrat de. Rêyên xebatê: PDKÎ di heyamê jiyana xwe ya 75 salan de, li taktîk û rêyên cuda cuda li têkoşîna xwe de bo gihîştin bi armancên xwe, mifah wergirtiye. Dr. Şerefkendî dibêje: “Bo xebatê çî zor e rê!” Lê eva ku PDKÎ li zaf partiyên din cuda dike, eva ye ku di wê xebatê de xwediye prensîpên neguher û exlaqî ye. Ew cehdê dike ku endamên xwe ne tenê bi canê şoreşvanî, lê herwisa bi exlaqê şoreşvanî perwerde bike. Ew yeka bûye sedem ku pêşmerge û endamên wê partiyê, di rewşên aloz û dijwar de jî, bi duristî tevbigerin û xwe di hember kiryarên xwe de bi berpirsiyar bizanin. Bo mînak, di xebata xwe ya çekdarî de, pêrewê prensîpên “şerê rewa” ne û ne tenê di hember canê hevvelatîyên Kurdistanê û pêşmergeyan de, lê di hember leşkerê dijmin de jî xwe berpirsiyar dizanin û eger bo parastina xelk û canê xwe nebe, naxwazin bikevin şer de. Di xebata ragehandinê û axavtinên siyasî de jî, exlaq berçav digrin û heta li dijî dijminê xwe jî, bi edeb ve dinivîsin û diaxivin. Dr. Qasimlo dibêje ku “em gef û dijûnan red dikin û em yekemîn partiya Îranî û Kurdistanî bûne ku me exlaq anîye nav siyasê”. Xebata dîplomatîk: PDKÎ tim xebata xwe ya dîplomatîk de, ne bo partiyê, lê bo berjewendî û qazanca neteweyî dixebite. Ew pirsê kurd bi pirsê neteweyek 50 miliyonî dibîne û welatê wan hatiye perçekirin û xelkê wan ji aliyê dagîrkeran ve tê qirkirin û mafê wan yê mirovî nayê parastin. Ew di xebata xwe ya dîplomatîk de hemû saziyên neteweyî ên Kurd, bi xebatkar û mafxwaz dibîne û hebûna hizr û ramanê cuda cuda, nabin asteng û li ser berevanîkirin li xebata gelê Kurd li çî perçeyekê. Encam: PDKÎ di heyamê 75 salan xebat û têkoşîna xwe ya neteweyî de, wek partiyek neteweyî-demokratîk, bo rizgariya xelk û axa Kurdistanê xebitiye. Di wê xebatê de nirxên mezin dane, lê li ser têkoşîna xwe li hemû demê zêdetir pêdagir e. PDKÎ xebata neteweyî di hemû perçeyên Kurdistanê de, bi xebata gelê xwe dizane û piştgiriya exlaqî-neteweyî li partiyên şoreşger û neteweyî di hemû Kurdistanê de, bi erk û xebata xwe dizane. Di 75emîn salroja jidayikbûna wê partiyê de, em bo ruhê şehîdan, pêşmerge û hemû xebatkaran re silavan dişînin û serkevtinê bo xebata me ya neteweyî re dixwazin. PDKÎ wek pêşengê wê xebatê, li hemû deman bihêztir û serkevtîtir be.

Civak di serdema Koronayê û li bin desthilatdariya hikûmeta olî û ola hikûmetî de

Gava ku bas li olekê tê kirin, yanî bas li wan prensîp û rastiyan tê kirin ku di çarçoveya baweriya wî olî de bi rastiya mutleq tên danîn. Her li serdema hikûmetdariya Sefewiyan heya îro rojê ola Şîe ku xetek li ola îslametiye ye, rolek mezin li sîstema desthilatdariya Îranê de hebûye û bandorek mezin li ser hemû aliyên jiyana xelkê ku di çarçoveya tixûbê siyasî ya Îranê de dijîn, daniye. Lê eva ku di wan 40 salên baviyê de pêdiviye meriv zêdetir bala xwe bide, şaxeya nû ya şîenîzm an ku Îslama Xumeynî ye; Bi wê wateyê ku eger li zêdetir ji 500 salan beriya niha de olek xasmanî wek ola fermî ji aliyê desthilatdaran ve hatibû destnîşankirin di Îranê de, îro rojê ew ola ji aliyê karbidestên rejîma Xumeynî ve dest bi ser de hatiye girtin û ew bi keyfa xwe çî prensîp û nirxekê bi hevce bizanin, lê kêma û zêde dikan. Aliyê nerênî yê bandora hikûmetê li ser ol di serdema nexweşiya vîrûsa koronayê de zêdetir derketin û bîrûraya giştî li her derê cîhanê de şaş û mehtel hêla. Di demekê de nexweşiya korona bûye arîşe û gefek mezin li ser jiyana, aborî û ewheliya xelkê li her derê dinyayê û hukumdarê her welatekê cehd dike li pêxema kêmkirina ziyana û zirara wê nexweşiyê li ser xelk û welatê xwe, rêkên dijwar daynin pêşiya xwe û xelkê xwe, rûtînê hişk yê saxlemiyê peyrew bikin û bi wê sedemê zor çalakiyên olî, çandî, werzişvanî û hunerî dane sekinandin û tûrîzma zaf welatan heya radeya nemanê jar û lawaz bû. Lê rejîma terorîst a Îranê ku li ser milê xelkê paremayî yê olî xwe ragirtiye û jiyana xelkê re çî nirx û buhayek dananê, ne tenê rêgirî li birêveçûna rêûresma «muherem»ê negirtin, lê «medah»ên hikûmetî erkdar kirin ku bo zêdetir rakişandina xelkê bo nav rêûresman pişkdariya wan rêûreman bikin û bazara wî karî li caran germtir kin. Ew yeka jî dide eyankirin ku birêveçûna rêûresman bo bilindragirtina hesta olî ya xelkê, bi rejîmê re ji parastina jiyana xelkê pêştirîtî heye. Eva di demekê de ye ku li gor ola Îslamê jî, li metirsîxistina canê xwe yan yê kesek din cihê qebûlkirinê nîne û ew yeka gunehek mezin tê hesibandin. Lê mixabin di Îslama «Xumeynîstî» de hemû tiştek bo gihîştin bi armancê rewa ye. Jiber ku armanca kar-

bidestê rejîmê, parastina wê rejîma hovane ye. Li gor îdeolojiya wê rejîmê, azadiya xelkê di xwerealîzekirin û xwe helandin di nava nirx û buhayê destnîşnakirî di aliyê rêberên olî yê wê rejîmê de ye û bo handana xelkê ji ola wan wek alavekê mifahê werdigrin. Propagande û karbidestê rejîmê di pêxema serxistana wê pîlanê de, xwe li çî derev, kar û reftarek nemerivane naporêzin. Zaf çavkanî hene ku didne xuyakirin ku amar û statîkên rastîn a wî xelkê ku bi sedema vîrûsa korona di Îranê de têne weşandin, yek li sê a hejmara rastîn a wan kesan e ku bi sedema koronayê canê xwe jidestdane. Di merasima “Muherem”a îsal de eger çî Wezîrê Tendirûst yê rejîmê daxwazkiribû ku merasim bi liberçavgirtina rûtînê tendirûsriyê werin birêvebirin û ciyên olî yên giştî daxistî bin û destyên reşikdaran tenê li desteya xwe de şîn û taziya xwe bi rê ve bibin û hatûçûna destyên din nekin û mesafeya civakî biparêzin, lê ew yeka qet nehate parastin û çî organek dewletî jî cehd nekir ku N: Elî Munezemî di pêxema parastina jiyana xelkê de, hevkarîya xelkê bikin û birêveberê wan merasima hanbidin ku usûl û rûtînê hewce cîbicî bikin. Lê ew yeka bo dewleta terorîstî ne xem e. Jiber ku eger tiştêk jî bê serê xelkê, yê guneha wê bavêjin stuyê Xwedê û yê dîsan bibêjin ku “bê îzna xwedê çî tiştêk naqewim ye”. eva di demekê de ye ku Xwedê hiş û aqil daye merivan û ew yeka ye ku merivan li rihberê din cuda dike. Lê toza wî karî yê tenê here çavê xelkê. Pêdivî ye ku xelk bi giştî, peyrewê ola Îslamê hemû û bixasmanî şîeyên rastîn, xetê xwe li yê karbidestên paternalîst û despotî cuda bikin û nehêlin hestê paqij ê oliya wan bibe alavê lîstoka oportonîstan û jîyan û ola xwe li gefa wan xwînmijan biparêzin. Ew yeka yê dinya û axireta wan li her demê zêdetir biparêze û di xizmeta wan merivanetiyê de be.

Dr. Mihemed Sadiq Şerefkendi yek ji rêberên navdar ê kurd yê sedsala 20`î ye

Dr. Sadiq Şerefkendi li Rojhelatê Kurdistnê, di bajarê Bokanê, li himbêza malbatek welatparêz û netewehez de hatiye dinê. Ew li zarokatiyê de bavê xwe ji dest dide û erkê serpereştî û mezinkirina wî dike ser milê birayê wî yê mezin, an ku helbestvanê navdar ê kurd- Ebdulrehman Şerefkendi wate «Mamosta Hejar». Mihemed Sadiq Şerefkendi tenê 2 salan çûbû dibistanê dema ku malbata wan li Bokanê bardike û diçe bajarê Mehabadê, damezrandina komara Kurdistanê û zaf bûyerên din yên dîrokî dibîne. Ew li bajarê Mehabadê xwendina destêkî û navendî dawî tîne. Mihemed Sadiq Şerefkendi sala dawî ya paşnavendiyê li Tewrêzê de bidawî tîne û bo xwandina bilind diçe Tehranê û di sala 1959an li zanîngeha Tehranê de lîsansa kîmiyayê werdigre. Ew piştî wergirtina birwanameya xwe ya lîsansê, dibe mamosta û di bajarê Urmiye û Mehabadê de xizmeta mamostayetiye dike. Ew wek mamostayek dilsoz, lêzan û şareza xizmetên mezin bi xwendevanên kurd dike û di xema serkevtina wan de bû ku di zanîngehan de bêne wergirtin, zehmetek zêde kişandibû û li ber wê yekê jî, wek mamostayek jêhatî navê wî di nava xelkê de belav bibû. Piştî rejîma dagîrker a Pehlewî, wî di sala 1968an de li Rojhelatê Kurdistanê dûr dêxe û zarokên kurd li wî mamostayê zana bêpar dike. Mihemed Sadiq Şerefkendi di sala 1970'an de ji bo zanîngeha “Terbiyet Moelim”ê hate şandin û weke asîstanê beşa kîmyayê kar pê hate spartin. Piştî nîşandana jêhatîbûna xwe di wê erkê de sala 1972'an bi mifahwergirtin ji borsiyeya Wezaretê Zanistê çû Firansayê û piştî mana çar salan li wî welatî de karî PhD. di Kîmiyaya analîzê di zanîngeha hejmarê şeş a Parîsê de werbigire. Navbirî piştî wergirtina PhD a xwe dizivire Îranê û di zankoya “Terbiyet Moelim” de dibe mamostayê alîkar û dixebite. Ew di nava xwendekaran de wek mamostayek xebatkar navûdengê xwe derdixe. Jiyana siyasî ya Dr. M. Sadiq Şerefkendi Şerefkendi wê dema ku di Parîsê mijûlê xwendina xwe ya duktorayê bûye, ji aliyê rêberê mezin Dr. Ebdulrehman Qasimlo ve tê vexwandin bo nav refên PDKÎ. Ew piştî pêwendiyên xwe bi Dr. Qasimlo re û xwendina bername û peyrewa hundirîn a PDKÎ biryar dide ku tevî refên partiyê be û di sala 1973an de di wê partiyê de dibe endam. Navbirî piştî dawîanîna xwendina xwe û

wegeriyana bo Îranê, dibe helqeya pêwendiyên di navbera Dr. Qadimlo û endamên berê yên rêberiya PDKÎ ku di Rojhelatê Kurdistanê û Îranê de dijiyan. Qonaxa bi bandor a jiyana siyasî a Şerefkendî di piştî şoreşa gelên Îranê û hiloşîna rejîma Pehlewî dest pêdike. Ew di sala 1979an de wek şwêrmendê komîteya navendî a PDKÎ û di kongireya 4 ya partiyê de jî di sala 1980an de wek endamê komîteya navendî tê hilbijartin ku navbirî wê demê wekî endamê nehênî yê Hizbê li Tehranê bû û wekî endamê Komîteya navendî jî hatibû hilbijartin. Gava ku rejîma Xomêynî hate ser kar û bi dijî kurdan fitvaya “cîhadê” da, Şerefkendî bo karê hizbê li ser daxwaza rêberiya partiyê wegeriya Kurdistanê û piştê jî wek endamê deftera siyasî erkê xebatê li astek herî bilind de kêşa ustiyê xwe. Ew di hemû kongireyan de heta dema şehîdbûna dr. Qasimlo di 13ê Tîrmeha 1989an de, wek endamê komîteya navendî û di nava endamên komîteya navendî de jî wek endamê deftera siyasî dihate hilbijartin. Ew di sala 1986 heya dema şehîdbûna dr. Qasimlo ew weke cêhگیرê sekertêr dihate hilbijartin û piştî terora Dr. Qasimloyê mezin jî, bû sekertêr û kesê yekemîn ê PDKÎ. Kesayetiya dr. M. Sadiq Şerefkendî Şerefkendî di dema rêberiya dr. Qasimlo de, yekek li heval û piştevanê herî bihêz yê bername û siyasîyên dr. Qasimlo bû di serxistina bername û pîlanên dr. Qasimlo di nava refên partiyê de û zehmetek zêde dikşand. Ew berpîrsê çapemenî û Radyoya dengê Kurdistanê bû û di formolekirin û propagande bo siyasî û hizrên partiyê û dijberiya rêjîma melayan û dijminên kurdan de rolek mezin hebû û bi lêzanîna xwe, ew kar û erkê giran mudîriyet û di pratîk de bi rê ve dibir. Şerefkendî herwisa rêberek neteweperwer û welathez bû. Xebata wî ya siyasî, pişkek bû di pêvajoya netewesaziya kurdan. Wî bi berpîrsayetiya xwe di pişka çapemî û radyoya dengê Kurdistên de, li hêlekê xizmet bi parastin û bilindkirina asta ziman û çanda kurdî dikir û di hêlek din de jî bibû sedemê vegeşiyana hesta neteweyî û çêbûna hevsoziyê di nava gelê kurd de, û xwedî derketina kurdan li ax û ava welatên kurdan û fêrbûn û zanîna dîroka gelê xwe. Wî bi nivîsîna kurte dîroka bizavên netewî, demokratîk a kurdan, cehd dikir ku bide zanîn ku bo serkevtin û parastina Kurdistanê, dibe kurd yekgirtî û xwediyê partî û sazîyên siyasî û sivîl yên neşîretî bin. Wî di nava şoreşê û di pêvajoya netewesazî û xebata azadîxwazî de jî taybetmendîya xwe ya herî berçav, an ku mamostabûn, parast. Wî di serdemekê de ku netewexwazî bi şerm û eyb dihate zanîn, bi şanazî û serbilindî kurdayetî dikir û li berçesplêdana girûpên çep neditirsiya ku kurdayetî bi paremayî dihesibandin. Herwisa bêçîne nebû ku naznavê “Seîd Bedel” dabûnê. Aliyê bihêz ya rêberiya Dr. Sadiq Şerefkendî li piştî şehîdbûna dr. Qasimlo de

bo dost û dijminan derket. Wî bi şîyan û lêzanîna xwe, daye eyankirin ku ew layiqtirîn û jêhatîtirîn kes e bo cihgiriya rêberek mezin û navdar wek dr. Qasimlo. Wî karî hevî û umîdek mezin li cem xelkê Kurdistanê, kadr, pêşmerge û alîgirên partiyê û hemû dostên gelê kurd çê bike û bi ti awayekê nehêla ne bê Qasimloyî bi partiyê ve xuya be û ne jî xebat û berxwedana partiya dr. Qasimlo jar û lawaz be.

Eger em bi kurtî karakterê kesayetiya wî rêberê navdar bas bikin, em dikarin bibêjin ku: Dr. Şerefkendî rêberek jîr û zana, jêhatî, cesûr, lêzan û bidil û cerg, birêveberek layiq û xemxwarê gel û welatê xwe bû. Wî di rabûn û rûniştina tevî heval û hevçeperên xwe de sade û di birêvebirina kar û xebatê de micid, demnas û dijî tembeliyê û xwe vedizîn li kar, bo pêşmergeyan mamosta û xweştêvî bû. Wî di xebata siyasî de, li ber hebûna pileyek bilind a zanistî, xwediyê şarezayî û şiroveyek realîstane bû ku bûyer bi hûr û kûrî lêkdidan û kartêkeriya wan li ser pirsên cîhanî, Rojhîlata Navîn û xebat û çarenivîsa gelê kurd û têkoşîna wî gelî bo dêmokrasî û mafê neteweyî analîz dikir. Ew yek ji wan kesan bû ku her gelek zû kakila terorîstîbûna rejîma Îranê û rejîma Xomêynî nas kiribû û di gotin û nivîsînê xwe de ew rejîma, bi rejîma terorîstî ya navneteweyî, dijî mirovî û dijî kurd û Kudistanê, derevîn û xapînok dida nasandin. Şerefkendî di wê baweriyê de bû ku li her çiyekê dinyayê eger bo rejîmê çêbe, yê têde karê terorîstî bike. Şerefkendî gelek zû pîlanên dijmin dixwandin û li hember de xwedî bername û helwêst bû. Li ber hindê jî dijmin qet nekarî di meydana sereke ya xebatê yanî li Kurdistanê de, tiştekê bîne serê wî. Şerefkendî bo dijmin kesek bi sam bû. Tirs û xof dixiste dilê wan. Dr. Şerefkendî kesek bi prensîp û demokratek bi bîr û bawer bû. Wî di dema herî dijvar de jî ew prensîpên ku bawerî pê hebû, diparastin û bin pê nedikir. Wî dêmokrasî bi kite rêka çareseriya pîrsgirêkên siyasî û civakî dizanî. Wî jî her wek Dr. Qasimlo baweriyek kûr bi aştiyê hebû; Aştiyek erênî. Wî digot: “Aştî di dinyayê de tenê bi aştî û pêkhatina di navbera dewletan de pêk nayê. Jiber ku hikûmet hemû demê nûnerê rastîn yê xelkê welatê xwe nînin.” Duktur Şerefkendî dost û dijminên xwe bi başî nasdikirin. Wî hemû deman cehd dikir ku serxwebûna partiya xwe di biryardanê de biparêzin û qet îzin neda ku kesek bi navê dostayêtî, dest bêxe nav karûbarê partiya wî. Herwisa kesek rik û rast bû û gotîna xwe eva ku pêdivî ba, di cihê xwe de digot. Şerefkendî kesek bi rastî sadîq, mamosta û xemxwarê gel û welatê xwe bû. Şehîdbûna dr. Şerefkendî Şerefkendî ku bo lihevneşîkkirina tevgera kurdan li hemû parçeyan de û lihevneşîkkirina hêz û kesayetiyan Îranî bo çêkirina alîternatîvekê bo rêjîma Axûndan, xebatek berfireh dest pêkiribû û bi çalakiyên xwe, dijmin xistibû tengasiyê. Dijmin jî

gava ku dît li ser çiyayên Kurdistanê nikare wî şehîd bike, kete dariştina pîlanên nemerivane û bi darêtinê pîlana terrora wî, karî şûnpê Şerefkendî li Ewropayê hilbigre û li dema pişkdariya wî di civîna Enternasyonala Sosyalîst de li Berlînê, di hizra şehîdkirina wî de bûn. Wan karî di dema civîna Şerefkendî bi hindê kesayetiyên Îranî re, wî li Ristûrana “Mykonos” ê, di 17. Îlona 1992an de tevî 3 hevalên wî bi navên: Fetah Ebdulî, Humayûn Erdelan û Huseyn Ehmedî (Naskirî bi Nûrî Dêhkurdî) şehîd bikin. Şerefkendî di dema şehîdbûna xwe de 54 salî bû. Li destpêka bûyerê de Îranê înkara encamdana wê terorê kir. Lê partiyên kurd, opozisiyona Îranî û polîsên Almanî û bîrûraya giştî her li destpêkê de şika wan li ser rejîma terorîstî a Îranê û rêkxistina wan ya sîxurî a “tilaatê bû. Jiber ku Kurd bo mafê xwe yê neteweyî dixebitîn, ji aliyê dewletên dagîrker ve wek dijmin tên hesibandin. Dijminên kurdan li çî rêyekê bo kuştina rêberên kurdan, dest naporêzin. Di bûyera terorîstî di ristûrana “Mykonos”ê de, 3 ji wan qurbaniyan demûdest hati- »»»» Doma R:3 bûne şehîdkirin û yê 4an jî di rêka nexweşxaneyê de canê xwe ji dest da. Şehîdbûna wan bi wî awayî, ji aliyê her kesek xwedî wijdan ve bi kuştinek nemerivane û nemêrane hate hesibandin. Merivkuj û terorîstên Îranî û Lubnanî yên ku hatin girtin û di wê bûyerê de dest hebûn, ev in: “Kazim Darabî, Abbas Rahil, Yûsif Emîn û Mihemed Etrîs û Etaullah Eyad. Di dirêjîya jêkolîna polîs ji çawaniya wê terorê, Eyad semxatirê hevkarîya bi polîsan re, her zû hate berdan. Di wan salên dawiyê de, terorîstên din jî hemû hatin berdan û zivirîne Îran û Lubnanê. Lubnaniyên ku di wê kiriyara terorîst de beşdar bibûn endamê Hizbullah terorîst a Lubnanê bûn. Gava ku ew terorîstên Îranê hatin girtin, dadgehek li Alman bi navê «dadgeha Mykonos»ê pêk hat. Wê dadgehê ku pitir li 3 salan dirêjî kişand, di 10ê Avrîla 1997an de, rejîma Îranê di asta herî bilinde deshilatê de bi biryarderê wê terorê da nasandin. Salek beriya derçûna wê biryara dîrokî, an ku di 1996an de hikmê girtina Alî Felahiyan derçûbû. Îranê gef xwarin û dixwast bi her awayekê rêgir be li derçûna biryarê li dijî Îranê û rêberên rejîma terorîstî a Îslamî. Lê dadgehê rêberîya rejîma Îranê di asta herî bilind de sûçdar zanîn. Piştî derçûna hikmê dadgehê, Îranê cehd kir ku nehêle ew biryar kartêkeriyê li ser pêwendiyên di navbera wan û welatên Ewrûpayî de danê, lê serneketin û eger bo demkî be jî, 15 welatên Ewrûpayî balyozên xwe li Îranê wekişandin û balyozên Îranî jî derêxistin. Elî ekberê Wilayetî Wezîrê Derve yê wê demêye rejîma terorîstî a Îranê, , pêş derçûna wî hikumî gotibû: “Alman nabe wa hizr bike ku ew hikm yê dinyayê seranbin ke.» Wan bi propagandayên derevîn dixwastin nîşan bidin ku mehkeme bi armanca siyasî bi rê ve diçe. Lê di dema lêkolînan de belge

hatibûn peydakirin ku şûna tiliya merivkujan li ser çek û maşîne hebû. Dadgehê selimand ku Darabî efsere sîxurî yê dezgaha ewlehiya Îranê ye ku bi hevkarîya Hizbul-laha Lubnanê ew cinayete kirine û biryar jî ji aliyê komîteyek taybet ku Refsencanî, Wilayetî û Xamineyî jî tê de endam in, hatibû dan. Şehîdbûna Şerefkendî û hikmê dadgeha «Mykonos»ê rejîma cinayetkar a Îranê risva kir û bo çendsalekan karî maşîna terorîstiya Îranê li Ewropayê bide sekinandin. Lê xuya ye ku terorîstbûn li xisletê her-timî ya wê rejîmê ye û bê afirandina cinayet û terorê nikare bijî. Dîsa her li ser rêbaza terorîstiya xwe berderwam e.

Gelo bila xelk li cihê nan kêkan bixwin?

Rewşa xelkê di Rojhelatê Kurdistanê de ku di bin zilma dagîrkerên Îranê de dijîn, roj bi roj aloztir û bizehmettir dibe. Di heyamê wan çend mehên derbazbûyî de, nebûna ard bo nanopêjan bûye sedem ku di piraniya bajarên Rojhelatê Kurdistanê de nan dest xelkê nekeve û rewşa jiyana wan di serdema nesaxiya Koronayê de li berê zehmettir û nexweştir be. Rejîma Komara Îslamî ya Îranê li ber siyasetek şaş ya derheq werzêran û kirîna genim bi erzanî li werzêran, bûye sedemê vê yekê ku werzêr dest li berhemanîna genim berdîn. Jiber ku dahata wan heta qasekî zêde li ew xerc û zehmetiyên ku bo berhemanîna genim dikşandin, kêmtir bû. Di demekê de xelkê Kurd di Rojhilatê de mane bê ard û nan ku Rojhilatê Kurdistanê yekek li cemserê here girîng di berhemanîna genim de ye. Rejîma dagîrker a Îranê piştî projeya xwe ya bo «aboriya berxwedanî» (Iqtisad Miqawimetî), genim li destê werzêrên Kurd bi erzanî dikire û bo rojên xwe yê reş paşkevî dike. Bo wan ne tenê bîrsîmana xelkê di Kurdistanê de, belkî man û nemana wî xelkî jî ne girîng e û bi micid siyasetên xwe yê dagîrkarî li hember gelê me di Rojhilatê de dimeşînin û wan bo aliyê tunekirinê dibin. Wan pergala xwe ya desthilatdariyê bi awayekê damezirandine ku pêvajoya hikûmtdariya wan, li ser çaresî û qirkirina gelê Kurd diçe pêş. Siyasetek ku bi awayek sîstematîk bikoylekirina Kurdan xwe re kiriye armanc û çî xemekê li çarenivîsa wî xelkî naxwe. Ew bi meşandina wan siyaset û projeyên dagîrkarî, dixwazin bextewerî, hebûn û geşbûna pêşeroja xwe, bi qurbanîkirina gelê me ava bikin. Dibêjin ku di serdema serhildana xelkê di Fransa bi dijî Qeyser “Louis Auguste de Bourbon” bi sedema nebûna nan, Siltanxanim “Marie Antoinette” dipirse ku “gelo xelk li ber çî serhildanê dikin?”, bersivê werdigre ku “Jiber ku xelkê nan çinine bixwin!” Ew jî dibê ku “ma ew yeka kengê pîrsgirêke!? Heke nan nebin ku bixwin, bila “keykan” bixwin!” Ev yeka meseleya me kurdan û desthilatdarên Îranê ye. Çavnehêr in ku xelk bîrsî bimîne û di hember zilm û zordariya wan de jî bêdeng be. Ev yeka ne tenê bi wateya bîrsîkirin û qirkirina xelkê kurd e, lê herwisa bi wateya nebûna azadiyê ye di Îranê bi giştî û Kurdistana dagîrkerî ya ji aliyê Îranê ve ye. Ew gotina me ne li semxatirê dijayetî û antîpatiya me bi siyasetên dagîrkarî yê Îranê ye; Lê li ser bingeha hegerên objektîv e. Nebûna nan di bajarên Kurdan de, bi sedema siyasetên şaş yê rejîmê ye. Jiber ku her wek me di serî de got û

statîstîk jî bi zelalî didin eyankirin, Rojhilatê Kurdistanê yekek ji cemserên herî bihêz û berhemanîna genim di Îranê de ye. Eva tê vê wateyê ku bê nan mana xelkê, bi sedema xwezayî nîne; Lê bi hegera ew berbest û astengiyan e ku ji aliyê desthilatdaran ve hatiye afirandin. Yanî ew yeka neazadiyeke nerênî ye ku sedema wê netîceya proje û siyasetên hesabkirî yê rejîm e ku bi mebest tê kirin; Ne eva ye ku gelê me di Rojhilatê de bi sedema xwezayî yan nexweşiyê nekaribe genim û nanê xwe berhem bîne. Yanî mebest lêrede eva ye ku xelk di Rojhilatê Kurdistanê de bi sedema siyasetên rejîmê li hebûna nan hatiye bêparkirin N: Elî Munezemî û ev yeka jî nîşana nadadperwerî, nebûna azadiyê û bi kurtî bikoylekirina xelkê û zilma aborî, siyasî û civakî ye derheq gelê me. Xêncî eva ku me bas kirî, karbidestên rejîmê ji aliyek din ve jî fêlan li xelkê dikin. Gava ku genim li cotyaran dikirin, bi nirxek kêmtir li wê nirxa ku genim li derve tînin, wî genimê li cotyaran distînin. Eva di demekê de ye ku her hikûmetek ji ber ku berhemhênerên wê bikarin li hember berhemhênerên welatên din de rikeberî bike, hem berhemên hundrîn bi nirxek bilindtir dikire û hem jî bi dana sobsîdan, piştgiriya wan dike. Lê mixabin, karbidestên rejîmê ku genim ji cotyaran distîne, perê wan jî di dema xwe de nade wan û li ber hebûna enflasyonê, nirxa perê wan roj bi roj dadikeve. Ev yeka jî hêza kirîna cotkaran dadixîne û zêdetir destê wan kurt dike. Pêdivî ye ku cotkarên kurd di pêşerojê de yekgirtîtir û micidtir helwêsta xwe li hember wan hemû neheqî û zilma karbidestên rejîmê de nîşan bidin û zehmeta xwe jê xwedî derkevin û genim û berhemên xwe yê din bi xwe di nava xelkê de bifroşin û radestê talançiyên Îranî nekin. Herwisa xelkê me di Rojhilatê de dibe ku li hember wan siyasetên rejîmê bêdeng nemînin û wan neheqiyên bikin fersend bû xweorganîzekirin û dijberiya sîstematîk di hember wan siyasetên dagîrkarî de. Jiber ku heta dagîrkarî bimîne, zilm û zorî jî yê dom bike. Em dibe hemû aliyek bi hev re welatê xwe azad bikin û di bi siya desthilatdariya Kurdî de bibin xwedî keramet û nirxa xwe ya merivî.

Xeta xwar di bin serê gayê pîr de

Hindê dem derbas dibe, xelk li bin siya desthilatdariya rejîma kevneşop û terorîstperwer a Îslamî ya Îranê de rojên reştir li roja berê dibînin û jiyana wan bi yekcarî tehl û reş bûye. Ew xelkê belengaz û çarereş bi rastî li destê wê rejîma terorîst û dije merivî de hatine emanê û her rojê şahidê derketina kêşe û arîşeyekê ne. Sedema wan hemû arîşe, nehameî û dijiwariyan tenê yek tişt e: Hikûmetdariya rejîma gendel û fasid a Îslamî a Xumeynîstî a Îranê. Gava di civakekê de sîstem gendel be, çareseriyek xêncî xwe xilaskirin ji destê wê nîne. Ma ne wisa ye ku gava didanek xirab be, meriv dibe wî didanî bikêşîne û bavêje!? Gava ku tê gotin “ew rejîma gendel û mafîyayî ye”, ew gotina “ne ji kîsê beroj e”. Heger û belge wê rastiyê didin eyankirin û piştrast dikin. Gendelî ku serçaveya lawazkirin û binaxkirina saziyên demokratîk, paşvehêlana geşekirina aborî û serhildana nêramiyê û jihevbelavbûna civakê ye, û dibe sedemê serhildana hejarî, krîzên jîngehî û nemana baveriyê hember sîstema siyasî. Lê ew yeka bo karbidestên hikûmeta dagîrker a Îranê nexem e. Ji ber ku ji xwe her li destpêka hatina ser hikim heta îro, ne xelkê bawerî bi wê sîstema gendel û merivkuj hebûye û ne jî xelk û jiyana xelkê çî girîngiyek cem karbidestên wê rejîmê hebûye. Herdu alî ji hev bîhanî ne û “bikevin zikê hev, yê xwe bavêjin behrê”! Ji ber ku xelk bikare bi awayek jîrane û xurt di hember sîstema gendel de bisekîne, berxwedanê bike û karbidestên wê rezîl û risva bike, dibe li pêş de bizane ka ew sîstema çawa dixebite ku fersenda afirandina gendeliyê pêk tîne. Sîstema cinayetkar a Îslamî ya Îranê bi wan sedeman gendel e: - Makezagon serçaweya yasayîkirina ferq û cudayîdanîn (discrimination)ê ye. -Sîstema deshilatdariyê, totalîter û paşvero ye. -Desthilatdar li pile û desthilata xwe bo dewlemendkirina xwe û xizim û kesûkarên xwe mifahê werdigrin. -Bertîl emrazê wergirtina xizmetan û pêşvebirina şolê ye û hemû damûdezgeh, mehkeme, damûdezgehên ragehandin û ... di wergirtin û dana bertîlê de pişikdar in. -Ew fesada ku li bin sîberê de diqewime, sîstema bankî û diravî û avokat û ...hwd bo spîkirina dirav pişikdar in û di rêyên cur bi cur de wê gendeliyê xwe wedişêrin. Di bin siya hikûmeta Xumeynîstî de, çî cihek nemaye ku gendelî têde neyê kirin. Di wan rojên derbasbûyî de ku bas ji hilkişiyana nirxa pincar û fêkiyan dihate kirin, xelk bi eşkere vê yekê girêdidin bi wan şirketên heremî ve û dibêjin ku hindê kesan dest danîne ser bazara fêkiyan û ji ber ku

nirx neyê xwarê, hindek caran fêkiyên saxlem bi xwe ji nav dibin ku nekevin bazarê û nirxa wan neyê xwarê. Ji aliyek din ve jî, delal hene ku fêkiyan bi nirxek erzan ji cotyaran dikrin û heta wan fêkiyan didin bazarê ku bikeve ber destê xelkê, nirxa wan 3-4 beramberê wê nirxê ye ku li ser zeviyê li cotyaran kirîne. Xelk li ser wê baweriyê ye ku ne tenê karbidestên hikûmeta gendel cehd nakin bo çareseriya pirsgerêkên xelkê û çî pilanek bo wê hindê nînin, bi xwe jî serçaveya afirandina zehmetiyan N: Elî Munezemî e bo xelkê. Dewleta axûndî ne tenê destê xelkê re nagire, belkî ew “yarane”ya (yarmetiya) ku dida cotyaran bo kirîna “fertilizer” (kûd) jî li ser cotyaran de daye qutkirin. Ji ber ku rejîm seba embargoyan di rewşeke aboriya xirab de ye û pere ne bo kirîna pêdaviyên cotkaran, lê bo girûpên terorîstî û meyandina uraniyomê û gihîştin bi çekirina çekên etomî bikar tîne. Niha di encama wan siyasetên şaş yê rejîmê de, bilindbûna nirxa dolar û zêdebûna gendeliyê, xelk roj bi roj hejartir û feqîrtir dibin û şiyana kirîna fêkiyan ku çavkaniya sereke ya vîtamînan e bo xwe û zarokên xwe ninin. Niha wisa lê hatiye ku xelkên hejar, fêkiyan ne bi kilo, lê bi dene dikirin. Hindek ji wan jî yan fêkiyên deste dû (yên kevin ku xelkê zengîn nexwarinê paşve zivirandinê bo dikandaran) dikirin yan jî li dawiya şevê de diçin bo kirîna fêkiyên bêvec û bermayî. Ew yeka nîşan dide ku rejîma nesax, bûye sedemê belengazî û çarereşîya xelkê. Ew çarereşîya li hemûyan zêdetir para xelkê kurd e li Rojhelatê Kurdistanê ku ax û av û welatê wan bi hemû zengîniya xwe ya sererd û binerd ji aliyê Îraniyan ve hatiye dagîrkirin. Bo vê ku ew xelkane bikaribin xwe ji wê çarenivîsa reş derbas bikin, tenê yek rê heye û ew jî rizgarkirina Kurdistanê ye. Di pêxema rizgariyê de cehd û xebat û piştgirî li xebatkaran pêdivîye. Ji ber ku li kêleka azadiyên takekesî, azadiya erênî jî pêdivî ye û em dibe bizanin ka kê/kî dibe li ser me hikim bike û li çarçoveya wê sîstema ku em têde dijîn, em dikarin çî bikin yan çî nekin. Em dibe wê rastiyê fam bikin ku jiyan di bindestiyê de ne layiqê me ye û ne jî em di bin desthilatdariya dagîrkeran de dikarin keramet û jiyanek merivane bi dest ve bînin. Ew ne çî jiyan e ku meriv nekaribe hind destvekirî be ku aliyê kê bikaribe hewceyiyên xwe yê rojane asûde bi dest ve bîne. Bes em hemû bi hev re bo azadiyê bixebitin bibin rêvîngê rêya azadiya welatê xwe.

Îran wek gefek bo ewlehiya Îsra`îlê û berevaniya rewa a Îsra`îlê

Pêwendiya navbera Îsraîl û Îranê di heyamê avabûna Îsraîl di 1948`an heya îro rojê, nizmî û bilindiyên zaf bi xwe ve dîtine. Îsraîl di 1949an de li serdemê paşayetiya Muhemmed Riza Pelewî ji aliyê dewleta Muhemed Sa`id ve bi awayek dufakto (en. de facto) ji aliyê Îranê ve bi fermî hate nasîn. Lê dîsa li serdema dewleta Mihemed Musediq di 1951an de Îranê konsolê xwe li Îsraîlê vekîşand û konsolxaneyê Îsraîlê jî li Tehranê daxit. Piştî kûditaya dijî dewleta Musediq, carek din pêwendiyên navbera Îsraîl û Îranê li ser bingeha berjewendiyên dualiyane germ û gur bû û heya dema herifîna rejîma paşayetiye li Îranê di 1979an de herwisa bi germ û gurî dom kir. Piştî nemana rejîma paşayetiye û bi desthilatgihîştina rejîma Îslamî a Xumeynîstî, balyozxaneyê Îsraîlê li Tehranê hate dagîrkirin û pêwendiyên eşkere di navbera her du aliyan de dawî pêhat. Guhertina pêwendiyên sar di navbera wan du welatan de bi şerê gerim û berfireh, piştî xilasbûna şerê navbera Îran û Îraqê dest pêkir. Eva jî li demekê serîhilda ku Îranê bingeha siyaseta xwe ya fermî li ser dijberiya tevî Îsraîl û li holê rakirina yekcarekî ya wî welatî darişt û Rojhelata Navîn xistiye rewşeke ducemserî ku li hêlekê Îran û hevalbendên xwe û li hêla din jî Îsraîl hebû. Di rewşeke hanekî de Îranê cehd kir ku rêberiya welatên Musilman bêxe destê xwe û armancên xwe di bin siya dijberiya tevî Îsraîl de veşêre. Lê xêncî hindê girûpên terorîst, kes nekete pey wan pîlanên Îranê de. Ji ber ku welatên erebî gefa Îranê li ser xwe bi tehlûketir dizanin heya tehlûkeya Îsraîlê. Her li ser bingeha wê yekê ye jî xêncî rejîma Esed û hikûmeta ferqegera ya Bexdayê û terorîstên Lubnanê û Yemenê nebin, çî welatek Erebi li pey pîlanê Îranê neketin. Wan welatan baş dizanin ku gef û tehlûkeyên ewlehî di navçeyek wek ya Rojhelata Navîn de yê her di wê herêmê de sinordar bimîne û ew yeka jî dikare kartêkerî li ser ewlehiya gel û welatê wan bi awayekê nerênî hebe. Di hember wan pîlanên Îranê de, Îsraîlê karî bi şêweyek jîrane bi hilkişandina şiyar û hêza xwe, ewlehiya xwe biparêze. Ew li hêlekê bûne hevalbendê welatên zilhêz wek DYA, karî dijminatîya tev Ereban bi dostîniyê biguherin û li ser bingeha pêkvegêdayîbûnê dualiyane, pêwendiyên xwe tevî welatên Erebi asayî bikin. Wan di hemû sektorên ewlekariyê, an ku çekdarî,

siyasyî, civakî, aborî û jîngehî bo jixwedûrkirina gefên Îranê mifah vergirt. Rejîma Xumêynî ku her bi zorê Îsraîl kire dijminê xwe û bi şerfiroşîya xwe çî rêyek bo wan nehêla, bûye sedem ku Îsraîl jî di hizra parastina xwe de cehd û têkoşînek mezin N: Elî Munezemî dest pêbike. Wan karî torên sîxurî ên xurt di hundirê Îranê de pêk bînin û çavdêriya bernameyên çekdarî û terorîstî yê Îranê bikin û bo têkdana wan pîlanan jî li çî derfetekê derbaz nebin. Îsraîl û hemû cîhana xwedî şaristaniyet, Îranê bi dijminê xwe yê pileyek dihesibînin û pêşkevîna Îranê di warê meyandina uraniyomê bo gihîştin bi çekên etomî wek gef li ser mirovahiyê dizanin û cehd dikin ku pêşîya bernameyên mûşekî û etomî ên Îranê bigrin. Bo gihîştin bi wê armancê, hem li emrazên siyasî, sabotaj û torên sîxurî û zerbelêdanên çekdarane bo pêşgirtin li terorîzma hikûmetî a Îranê mifah werdigrin û hem li derve û hem jî li hundirê Îranê de mohre û damezraweyên Îranî dikin armanca xwe. Hikûmeta Îsraîl li aliyekê rêka hevkarîyên locîstîkî yê Îranê bo hevkarîya girûpên terorîstî wek Hamas û Hzbollahê lê qut dike û nahêle çek bigihîjin wan û ji aliyek din jî li Sûriyê çekdarên Spaha Quds a Îranê dike armanca êrîşên balafir û balafirên bêpilot ên xwe û moledanê nadin ku Îran û terorîstên ser bi Îranê bo demek kurt be jî, nefesek rihet bikşînin. Her di heyva Novemberê ya îsal de berpirsyar û zanayek Îranî bi navê Muhsin Fexrîzade li Tehranê hate kuştin ku heyamek beriya niha gava ku dezgehê sîxurî a Îsraîlê karî belgeyên bernameyên etomî yê Îranê li Tehranê birevîne, navê wî ji aliyê Serokwezîrê Îsraîl ve Binyamîn Netenyaho, hatibû eşkere kirin û dabû zanîn ku Muhsin Fexrîzade hêla çekdariya bernameya etomî bi rê ve dibe. Ber hindê jî hemû aliyekê bo kuştina Fexrîzade, tiliya xwe dirêjî Mossadê kirin. Lê ew kuştina ji aliyê her girûp yan aliyekê ve hatibe kirin, armanca wê têkdana pilangihîştina Îranê bi çekên komkuj yê etomî ye û dibe wek kiriyarek berevankarane were dîtin û li berjewendiya mirovahiyê û ewlehiya Rojhelata Navîn û cîhanê de were dîtin. Hikûmeta Îsraîlê berevajî rejîma terorîstî a Îslam î ya Xumêynîstî, ne xelkê Îranê dijminê xwe nizane, belkî bi dehan caran karbistên Îsraîlê anîne ziman ku hisaba xelkê û rejîmê di Îranê de du tiştê li hev cuda ne û hêvîxwaz in ku rojek were ku xelkê herdu welatan, bi nemana rejîma tevahîxwaza Îslamî, bibin xwediyê pêwediyan germ û dostaniyek li ser xîm û bingeha berjewendiyên hevpar ava bikin.

Pêşmerge di serdemê Rasana Ro- jhelatê de

Terma parastina netewî wek hizrek bingehîn yanî destnîşankirina hemû wan alavên siyaseta parastinî ya netewî û pêwendiya wan alavan bi hev re bo armanca bergirî ji gel û welat bi baştirîn awa. Di Kurdistanê de bi sedema nebûna serweriya netewî û demûdezhêhên hewce yên dewletî yên Kurdî, ev yeka pêşmerge û endamên hemû partî û rêxistinên netewî, ewên ku hazir in wek hêza berevankar li xelk û xaka Kurdistanê berevaniyê bikin, ewên ku dixebitin bo ku bizanin ka dijmin çawa hizir dike û yan bi dijî neteweya me tevdigere, ewên ku kar dikin bo dariştina pîlanên stratejîk ku çawa dibe Kurd bi tehlûke û tehdîdan re rû bi rû be û eva ku di pêşerojê de sîstema bergirîya netewî dibe çi heykel yan qewareyek hebe, li xwe digre. Xêncê wê yekê, hemû ew kesên ku cehd dikin bo xurttirkirina faktorên netewesaziya kurdan û parastina jîngeh û samanên sirûştî û berjevendiyan kurdan, di bin wê pênaseyê de cih digrin. Ewa ku mebesta meye di wê kurte nivîsînê de li ser pêdagirin û zêdetir zelal bikin, rola pêşmerge wek hêza sereke ya parastina kurdan e di qonaxa nû ya xebata netewî di Rojhelatê Kurdistanê de ku bi Rasana Rojhelat hatiye binavkirin. Rasana Rojhilatê ku di newroza 27/16an bi peyama Sekreterê wê demê yê PDKÎ li ser çiyayên Kurdistanê bi fermî hate ragihandin, dida eyankirinê ku Rojhilatê Kurdistanê bo pêşxistina xebata xwe ya netewî hewceyî bi stratejiyek nû heye ku bikare li gor zirûfên serdem û ew alozî û fersendên ku li ber dest de hene, cehd bike ku li yek demê de li zoraniya potansiyela xwe mifah werbigre. Ew stratejiya xwediyê xwendinek realîstane bû ku cehd dikir hêza xwe li her sê meydanê sereke yên xebatê, an ku li hundirê Rojhilatê Kurdistanê, hêza pêşmergeyên Kurdistanê li ser çiyayên Kurdsitanê û hêz û şiyana Kurdên Rojhilatê li diyaspora di yek hêlê de kanalîze bike. Xuya ye ku di wê proseyê de, pişka herî giran ya erkê xebatê ketiye ser milê pêşmergeyan an ku pêşmergeyên li ser çiyayên û pêşmergeyên hundirê Rojhilatê Kurdistanê de ku bi «pêşmergeyên Bajar» tên naskirin. Tam li ber wê hegerê ye ku ew hereketa bi «Rasana çiya û bajar» tê naskirin û bo xebata li diyaspora jî «Rasana Tarawge» tê bikar anîn. Rasana Rojhilatê paradîgmek nû li xebata gelê Kurd di Rojhilatê Kurdistanê de ye. Lê ew yek her dirêjahiya xebata berê ya gelê me ye bi awayek nûjentir û serdemiyantir. Ew xebata çekdarî ku pêştir semxatirê hindêk sedemên xasmanî hatibû sekinandin, dîsa hate ak-

tîvkirin û pişkên din yên xebatê jî li gor alav û îmkanên roj, hatin nûjenkirin. Gava ku stratejiya nû hate rojevê, pêşmerge wek matora wê hereketê, bi îrade û moralek bilind ve milê xwe xiste bin barê wî erkê giran û bi hizûra xwe ya berdewam, hazir bû ku nirxek giran ji bo wê hereketê bide û da eyankirin li dost û dijminan re ku her pêşmerge ye ku layiqê wî navê mezin e, her ew fidakarî û ji can derbabûne ye ku ew kiriye xweştevî û hezkiriyê gelê xwe, her ew e xweşmêrê tolhildanê û dijmin tevizandinê û her ew e hêza derêxistina dagîrkeran li welat. Bizava Kurdan li Rojhilatê bi N: Elî Munezemî xebata qonaxa Rasana Rojhilat sê armancên girîng bi dest xistin: Ya yekemîn eva bû ku hêviyek mezin zivirande bo gelê me ku piştî 20 salan rawestana xebata çekdarî, di çavnehîriyê de hêlana xelkê û propagandeya dijmin bi dijî bizava gelê me, gelê me li Rojhilatê xwe bi tenê didît û hêviya wan lawaz bibû. Ya duyemîn jî, dijmin ku jêvebû xebat bi yekcarî ji nav çûye û êdî şiyana rabûna ser piyan bo carek din nîne, têgihîşt ku her demekê gelê Kurd îrade bike, bi hezaran keç û xort amade hene ku bo berevanî li gel û welatê xwe, li can û hemû xweşiyên jiyana xwe derbas bin û bê şik û dudilî hember dijminê xwînxwar û bi dûr li nirx û prensîpên merivane, bisekînin û berxwedanê bikin. Armanca sêhemîn ew bû ku li pênaseya Rasanê de ye, ewa ye ku eger çî PDKÎ destpêka Rasana Rojhilatê ragihand, lê ew ne milkê partî yan aliyekê ye, belkî ya hemû hêz û hereketên Kurdî yên neteweyî di Rojhilatê de ye û xebata wan jî wek pişkek li Rasanê dide hesibandin. Ew nêrîna ploralîstî bo xebata gelê kurd ku cudahiyan navbera partî û rêkxistinan didane qeraxê û li ser xalên hevpar pêdagiriyê dike, bilindtirîn asta têgihîştin û hest bi perpirsayetîkirina stratejîstên Rasanê dêxe ber çavan. Rasana Rojhilatê di heyamê temenê xwe yê kurt de, heta niha baş kartêkeriya xwe nîşan daye û Hêza Pêşmerge karî carek din asta hestê netewî di cem keç û xortên kurd bilind bike û bi hezaran rakşîne bo nav refê şoreşê û wan di refên pêşmergeyên çiya û bajar de birêkxistin bike. Hizûra Hêza Pêşmerge di hundirê Rojhilatê de da nîşandan ku eger pêşmerge li meydana sereke ya xebatê de be, gelê me jî her wek caran û bigre li caran jî zêdetir, amade ye piştevaniya wan bike û eger hewce be, nirxa wê jî bide. Ew rastiya jî bi hizûra pêşmerge li hundirê Rojhilatê de hate selimandin ku çî hêz û qavetek nikare gel û pêşmerge li hev veqetîne. Ji ber ku pêşmerge bo gel dixebite û gel jî pêşmerge bi zarokê xwe yê herî xweştevî dihesibîne û qedrê wan zehmet û têkoşîna wan ku bo azadiya gel û welat û zivirandina kerameta merivane bo hemû takên kurdistanî ye, digre û xelk jî pêka şiyar û îmkanên xwe hazirin di wê rêka dijwar de bo pêşmerge alîkar bin. Rasanê xêncî ew tiştên ku li serwe de hate baskirin, di qada

navnetewî de jî mesajên baş bo hemû gelan li cîhanê de şand. Rasanê da eyankirin ku dijminê gelê Kurd – Komara Îslamî a Îranê- di heyamê bîst salan sekinîna şerê çekdarî ê rewa yê hêz û hereketên Kurdî bi wê mebestê ku şanseke bidin bi wê dijminê xwînrej ku bikarin di bin sîbera aştîya nerênî û nemana şer de rewşa azadî, aştî û dadperweriyê di Rojhilatê Kurdistanê de baştir bikin, lê mixabin wan li wê derfetê berevajî wan armancan mifah wergirit û tenê cehd kirin Kurdistanê zêdetir milîtarîze bikin, torên xwe yên sîxurî û terorîstî têde bihêztir bikin û saman û serweta Kurdan hêsantir li caran talan bikin. Rasaniyan selimand ku eger berevaniya rewa nebe, ew dijminane hemû armanca wan ewa ye ku Kurd û Kurdistanê bi yekcarî qir bikin. Lê ew xewna dijmin bi wê têkoşînê û statejiyê ku di bin navê Rasanê de kete rojevê, li ser dilê dijmin bû kul û hêvîdar im ku yê her bi wê kulê jî bo hertimî ber bi aliyê nemanê ve here. Bi hilkefta roja pîroz a pêşmerge, silav li hemû pêşmergeyên netewehez û nîştimanperwer ên Kurd û Kurdistanê û serkevtina wan di xebatê te hêviya me ye.

Gelo niha xelk kîjanê bawer bike?

Evên ku siyaset û metoda siyasetkirina karbidestên rejîma Koama Îslamî a Îranê nas dikin, dizanin ku ew hemû carê niyeta xwe li bin kofiya xwe de wedîşêrin û qet wê belav nakin. Îranê ku her di serdema şerê tev Îraqê de xwezî dixwast çekên etomî hebin heta di şer de serkevtinê bi dest bînin, bi kiriyar kar li ser wê daxwazê kirin û bi nepenî û eşkere cehd kirin wê daxwazê bînin çî. Lê li ber givaş û zexta dewletên Rojavayî, wan bernameya xwe ya nepenî bo çekirina çekên etomî di 2003'an de dane sekinandin. Wan herwisa li ber hilgirtina embargoyan û baştirkirina rewşa xwe ya aborî bo ku bikaribin bûdceya pêdivî bo grûpên terorîstî peyda bikin û hejmoniya Îranê li Rojhelata Navîn de pêş de bibin, rêkvevtina «Bercam»ê tevî welatên Rojavayî wajo kirin û bi wê hindê jî bernameya xwe ya meyandina uraniyomê bi tîrîtiya 20% ku bi santirfîyojê nifşa yekem yên IR-1 plana wê pêş de dibirin, sekinandin. Lê dema seroktiya «Trump» wek Serkomarê DYA, DYA li wê rêkvevtinê derketin û li rastî de îdê ew rêkvevtine çî girîngiyek xwe nema. Piştî kuştina pasdar Fexrîzade ku berpirsê pişka çekdarî ya bernameyên etomî yên Îranê, parlemena rejîmê biryar da ku dewleta Îranê dîsa meyandina uraniyomê ya bi tîriya %20 dest pê bike. Rojnameyên Îranî bas li vê yekê dikin ku Îranê bernameya xwe bo meyandina uraniyomê heta % 50 dest pê kiriye ku wî karî di binkeya etomî a «Fordo» de bi rêka santirfîyojên nifşa 6an ya IR-6 dixwaze çî bi çî bike. Ev yeka ne tenê heta bi nemana «Trump» li serokatiya DYA jî yê rewşa zivîrîna DYA bo rêkvevtina «Bercam»ê yê dijwar bike, lê dikare bibe sedemê derketina şer jî. Rejîma Komara Îslamî a Îranê di meydana siyasî de bi cureyekê tevdigere, ji ber ku Rojhilata Navîn bikare seqamgîr be û balansa hêzê têde were parastin, ew herêm qerdarê şerekê ye. Goreyî ku xuya dike, rejîma Îranê hêcetê pêdivî bo dadperwerîbûna wî şerî diafirîne. Ew hêceta bi wî awayî em dikarin xalbendî bikin: 1.Gefên Îranê li DYA li ber kuştina terorîst Qasim Silêmanî û li Îsra`îlê li ber xatirê kuştina Fexrîzade û tometbarkirina dewletên endam li NATO bi wê hêcetê ku çekên bikarhatî li kuştina Fexrîzade de yên Arteşa NATOê bûne. 2.Binpêkirina peymanamê navnetewî û meyandina uraniyomê bi tîriya %20. 3.Êrîş bo ser balyozxana DYA li rêka milîşayan ve 4.Hevkarî tevî girûpên terorîstî wek Hemas u Hizbullah Lubnanê. 5.Gef bo ser ewlehiya Îsraîlê li tixûbên Sûriye-Îsraîlê. Di beramber wê reftara rejîma Tehranê de jî DYA ew reaksiyona ji xwe nîşan daye: 1.Firîna balafirên DYA li ser kendavê. 2.Hişdariyên «Trump» bi Îranê re. Xala herî balkêş di wê nakokiyê de eva ye ku Îran ji

aliyekê gefa dixwe bo tolhildanê û ji aliyek din ve jî balyozê wê yê derve, Cevad Zerîf, dike havar ku DYA bi dû hêncetan digere ku şer tevî Îranê dest pê bike. Bi qevlê mezin dibêjin: “Hem lê dide, hem jî dike havar.” Wî li «Twitter»ekê de nivîsiye ku N: Elî Munezemî «Trump» li ciyê berxwedan li dijî Koronayê balafirên B-52 û çekdaran dişîne «herêma me» bi miliyardan Dolar dahata DYA bi heder dide. Ew herwisa dibêje ku Îran li dû şer re nîne û tenê berevaniyê li xelk, ewlehî û berjwendiyên xwe dike. Lê Wezîrê Derve ê rejîmê li xwe napirse ku gelo çima ew dikarin li Afrîqa, Amerîkaya Latîn, Rojhilata Navîn, Evropa û ... hêza çekdar bişînin û girûpên terorîstî pêk bînin û karê terorîstî bikin, lê bo DYA ne rewşa ye ku hêzên xwe yên leşkerî bo ewlehiya navçê û şahdemara tranzîtiya enîrjiya cîhanê hêzên xwe neşîne? Gelo kê sebebkar e ku DYA hêza xwe dişînin? Gelo eva pasdarên Îranê nînin ku her gav gefan li welatên navçeyê, xelkê xwe, DYA, Îsraîl û ... dixwin û wan bi nemanê tehdîd dikin? Lê heya dilopek ku eger rîjiya, taze nayê xirkin. Gefa ku Îsmâîl Qaanî, serokê nû yê Spaha Quds a terorîstî ku belgeyek haşahilnegir e bo terorîstbûna rejîma Îranê, bikujê terorîst Silêmanî tehdîd dike ku rengbe her di mala wan de kesek peyda be ku wan bikuje. Wî herwisa got ku ew karbidetên DYA ku li kuştina Silêmanî, terorîstê jimare yek ê cîhanê de dest hebûye, li çi ciyekê ewlehiyê de nabin. Eva tê wê wateyê ku eger li destê rejîma terorîstî bê, yê li ser xaka DYAYan li her ciyeke dinyayê, kiryarên terorîstî bikin. Ew yeka ne tenê tehdîdeke bo ser ewlehiya DYA, belkî hemû welatan rûbirûyê hereşa xwe bo encamdana kiryara terorîstî dike. Xuya ye ku DYA baş hişmendîya karbidestên rejîmê nas kiriye. Li ber hindê jî «Trump» li 2 meydanan de bo ku pêşiya wan terorîstan bigre, kartên xwe yên baş leyîstin. Ji aliyekê ve gef li Îranê xwar ku eger bi xwe yan li rêka milîşîya-terorîstên alîgirê xwe ve bixwaze zirarê bide yek hevwilatîyê DYAYê, ew yê berpirsiyar bin. Ew karta girîng ku rejîmê bi salan e bi kar dianî, ji dest de hate derêxistin. Ji aliyek din ve jî bo ku nîşan bide ku ew gefa wî li rejîmê ne ji xwe re ye, bi şandina balafirên B-52 û hêza çekdar xwest eyan bike ku ew li ser wê gotina xwe micid e. Li ber hindê jî zû hindê karbidestên Îran hatine xwe û gotin ku li hizra tolehildanê de nînin. Mezinê me dibêjin ku «topiz li biheştê hatiye!» Li ber hindê jî Îranê li salvegera kuştina Silêmanî bi destê DYA, tenê li Îranê û hindê welatê wek Îraq û Lubnanê ku girûpên terorîstî yên alîgirê wan hene, hindê meş û silogan avêtin û bi wî awayî jî salvegera kuştina wî terorîstî xilas bû. Em dibînin ku bi nimana terorîstê jimare yek, dinya xweştir û ewlehiya zêdetir e.

Komara Kurdistanê, têkşikandina faşizma Îranî

Nirx û sembolên kurdan hertim ji aliyên dagîrkeran ve rastî êrîş, bêhurmetî û şikandinê tîn. Jiber ku faşîzm merivan fanatîk perwerde dike û ew yeka jî nirxên merivanetiyê cem wan dike û her tiştek ku ya wan bi xwe nebe, ji aliyê wan ve dikeve ber êrîşê. Armanca wan ewa ye ku nehêlin çî nirx û sembolek li derveyî bazneya îdolojiya wan bimîne û eger ji destê wan jî neyê ku wan bi yekcarî li holê rakin, wan nirxan wisa gemarî bikin ku li ber çavê xelkê bê xistin. Faşîstên Îranî derheq vê yekê serî li hemû faşîstên cîhanê standine. Her li ber hevpariya îdolojîk di navbera Îraniyan û kesên wek “Hîtler” û “Mûsulînî” de bû ku di çaxê şerê cîhanî yê duhemîn de, “Rîza Xanê Pehlewî” piştgirî da bereya faşîzm-nazîsmê û vê yekê jî rê xweşkir ku DYA, Brîtaniya ji aliyê başûr û Soviyet jî ji aliyê bakur ve bêne nav xaliya welatê fermî yê Îrana wî demî. Kurdan jî ku her li pêş 1514’ê ya Zayînî de heya wî demî û heta îro rojê jî hertim li benda derfetê bûn ku bikarin axa xwe rizgar bikin û bi xwe bibin xwediyê desthilatê li ser axa xwe. Piştî şikesta çend caran ya şoreşên Kurdan li dema paşatiya “Rîza Xan” de, lê wan qet hêviya xwe wînda nekiribûn û bi nepenî her li cehd û têkoşînê de bûn bo ku hemû astengiyên li ser rêya xwe hilbigrin û wê armanca xwe realize bikin. Wan baş dizanî ku jiyana tevî faşîstan nikare çî xêrek bo wan hebe. Lewma gava ku derfet kete destê wan, li mod û forma çalakîyên veşartî (nepenî) ku li organîzasiyona bi navê “Komeleya Jiyaneke ya Kurdistan”ê de pêşve dibirin, guhertin û li forma partiyek siyasî a nûjen, welathez, demokrat û netewî de hatin meydanê. Ewan navê partiya xwe ya nû danîn: “Partiya Demokrat a Kurdistan”ê û Pêşewa Qazî Mihemed jî wek rêberê Partiyê hilbijartin. Ew Partiya zû ji aliyê Kurdan li hemû perçeyên Kurdistanê hate piştgirîkirin. Ewan karî li demek kin de, li herêmek bi rûberek piçûk de, desthilatdariyek netewî-nîştîmanî ava bikin û hemû nîşanê dagîrkeriya Îranê li holê rakin. Desthilatdariya kurdan li sîstemek Komarî de xwe organize kir. Şêweya wê desthilatdariyê, heta îro rojê jî li Rojhilata Navîn de dûbare nebûye. Bo selimandina wê gotinê, em dikarin bas li çend argûment û belgeyên objektîv û bêaliyane bikin: -Komar ne tenê ji aliyê xelkê bin desthilatdariya xwe de, belkî ji aliyê pirraniya Kurdên Kurdistanê mezin ve

dihate piştgirîkirin û heta îro rojê jî pîrrianiya Kurdan li ser dîroka wê Komarê yekdem in û bi dîroka giştî a Kurdan dihesibînin. Yanî ew hikûmet N: Elî Munezemî ji aliyê xelkê xwe ve rewabûna wê hatibû pejirandin û desthilatdar, xwediyê otorîteyekê bûn ku xelkê bi wan spartibû. -Kurdên hemû perçeyên Kurdistanê di bin sîbera wê desthilatê de, xwediyê maf, azadî û erkên wek hev bûn. -Wê desthilatê ne tenê mafê Kurdan, lê mafê kê-m-netewe û xelkê neKurd jî her wek Kurdan diparast. -Ew hikûmeta xizmetkarê gelê xwe bû û li ew îmkanat û tiştên ber destê xwe de, bo xizmet bi çand, xweşbijêvî, saxlemî û parastina gelê xwe mifah werdigirt û xwe xizmetkarê gelê xwe dizanî. -Komara Kurdistanê cehd dikir ku neteweheziyê li ser bingeha nîştimanperweriyê pêş bêxe û ew hizra demokratîk jî berevajî hizra dagîrkeran û faşîstan e. -Komara Kurdistanê karî rola jin û lawan di pêşveçûna welat de bilind bike û bi çêkirina rêxistinên taybet bi wan, wan jî bikşîne meydana çalakiyên siyasî ku bikarin li xemilandina çarenivîsa xwe û welat de rola xwe bilîzin. -Komara Kurdistanê bê bikaranîna hêza fizîkî û givaş û zextkirin li xelkê xwe, li alavên bêtundûtîjî bo netewesaziyê mifah werdigirt û bo hikûmetsaziyê jî, hember dagîrkeran de nebe, hêza çekdar bikar neanî. -Li hemûyan girîngtir wefadarî û xwedîderketina rêberên Komarê û bixasma Serkomar Pêşwa Qazî Mihemed, li soza xwe û ew ehd û peymana tevî xelkê xwe girêdayî û bi cî nehêlana xelkê xwe li dema tengaviyê de bo hindê dibe ku li dîroka merivahiyê de were qeydkirin û wek dersa exlaq bo hemû rêberan re bê gotin. Meriv dikare zaf xalên erênî yên din jî li ser Komara Kurdistanê û rêberê wê bêje. Her ew karakter û nirxên wiha bûne sedem ku dagîrkerên Kurdistanê bi proje û bi rêka mohre û bikirêgirtiyên xwe ve hemû bo şkandina kesayetîya takên Kurd, rêber û sembolên me hertim pilangêriya bikin. Her ew giranî, rastbûn û mafdarbûna rêberên Komarê bû ku hêz û potansiyela xwe wisa di nava hizr û dilê Kurdan de hêla ku heta îro rojê jî gelê Kurd wefadar maye bi armancê Komara Kurdistanê û têdikoşin wê carê Komarekê ava bikin ku hemû rûberê Kurdistanê mezin ji xwe bigre. Yê ew roj jî were.

Komara Kurdistanê, Netewe û welatperwerî

Bizava neteweperweriya Kurd di Rojhelata Kurdistanê de piştî bidavîhatina şerê duyem yê cîhanî, bo damezirandina dewlet-neteweyekê têkoşînek bêhempa kir, û serkomarê Kurdsitanê – Pêşewa Qazî- xebata partiya xwe bi domandina xebata bizavên Kurdan yên pêş xwe de da zanîn, û ew yeka jî tê vê wateyê ku Kurdistan yek welat e, û armanca bilind ya Komara Kurdistanê damezirandina dewlet-neteweyekê bûye bo Kurdistanîyan, ku têde mafên hemû Nasiyonalîzma Îranî ku xîmê wê li ser şovînîzma neteweya serdest hatiye danîn, xurtkirina nasiyonalîzma xwe, li dujminatîya neteweyên bindestê Îranê de dibîne Kurdistanîyan bê ferq û cudayî were parastin. Ew bizava wê serdemê, li ser du stûnên neteweperwerî û welatperweriyê hatibû damezirandin û vê yekê jî bi nobeta xwe, rûmetek mirovanetir û giraniyek xasmanî dida wê Komarê. Komara Ku xwediyê tecrubeyek yekane û cihê dersjêwergirtin û jêfêrbûnê ye bo hemû gelên Rojhelata Navîn, û bi taybetî gelê kurd. Komara Kurdistanê bi xebat û têkoşîna gelê me û rêberiya Hizba Demokrat a Kurdistanê, li ser bingeha nîrxên hevpar û daxwazî û îradeya xelkê xwe hate avakirin, û di xeyal û hizrên xwe de dixwast tixûbên civakî û qada siyasî ya hevbeş bo Kurdan û Kurdistanîyan bide destnîşankirin, û bi riya mêtâforên avakarî (architecture) kurdistanîyan weke dewletneteweyeke azad û serbixwe dora hev bicivîne, û di nava tixûbên dewletek nû-avakirî de, wan bike xwediyê azadî, wekhevî û biratiyek rastîn. Nasiyonalîzm û nîştîmanperwerî di Komara Kurdsitanê de ku piştî jî wek mîrat bo Kurdan bi cî maye, û îro rojê jî aliyê rêvingê riya Pêşewa Qazî ê şehîd ve cehd bo tê kirin, xwediyê rûyek mirovane ye, û berî vê ku li ser kurdbûnê pêdagir be, li ser Kurdistanîbûnê pêdagir e, û hemû merivên ku di Kurdistanê de ji dayîk dibin, xwediyê maf û azadiya wekhev in. Ew yeka ku kakîla bîr û baweriya Kurdan bo azadî û serbestiyê pêk tîne, û xala cudaker ya nîştîmanperweriya Kurdan û neteweyên dagîrkerê Kurdistanê ye, armanca wê gotarê jî zelalkirina wê hindê ye. Lê li ber ku ew mijara zor girîng e û îmkana nine li gotarek wuha kurt de li ser hemû xalan tekez bê kirin, tenê emê vê yekê tevî nasiyonalîzm û nîştîmanperweriya Îranîyan bidin hev. Nîştîmanperwerî (Patriotism) anku kesek hez ji welatê bav û kalên xwe bike. Welatperwerî xwediyê pîvanên erênî û aştxwazane ye, û kesek nîştîmanperwer hez ji pêşveçûna welatê xwe dike, û cehd dike ku kêmasiyên welêt ç-

reser bike. Lê nasiyonalîzm dikare hem aliyên erênî hebin û hem jî yên nerênî. Nasiyonalîzmek nerênî dikare geşe bike û bibe şovînîzm yan nazîsm. Zana û pisporên zanistên civakî bo şirovekirina nasiyonalîzmê, netewesaziya Fransî û Almanî wek du cureyên nasiyonalîzmê didne nasandin, ku tê de nasiyonalîzma Fransî, nasiyonalîzmek siyasî (Demos) ye ku bingeha wê li ser îradeya xelkê welêt hatiye danîn, û xwediyê nirxên wekî azadî, wekhevî û bratiya xelkê welêt e, ku tê de xelk sexmeratî hebûna cudahiyeên êtnîkî û kultûrî di nava tixûbên welat de bi hev re dijîn. Lê nasiyonalîzma Almanî ku bi nasiyonalîzma kulturî (etnos) tê naskirin, li ser bingeha komkirina xelkekê bi kultur, ziman, paşbingeh, xwîn, nasname, nirx û edetên wekhev e di welatekî de. Şoreşên Kurdan li pêxema pêşxistina welatê wan de, bo azadî û jiyaneke birûmet hatine û têne meşandin, û ew kesên ku di riya vê yekê de dixebitin, xwediyê hestên bilind yên hezkirina welat in, û ji hemû hemwelatîyên Kurdistanî re maf û azadiya wekhev dixwazin, û di piratîk de jî bi rê ve dibin. Vê yekê di serdema Komara Kurdistanê de jî xwe nîşan dabû û her li ber vê yekê jî hemû xelkên ne-Kurd jî hez ji Komara Kurdistanê dikirin. Bo nimûne Cihûyên Mehabadê xwediyê azadiya xwe bûne û çendîn mezinên Azeriyan ên derdora Urmiyê daxwaz kirine ku herêmen wan bikevne bin desthilatdariya Komara Kurdistanê de. Her wisa, piştî têkçûna Komarê û dirêjîdana wê xebatê ji aliyê PDKÎ ve, bi dehan û sedan malbat û kesên ne-Kurd (Azerî û Fars û ...hwd) tevli xebata hizbê bûne, û li pêxema azadiya Kurdistanê de xebitîne, û hindê ji wan canê xwe jî di vê riyê de danîne. Lê mixabin nasiyonalîzma Îranî ku xîmê wê li ser şovînîzma neteweya serdest hatiye danîn, xurtkirina nasiyonalîzma xwe, li dujminatiya netweyên bindestê Îranê de dibîne û dixwaze bi zordarî wan di nava nasiyonalîzma çirûk û sexte ya Îranî de bihelîne. Bo vê armancê, nasiyonalîzmek ava kirine ku bo afirandina nakokiyên e di navbera xelkê de, û xelkên xêncî xwe tinazê xwe pê dikin, û maf û azadiya wan jê zewt dikin û nahêlin ku bi azadî kultur û nirxên xwe pêş bixin, û pêşkevtina wan nirx û kulturên bi metirsî li ser nasiyonalîzma xwe dizanin. Wek erkeke nîştimanî em dibê têkoşîna xwe bo nasandina baştir û zêdetir ya nirxên welatperwerî û nîştimanperwerî ku li Komara Kurdistanê ve bo me bi mîrat mane zêdetir bikin, û ew yeka jî, wê yekîtiya di navbera hemû Kurdaniyan de zêdetir û riya gihîştin bi armancên Komarê jî ronahîtir bike. Jêder: http://www.bevegelsen.no/forumet/view.php3?site=bevegelsen&bn=bevegelsen_aentforum&key=1196631406 <https://www.aftenposten.no/meninger/kommentar/i/wEL11/Det-er-lova-elske-sitt-land> http://www.lystad.org/stuff/div_ungd_vgs/Nasjonalisme_og_imperialisme.pdf

Erdheja Kirmaşanê û liberhevkev- tina du kulturana

“Mirov dostên xwe li demên tengaviyê de nas dike” gotinek mezin û pêşyan e ku li dema qewmîna bûyeran de berdewam xwe nîşan dide. Li vê çarçoveyê de neyar û dagîrkerên Kurdistanê hertim bas ji wekhevîya navbera kurdan û neteweya xwe dikin, lê mixabin li piratîk de berevajî wan gotinên xwe pêngavan radikin û ne tenê tu wekhevîyek tune ye, belkî gelek astengiyên sîstematîk jî bo kurdan diafirînin. Wek mînak, li Rojhelatê Kurdistanê de helwesta hikûmetê li hember kurdan li ser bingeha nasname û kulturê cuda ye. Hikûmeta navendî xwediyê kultura tolhildanê ye. Ew, kurdan wek dujmin dibînin, û li her derfetekê bo lêdan û derbeweşandina ji kurdan mifahê werdigrin. Ev yeka li dema erdheja parêzgeha Kirmaşanê de bi ronî û zelalî kete ber çavên bîr û raya giştî. Rejîm amade nebû bi hawara xelkê lêqewimî û zirardîtî ve biçe û nemaze hevkarîyên navnetewî jî bona sivikkirina barê lêqewmîyan qebûl nekir; Lê li hemberî vê helwesta faşîstî û dijî mirovî de, helwesta xelkê kurd cihê şanazî û pesnê ye û ya ku ji Erdheja Kirmaşanê û liberhevkevîna du kulturana destê wan hat, xwe jê neparastin û hevkarîya xelkê xwe kirin. Eva jî nîşan dide ku kurd û neteweya serdest (ku rejîm nûneratîya wan dike) xwediyê du şaristanîyetên cuda ne ku li du yekeyên kulturî ên cuda cuda de xwe nîşan didin. Gelê kurd bi vî karê xwe careke din him bi Îraniyan û him jî bi hemû dunyayê nîşan da ku li ser bingeha elementên xwe yê kulturî wek zim-an, adet û hwd xwedî nasnameyek rastîn a cuda ye û xwe ji nasnameya qelp û çirûke Îranî dûr xist. Îranî dibe vê rastiye baş bizanibin ku şaristanîyet û kultur tiştên dînamîk in ku li hin serdeman de pêş dikevin û bilind dibin û li hin serdemên din de jî paş dikevin û wunda dibin. Eger em vê xeyala wan bi rast bihesibînin û bêjin ku Îranî serdemekê xwediyê şaristanîyeteke mezin bûne, lê mixabin li wan çend sedsalên dawiyê de û bi xasmanî li serdemê rejîmên kewneperest de tu nîşanek jî vê kultur yan şaristanîyeta xeyalî ku Îranî pêve xewnan dibînin û şanaziyê pêve dikin, nema ye û ew li nizimtirîn asta kulturî de dijîn ku tu nîşana mirovatîyê jî pêve xuya nake. Ev li berhev-kewtina şaristanîyeta kurdan û îraniyan bûye bingeheke rast û durust bo cudakirina nasnameyê. Vê erdhejê, rewşa peywendiyên navbera Kurd û Îraniyan derxiste holê û da xuyakirin ku dewleta wan, xwe li kurdan xwedî nake, û welatê kurdan wekî kolonîya xwe dihesibîne û azadî, maf û nirxên wan yê mirovî bi tu awayî berçav nagre.

Nexa ger wusa nine! çi ferqa navbera erdheja Bem û Kirmaşan`ê de hebû!? Rayedarên rejîmê li dor erdheja Bemê amade bûn ji mezintirîn dujminê xwe (DYA)`ê hevkarî û alîkariyê qebûl bikin û îzin bidin ku DYA hevkarîyên mirovî ên xwe bo xelkê Bemê bişîne, lê li hember xelkê kurd li Parêzgeha Kirmaşanê de amade nebû ku ne bi xwe bi hawara xelkê ve biçe û ne jî hevkarîyên tu alî û dewletekê qebûl bike!?! Rayedarên rejîmê her bi vê hindê jî nerawestiyar û hevkarîyên xelkê xwebexş jî tevî astengiyan berbirû kirin, û dest bi ser alîkariyên wan de girtin yan jî wek cerdewanan dizîn û talankirin û izin nedan ku bi şêwazeke durust, ew hevkarî bigihîjin xelkê. Belê, ferqa kurd û Îraniyan li vê de ye ku xwediyê kulturên ciyawaz in. Îranî xwediyê kulturek êgoîstî û ji xwerazî in û ji xwe nebe, ji tu kesê/î razî ninin. Her tim di navbera xwe û xelkê de, tixûban dadinên û hemû kesên xincî xwe, wek dujmin dibînin û nefretê jê dikin. Ew nefretkirina xoreka wan e bo ku kultura xwe ya êgoîstî bilind bikin û bigîjne asta şovenîzmê û li hemû nîrxên mirovatiyê dût bikevin. Li hember wê kultura seqet de, kurdan cehd kiriye ku di xirabtirîn serdeman de tevî hemû astengî, belengazî û hejariyan ve, hebandin û dilovaniya xwe wunda nekin û seha xwe ya hevparbûnê biparêzin û bi van kar û reftaran ve serê mirovahiyê bilind bikin û nîşan bidin ku em neteweyek in ku cudahiya ol û îdeolojiyan nikare bibe asteng li ser riya xizmet bi hemwelatî û hemneteweyên me. Emê her tim hevdu hez bikin û bi vê hezkirinê jî, serê me, neteweya me û merivahiyê bilind e.

Erkê takê Kurd li dijî îxanet û çaşitiyê (Cerdevaniyê)

Îxanetê dîrokek bi dirêjahiya dîroka mirovahiyê heye. Di dîroka şoreşên gelê Kurd bo azadî û serbestiyê de, îxanet peyveke bîhanî nine. Her ji şoreşa “Xanê Lepzêrîn” ve bigire heya “Ehmedê Lêtanî”, ku bi eşkerekirina çavkaniya ava “Kela Dimdim” bûye sedema herifina Şoreşa Dimdimê, û heya digîje xebata partên siyasî yên îro yên Kurdistanê ku bona azadî û serbestiyê xebatê dikin, û rojane em şahidê pîlan û îxanetên bi sedan kesên weke “Ehmedê Lêtanî” ne, û her roj bi rengekî, gelê Kurd wateya vê peyva qirêj (Îxanet) dibîne. Armanc ji nivîsandina vê gotarê, dîroka îxanetê nine, herçiqas ku tu peyvek bê dîrok nine. Her çava di serdêra gotarê de hatiye diyarîkirin, di vir de jî em basa erkên takên Kurd li dor îxanet û çaşitiyê dikin. Dema basa erk derdikeve holê, hewce ye bê gotin ku erk buhayekî Exlaqî-Siyasî ye. Rojhilata Kurdistanê hêj xwediyê yasayekî bingehîn nine ku em bikarin mifahê jê bistînin û alîkarê me be, bo vê mijarê. Lewra bi neçarî emê him mifahê ji yasayên hinek welatên demokratîk bistînin, û him ji “Felsefeya Exlaqî”. Di vir de tenê bo mînak, bas ji yek ji tê’oriyên Felsefeya Exlaqî, bi liberçavgirtina yasaya bingehîn a hinek welatên cîhanê tê kirin li dor îxanetê, û di vê çarçoveyê de, emê erkên takên Kurd destnîşan bikin û li ser baxivin û encamê jî, jê bistînin. Berî ku ez herim nava mijarê de, wateya hinek peyvên hewce ye: Îxanet: Îxanet hemû ev buhayên “Nigetîv” ji xwe digire: Têkder, bêwefayî, tevdanîkarî, bê yasayî, peymanşikênî, fitne, nafermanî, serpêçî, ajîstasyon, pîlangêrrî, hevkarîya digel dujminan û şikandina baweriyê. Îxanet peyvekî zagonî ye ku di “Wikipedia” yê de, weha hatiye şirovekirin, “Îxanet bi wateya “Fêlîkirin” anku “Teqelob”ê tê. Wate kiriyarek li dijî xweserî anku parastina welat e. Sê cure îxanet hene: Îxaneta mezin, Îxaneta bi welat û Îxaneta di dema şer de. Îxaneta mezin bi wateya îxaneta li dijî yasaya bingehîn a welat û îxaneta li dijî rêberê welat tê. Îxaneta bi welat bi wateya îxaneta bi xweserî û parastina welat tê. Îxaneta di dema şer de bi wateya alîkarî û pişikdariya digel dujmin di dema şer de tê. Caş (Cerdevan): Gellek kes Mamosta hejar bi danerê vê peyvê didin nasîn, ku bo kesên xa’în û kirêgirtî bi kar aniye, û niha jî di edebiyata siyasî a Kurdistanê de, cih girtiye û tê bikaranîn. Dema ku bas ji “Exlaq” tê kirin, wate bas ji vê beşa felsefeyê tê kirin ku normên cudakirina “Başî” ji “Xirabiyê” destnîşan dike. Yek ji felsefeyên herî balkêş felsefeya “Êmano’el Kant” e ku bi “Exlaqa Erk” binavûdeng e. Felsefeyek ku

ne li ser “Encama Kiryaran”, belkî li ser “Armanç ji Kiryaran” disekine. Eva jî bi vê wateyê tê ku, hekî armanç ji karekî armançê baş be, wate karê han di warê exlaqî de karek baş û dirust e, û hekî armanç ji karekî jî niyetekî xirab be, karê han karek xirab û ne exlaqî ye. Li gorî baweriya Kant, “Xwasteka Baş”, baştirîn û li serweyî hemû tiştan ne, û her karek dirust ji vê bîrkerî ve çavkanî bigire, encamdana wê bi erkê tê hesibandin. Wate encamadana her karekî ku bi erkê tê hesibandin, baş û dirust e. Elî Munezemî Weke “Arne Nes” dibêje; “Deskevta herî mezin ku mirovek dikare bidest bixe, ew heyecan e ku mirov bona bicihanîna erkên xwe heye”. Kant bona encamdana karê baş û dirust bi dîtingeha exlaqî ve, lîsteyek ji karên han bi hewce nabîne. Belkî yasayekê bona wan karan destnîşan dike ku, her kesekî li xwe digire û giştgîr e. Ev yasa jî eva ye ku, “Mirov dibe bi awayekî tev bigere ku, encama tevgera wî/wê, bibe yasayekî gerdûnî”. Wate ew sedema ku dibe hander bona vê ku mirov karekî bike, gerek bo hemû kesên din jî ku wî karî dikin bê qebûlkerî û bi rewşa bê zanîn. Yasaya han jî nabe weke tişteke awarte derkeve holê, belkî gerek weke erkê bê birêvebirin, û bona vê ku hejmarek mirov xwe weke netewe pênase bikin, xwediyê hinek taybetmendiyên hevpar in ku, li gorî wan taybetmendiyên, civakê weha, dibe xwediyê hevalbendiyê civakî, û parastina weha hevalbendiyê û berjewendiyên wê, dibe erkê her mirovek endam di vê civakê de. Netewa Kurd jî li gorî taybetmendiyê weha, xwediyê hevalbendiyê Kurdî û berjewendiyên bilind ên netewa Kurd e, ku parastina wê dibe erkê her takekî gelê Kurd. Her kesek bi her awayekî hewla lawazkirina vê hevalbendiyê bide, û berjewendiyên wê bixe tehlûkeyê, bi kesekî peymanşikên û dî rastî de “Xa’în” tê hesibandin. Hewlên weha dikarin bi awayên curbicur bînin dayîn. Weke kesên ku zaniyariyan li ser pêşmerge (Ku hêza parastina gel û berjewendiyên wê ye) kom dikin, û di Kurdî de bi “Sîxor” tîne nasîn. “Caşitî” ku berê bi wan Kurdên çekdar dihate gotin ku alîkariya dujman dikirin, lê niha li gorî pêşkevta civakê, bi şewazên din ên îxanetê jî, herwisa tîne pênasekirin, (Wek kesên ku bi nivîsandinê piştevaniyê didin pîlanên dujmanan, û bi “Caş Qelem” tîne nasîn), herweha kesên ku îro rojê kirêgirtiyên rejîmê ne û di nava xortên Kurd de madeyên hişber belav dikin. Kesên ku îxanet û caşitîyê dikin, bona dadperwerane nîşandana karê xwe, gellek hewlan didin û dixwazin rastî û dirustbûna karê xwe bidin selimandin. Weke vê ku tu derfetên din ji wan re nîne û ew neçar in, yan em û neteweya ku me diçewisîne, birayên hevdu ne, û xwediyê yek welat û yek ol û hwd ... ne. Ev sedem û gotinên ku kesên weha tînin ziman, bi hêsanî hizir û nêrîna wan derdixe ku Êgo’îstbûna wan diselimîne, ne dadperwerbûna karê wan. Jiber

ku wan bi xwe jî bawerî bi karên xwe nine, ku weke erkek di derûna wan de çavkanî girtibe. Lê bi vî halî jî amade nine ku destan ji vî karê bê exlaqî bikişînin. Herweke çava di serî de me amaje pê kir, Kant yasayekî destnîşan dike ku em dikarin piştta xwe pê qahîm bikin bona vê ku karên me rengê exlaqî bi xwe ve bigirin. Wate her hokarek ku em bona encamdana karekî bo xwe bi rewşa dizanin, gerek ev hokar bo her kesek din û her dereke din, weke yasayekî gerdûnî bê qebûlkin. Gelo li gorî vê yasayê çasîtî anku îxanet dikare bibe yasayekî gerdûnî? Bi xatircemî kes nikare vê îdî'ayê bike. Wate berevajî, weha karek, yasayekî gerdûnî ye, her pêngavek di pêxema jinavbirina çasîtî û îxanetê de, yasayekî gerdûnî, û herweha erkekî exlqî ye û erkê her takekî Kurd e. Lewra rewşenbîr, xwendekar, mamostayên olî, mamostayên xwendîngehan û zanîngehan û bi giştî her takekî civaka Kurdî, bona nehêlana diyardeya çasîtî û ronîkirina derencamên vê diyardeyê, erkdar in û eva jî erkê netewî û exlaqî yê wan e. Jiber ku îxanet û çasîtî hemû cûrên îxanetê bi hev re li xwe digire. “Îxaneta mezin”, ku li dijî yasaya bîngêhîn a welat û li dijî rêberê welat tê encamdan (serbarê vê ku em hêj xwe-diyê yasaya bîngêhîn nînin), “Îxaneta bi welat” ku bi wateya îxaneta bi xweserî û parastina welat tê, û “Îxaneta di dema şer de” ku bi wateya alîkarî û pişikdariya digel dujmin di dema şer de tê. Gelo niha ku em xwediyê yasaya bîngêhîn nînin, çi bikin li hember îxanetkar û çasînan de? Di welatên din de digel weha diyardeyekê, çava riftar tê kirin? Her weke berê û di serî de me bas jê kir, îxanet bi wateya “Ladan ji wefadariyê” li hember welat û deshilatê tê, bitaybetî di dema destpêbûna şer de û bi bizanebûn alîkarîkirina dujmin (Dujminê neteweya xwe), û dana zaniyariyên nepenî û girîng ên netewî bi dujmin. Di piraniya welatên cîhanê de, cezaya weha karekî, “Mirin” e. Kesek ku karek bi vî rengî dike, jê re dibêjin “Xa’în”. Îxanet pîrsgirêkek mezin e li dijî civakek azad. Di civakek azad de ku xelk ji rêya nûnerên xwe ve, karên xwe bi rê ve dibin, daxwaz tê kirin ku opozisyonek wefadar hebe. Lê wefadariya han jî bi vê wateyê nahê ku rê ji dijberan bê girtin ku bi azadî jîyan bikin, û nêrîna xwe bînin ziman, û karên xwe ên rêxistinî bi rê ve bibin. Lê di sîstemên zêdexwaz de, gellek bi hêsanî dikarin tomata îxanetê bi ser kesekî de, bi sedema dijatiya digel felsefeya girûpa deshilatdar bisepînin. Lê di her welatekî de, birêveberên welat bona vê ku sîstema siyasî ya welat biparêzin, gerek derfeta vê yekê hebin ku dewsa dujminên xwe peyda bikin, û hekî hewce be, bi tundûtîjî jî, bersiva wan bê dayîn. Bo mînak di yasaya bîngêhîn ya Amerîkayê de, kesên ku li dijî Amerîkayê şer bisepînin, an ku tevî refên dujminên Amerîkayê bin û yan jî bi alîkariya dujminan aramî û parastina welat tevî hev

bikin, weke îxanetkar tên nasîn. Lê bona vê ku kesek bi îxanetkar bê nasîn, hewcehî bi îsbatkirinê heye, wate 2 kes bi “Sond xwarinê” ve, li dijî wî/wê şahidiyê bidin. Îxanet weke cînyetek li dijî hemû welat tê hesibandin, û bi awayekî sade, cezaya wî bidarvekirin e. Li “Berîtanîyayê” di Sedsalên Navîn de bas ji îxanetên mezin weke karekî neyasayî û bi cezaya kuştinê hatiye kirin, û cezaya kesê îxanetkar jî eva bûye ku, serê kesê îxanetkar gerek ji leşê wî/wê bê cudakirin. Îxanet bînpêkirina yasayî ya herî kevnar û hestiyar e di civaka siyasî de, ku li welatê Berîtanîyayê di sala 1351’an a Zayînî de, bûye yasa û welatên ku zimanê wan Îngilîzî bû, ysaya xwe ya li ser îxanetê, ji Berîtanîyayê wergirtine. Lê niha ku sîstema “Paşatîyê” girîngî û bûhaya berê nemaye û cihê xwe daye dewletê, her karek ku li dijî dewlet û têkdana ewlehiyê, û parastina welat/hikûmetê bê encamdan, bi îxanet tê hesibandin û li welatê “Kanadayê” kesê îxanetkar wê bi cezaya “Hepsa Hetahetayî” bê cezakirin. Lewra gelê Kurd ku hêj xwediyê mafê diyarîkirina çarenivîsa xwe nine, belkî xwediyê bi sedan dujminên curbicur e, û roj nine ku bi pîlan, derbeyan li gelê me nexin, partên siyasî gerek xwediyê çi bertekekî bin li hember diyardeya çasîtiyê? Em dibînin ku PDKÎ û gellek partiyên siyasî ên din, bi ragehandin û karê rêkxistinî û bi hemû kanalên mumkin, kesên îxanetkar haydar dikin ku, heya direng nebûye, destan ji karê îxanetê berdin û vegerin hambêza gelêxwe?! Wate rêber û kesên şoreşvan erkên xwe bi cih anîne, û hewce ye ku kesên îxanetkar jî erkê xwe encam bidin û destan ji îxanetê berdin. Her kesek li hemberî kar û kiryarên xwe de çend çaran berpirsyar e. Berpirsatiya weke tak, ku têkilî bi çarenivîsa wî/wê bi xwe ve heye, berpirsatiya li hemberî malbatê ku di civaka me de, em bixwazîn û nexwazîn karên tak liser malbatê jî tên hesibandin bi baş û xirab, û berpirsatiya netewî ve. Lewra ez hêvîdar im ku, rojek bê tu zarokek û tu malbatekî Kurd, bi sedema kar û kiryarên kes û karên xwe, li hemberî neteweya xwe de serşor û şermezar nebe.

Lîstika bi karta dagîrkeran, daviya wê windakirin e

Dîroka têkoşîna gelan bo rizgariya netewî wê rastiyê dide nîşandan ku azadîxwaz bo ku lîstika dagîrekan xera bikin, berevajî zagonên lîstika wan pêngavan hildigrin bo wê yekê ku lîstik li pey daxwazên dagîrkeran nemeşin. Ber hindê jî karîne serkevin û zincîr û qeydên bindestiyê li dest û piyên gelê xwe vekin û bi azadî û serbixwe bijîn. Li dîroka xebata neteweya me de bo azadî û rizgariyê, zaf caran rêberên me bi awayek sivik û hêsan baveriya xwe bi dijminan anîne û li pey pîlanên dijmin yên fêlbazane û durûyane livîyane û encam jî bûye şikan û sernekeftin li hember wan de. Niha û sed-sala bîst û yekimîn de carek din sinaryoyên bi wî awayî li aliyê hindik hêzên kurd ve tê peyrewkirin û li Rojavayê welêt de nasnameya netewî înkâr dikin û haşa li Kurdistanîbûna xaka Kurdistana Rojava dikin û dibne sedemê rewayîdan bi dagîrkariyê. Ew xeletiyên ku li serve de me bal kişande ser, ew ne xeletiyên taktîkî ne, lê ew xeletiyên stratêjîk îne. Siya xeletiyek han, dikare bi dehan salan li ser xelk û welatê me ve bimîne û riya serbestî û azadiyê pir kêşe û zehmetî bike. Her wek hemû aliyek agehdar e, PYD li wê daviyê de stratêja xwe bo birêvebirina Rojavayê Kurdistanê guhertiye û daxwaza federasiyona dêmokratîk bo bakûrê Sûryeyê dike. Anku navê Rojavayê Kurdistanê guherandiye û kiriye «Bakûrê Sûryeyê». Ew pisyarên ku bi sedema wan guhertinan bo meriv têne pêş weha ne: Gelo PYD bi hîlbijartina wê stratêjiyê dixwaze Rojavayê Kurdistanê ber bi kîjan qedereve bibe? Gelo PYD çi hîlbijartinek din li ber dest xwe de hebû û li ser binetara kîjan zaniyariyan ew pêngava rakiriye? Di wê gotarê de yê cehd bêkirin ku şiroveya rewşa aloza Rojavayê Kurdistanê bê kirin û wênayek li kar û riftara akterên cihgirtî li hember hindêk bijardeyên xûya de cihgirtî were dan çawa bi zanîn li ser her yek li wan bijardeyan, tiştêkê hildibjêrin ku dibe sedemê înkara hebûna wan. Ew baş haya wan jê heye ku têkdana tixûbê welatê xwe bo ku tixûbên qelp yên welatên dagîrker werin parastin, li baştirîn rewşê de dikare wek gelfîroşiyê were hesabandin. Ew bi wî awayî nikarin hebûna xwe biparêzin. Eger hebûna xwe jî biparêzin, dûrahiya di navbera wê xwe parastinê û bindesiya dûbare, zor kêmtir li wê yekê ye ku ewan hizir jê kiriye. Bi wê hîlbijartinê dîsa pêjna lingê celadan tê guh û bindestiyek domdar û dîsa kuştina şehîdên Kobaniyê ku xevnên zarokên ehûrayî têkdide. Çi nexweşe ku Rojavayê welatê xwe pêşkêş bikî da ku bibe Bakûrê welatek din. Xwekêmdîtîna bûye kultûrek

beredayî û li rastî de «bêkultûrî». Li ciyê hindê ku axayê xwe bin, pêştirîtiyê didne hindê ku xulamokê bîhaniya bin. Çima wisa fêrbûne? Çima wisa hatine perwerdekirin? Azadî û serbestî jî li hember bijardeyên şaş de şermezar dibe. Gelo lîstikvanên sereke di Rojavayê Kurdistanê de ku dibin sedemê wê yekê ku kartêkerî hebin li ser PYD bo ku bijardeyekê bo xwe destnîşan bike kîjanin? Em dikarin wan lîstikvanan bi wî awayî parvebikin: Lîstikvanên Kurdistanî: ku pêktên li partiyên Rojavayê Kurdsitanê û PKK li Bakûrê Kurdistanê û PDK û YNK li Başûr. Lîstikvanên herêmî: Dewletên dagîrker wek Îran, Turkiye, Sûrya û hêzên opozisyon ên Sûryayê û DAIŞ. Lîstikvanên navnetewî: DYA û Rûsiya. Her wek ku hemû dizanin, li destpêka serhildana şerê navxweyî li Sûryeyê, rêjîma Esed piraniya hêzên xwe yê dagîrker li Rojavayê welatê me vekişand û PYD wek hêzek xwedî bandor xwe organîze kir û desthilat li wê parçeyê Kurdistanê girte dest. PYD di heyamê wan çend salan li desthilatdariya xwe de zaf kar kirine ku hem karên erênî bûne û hem jî karên neyênî ku dijî berjevendiyan netewî bûne. Eger çi PYD karî modêl nû li birêvebirinê peya bike û hemû grûpên olî û îtnîkî têde pişikdar bike û jin têde rolek bilind bilîzin, lêbelê li ber ku ew sîstima sîstîmek tek-partî bû, partiyên din ku ramanên ne wek ramanên PYD hebûn, di wê sîstîmê de cih negirtin û li ber hindê jî ewê sîstîmê şert û mercên sîstîmek dêmokratîk winda kir. Ez baverim ku eger ew sîstima daxistî neba û partiyên din jî mecala pişikdariyê têde hebana, îro em şahidê wê yekê nedibûn ku Encumena Damezrîner ya Sîstima Federasiyona Bakûrê Sûryeyê bi hêsanî înkara nasnameya pişkek li xelkê kurd û perçeyek li xaka Kurdistanê bike û wisa bidin eyankirin ku dema projeya netewî xelas bûye û dibe cihê xwe bide bi projeya «Civaka Dêmokratîk». Ew yeka jî li siyasetên PKK ve hatiye wergirtin, li ber ku PYD li siyaset û felsefeya wê partiyê îlhamê distîne. Li hember wê siyaseta PYD ku li aliyê zaf partiyên Kurdistanî li Rojavayê welêt, wek partiya pêşverû û ENKS'ê ku siyaset û ramanên wan li siyasetên PDK ê li Başûrê welêt nêzîkin, dijberî têkîrin û ew yeka wek siyaseta li holê rakirina projeya netewî û wek xeletiyek dîrokî hate nasandin. Hêjayî gotinêye ku ew partiyên dijberî wê siyaseta PYD, sexmeratî wê yekê ku xwe-diyê hêzên pêşmerge ne, lê hêzên xwe li Başûrê Kurdistanê ragirtine û naxwazin bi derbazbûna wan hêzan pevçûn û şer li gel hêzên PYD çêbibin û kurd tê de zerermend be û bi rîya şerê birakujiyê cihê xwe li Rojava de wekin. Îbrahîm Biro, serokê ENKS ê çendîn caran li hevpeyvînên xwe amaje bi wan tehlûke û neheqîyan kiriye. PYD û Encumena Damezrîner ya Sîstima Federasiyona Bakûrê Sûryeyê ku daxwaz li partî û aliyên din jî dike ku pişikdariyê bikin di wê projeya wan de, armanca wan ne pişikdariyek

dadmend, lê li ber revayîdan bi kiriyarên xwe ye. Her rast li ber wê hindê ye ku partiyên din nekarîne heya niha li teniştaya PYD û li yek sîstemê de kar bikin. Xûyaye ku PYD bêy ku guh bide reaksiyûn û kiriyên wan partiyên biryar daye ku li riya Encumena Damezrîner ya Sîstima Federasiyona Bakûrê Sûryeyê ve navê Rojavayê welêt jêbibe. Yanî ew bijartina PYD ne li ber xatirê bijarde û karên partiyên kurdî, lê li ber bijardeyên aliyan din yê kartêker li meydana siyaseta Sûryeyê û Rojava de ye. Heya niha jî vekişandina hêzên dagîrkerên Sûryayê li Rojava û radestkirina Rojavayê welêt bi PYD û girêbestên navbera wan ne-zelal in. Li pêşxwegirtina wê bijardeyê li aliye wan her du aliyan ve, dikare bizivire bo peyvendiye PKK bi dewleta Sûryayê ve li aliye ve û peyvendiye PYD bi PKK re li aliye dinve. Niha jî ku agirbest bo şerê Sûryeyê tê kirin, karbidestên Sûryeyê çendînan daran da ku PYD kirine ku carek din Rojavayê Kurdistanê li gorî rêkêvtina di navbera wan de heyî, radestê wan bike. Jêbirina navê Rojavayê Kurdistanê dikare li ber hegeran hanekî be. Nabe were ji bîrkirin ku PYD bi afirandina destana mîrxasiyê li Kobaniyê û sekinîna hember DAÎŞ'ê karî bala zilhêzên wek DYA û Rûsiyayê bikşîne ser xwe û hindê alîkariyê jî li DYA werbigre. Lê niha ku DYA hemû fokusa xwe xistine ser şerê Mûsilê û li aliye din jî ew guhertinên ku li ser siyaseta xwe de anîne piştî hîlbijartina serokkomariyê, meydana Sûryayê bo Îran, Rûsiya û Turkiyayê cih hêştin û ew bûne lîstikvanên sereke. Hîç yek wan lîstikvanan jî dostên kurdan nînin. Diyarê ku Îran û rêjîma Esed û hêzên opozisyon li Sûryayê û Turkiya dijminên kurdan e. Rûsiya jî li ber ku Turkiyayê razî bike û PYD û kurd jî tenê ciyê tirsê bûn bo dîspot Erdoxan, diyarê ku hemû alî bi hêsanî dikarin çavên xwe li hember daxwaz û mafên kurdan bigrin. Ewê yekê dikare tirsek cem PYD çêkiribe û ew jî teşvîq kiribin ku zû guhertinan li bijardeyên xwe de bikin. Helbet PYD li pêkhatina wan tehdîdan de bêtexsîr nîne. PYD ew delîveyên ku li ber dest de hebûn bo çêkirina yekgirtinek netewî li Rojavayê Kurdistanê de bikar neanîn ku bikaribe hegera hebûna xwe û kurdan biselimîne. Niha jî li ew dema kurt de ku PYD li ber destan de heye, eger wê fersendê bikar neyîne bo ku aliye din li hêzên kurd razî bike û hemû bi hev re pêdagirî ser nasnameya xwe bikin lê xwedî derkevin, bi qewlê kurdan gotî: Hemû yê bi hev re av û av herin. Ez hêvîdarim ku qet rojek wisa nebînim.

Li Rojava ve bo Rojhelatê, gelo dîsa kurdan yê bikin qurbanî?

Her hikûmetek nedemokratîk ku li etomsferek nedemokratîk de jî jidayîk bibe, jiyana wê li baştirîn halet de ji sê qonaxan pêk tê: qonaxa jidayîkbûnê, qonaxa pêşveçûn û gihîştin bi kopikê û li dawiyê de jî qonaxa lawazbûn û herifinê bi sedema kar û kiryarên xwe. Hikûmetên dagîrker yê zêde li ser Kurdistanê de jî ji vê zagonê bi der nînin. Dewleta Tirkîyê bi serokatiya Receb Teyîb Erdoxan, bo bidestve girtina desthilatê, karî li hestên olî yê gelê kurd jî mifahê werbigre û xîmê desthilatdariya xwe qahîmtir bike. Hikûmeta wî karî li demeke kin de rewşa aloz ya aboriya Tirkîyeyê baş bike û wusa bide eyanê ku hikûmeta wî hikûmetek jêhatî ye. Li ber vê ku bikare li hemû îmkân û kapasîteyê bi baştirîn şêwe mifahê werbigre û hikûmeta xwe tûşê xerc û mexaricên zêdetir neke, pêvajoya aştiyê tevî gelê kurd destpê kir da ku bikaribe ji vê bûdceya ku li şer li dijî kurdan bikar dianî, li ciyek din da bikar bîne. Bi vejîna aboriya Tirkîyeyê li aliyekê û cevhera hizrî ya Erdoxan li hêla din, dewleta Tirkîyeyê her zû li serxwe çû û ber vê hindê jî, dest avête hindê kiriyarên nejiyane. Di van rojên dawiyê de ku hikûmeta Tirkîyayê bi hêceta şer li dijî DAIŞ'ê leşkerên xwe şandin bo nav hundurê xaka welatê binav Sûriyê, artêşa wê bi tinê êrîş bire ser wan ciyên ku şervanên kurd li destê çeteyên DAIŞ'ê rizgar kiribûn û têde êviribûn. Hemû kes baş li bîra wan de ye ku gava di sala 2011'an de şer li Sûriyê serî hilda, dewleta Rûsiyê tevî hev li aliyekê û dewletên rojavayî bi rêberayetiya Dewletên Yekgirtî yê Amerîka tevî Tirkîyê di hêla din, zêdetir ji hev û du nêzîk bibûn. Aliyê yekemîn yê di jor de me amaje pêkir, berjewendî û qazancên xwe heya roja îro di mana Beşar Esed li ser desthilatê de dane nasandin. Heya niha jî ew tevî hev xwediyê peywendiyê xurt in û alîkariya hev û du dikin bo serxistina pîlan û pirojeyên xwe (bo mînak wek bikaranîna esmanê Îran li aliyê Rûsiya ve bo mûşekbaran kirina Sûriyê li deryaya Kaspiyê ve û binkeyên hêzên esmanî yê Îranê wek binkeyê Nûje/ Şahruxî li nêzîk bajarê Hemedan ê li aliyê Rûsiyayê ve bo ku firokeyên xwe li wir ve bişîne şer li Sûriyê bo piştgiya rêjîma Esed). Di halekê de ku aliyê dûhemîn yê ku me di serve de amaje pêkir, berjewendî û qazancê xwe li nemana rêjîma Baas ya Sûriyê û nehiştina DAIŞ ê de didîtin û piştgiya opozisiyona Sûriyê dikirin, ji ber zaf sedemên diyar û nediyar, roj li dîv roj ji hev dûr ketin û nexwestin û yan jî nekarî bi awayek pêdivî tevî hev û du hevkarîyê bikin. Ew

nakokî li demên cuda de bi awayên curbicur xwe nîşan dan. Her çawa me di jor de amaje pêkir, îdareya Erdoxan ku li dema xwe de karîbû rewşa aloz û arîşedar ya aboriya Tirkîyeyê bi awayek erênî biguherîne, zû ji xwe derket û hatibû ser vê qenaetê ku her çi dilê wan bixwaze û bikin, NATO û bi xasmanî Amerîkayê piştgirî û destekê bidin wan. Lê derket ku ne wusa ye. Li dema xistina balafira Rûsiyayê ji aliyê artêşa tirkan ve, di peywendiyên navbera Rûsiye û Tirkîyê arîşe û aloziyên mezin hatine pêş. Welatên endam li hevalbendiya NATO de û li serî de jî Amerîka, amase nebûn li ser Tirkîyeyê werin cihab, û heta Tirkîye û Erdoxan hişyar kirin ku ew nabe di vî warî de tu çavnehîriyek ji endamên NATO hebin ku eger tevî Rûsiya'yê tûşî şer bin, li ser Tirkîyeyê werin deng. Di vê navberê de, kurd li başûr û rojavaya welat, him li ber mêrxasî, berxwedan û sekinîn li himber DAIŞ'ê de û hem ji ber rastî û duristiya xebata wan, bala rojavayîyan kişandin ser xwe û bo rojavayîyan bi giştî û bo Amerîka bi xasmanî derkete holê ku take hêza di Rojhelata Navîn de ku ew dikarin piştî xwe pê qahîm bikin, pêşmerge û şervan in. Wê demê ku kurd bûn bi alternative, Tirkîyê pêgeh û giraniya xwe ya caran ji dest da. Ji hêla din ve, Tirkîye di hundirê xwe de jî tûşî zaf arîşe û zehmetî û kêşeyan bû û hikûmetê bi zorê xwe ji destê darbeya artêşê xilas kir. Lê qeyran û arîşeyên piştî wê derbeyê hind kûr in ku Tirkîye bona xwerizgarkirin ji destê wan arîşeyan, stratejiya Îranê bi kar tîne û dixebite ku xelkê xwe mijûlê şer li derweyî tixûbên xwe bike. Wiha şerekê du qazanc li hundirê xwe de bo wan hene: Yekem bi zerbe lêxistin ji kurdan, ewan lawaz dike û egera wê yekê heye ku bi lawazbûna kurdan, dîsa Tirkîye cîyê xwe yê stratêjîk bidest bixe. Duyem, xelkê Tirkîyeyê mijûlê şerekê bike li derweyî sînorê Tirkîyeyê da ku bala xwe nedin ew pirsgirêkên hundirîn yê Tirkîyeyê. Zaf balkêş e ku îdareya Erdoxan bo derbazbûn ji wan qeyranan û ji ber tirsê ku li NATO ê de bêne avêtin (li ber ku li aliyê rojavayîyan ve zor gilî û gazincî li wan dihat girtin bi sedema şêveya tevgeriyana karbidestên Tirkîyeyê tevî zindaniyan, rojnamevanan û yên cudahizr), her zû ewan pişt li hemû wan gefan kirin ku li serdema têkşikandina balafira Rûsiyayê, bi dijî Rûsiyayê û Vladimîr Pûtîn dikirin. Dewleta Tirkîyeyê xwe neçar dît ku daxwaza lêborînê ji Rûsiyayê bike, him jî xesarê bidin û him jî ew kesê ku balafira Rûsiyayê têkşikandî, ceza bikin. Yanî hemû ew mercên ku Vladimîr Pûtîn bo wan destnîşan kiribûn, yek bi yek anîne cî. Niha Tirkîye ji vê rastiye jî pê hesiya ye ku pirr zehmet e ku bikaribe bibe endamê Yekîtiya Ewropa û her wusa piştî ew hewla sernekevtî ya derbeyê, peywendiyên Tirkîyê bi Rojavayîyan re pirr lawaz bûne û Tirkîyeyê ew tirsê jî heye ku li endametiya NATO de jî

were avêtin. Ji ber van hegeran, ew cehd dikin ku xwe li hevpeymanetiya Şanghayê nêzîk bikin û di hêkel din de jî xwe ji Rûsiyayê nêzîk dikin. Her di vê demê de cehd dikin ku xwe li welatên Îslamî jî nêzîk bikin. Ew reftara Tirkîyê me dixê bîra welatên hevpeymanetiya Warşova yê, ku çawa xwe li bereyê rojhelatê ve (Warşova ê ve) hind guhertin heya wek endam li NATO de hatin pejirandin, tê xûya ku Tirkîye jî dixwaze hind xwe biguhere heya ji aliyê eniya Rûsiyê ve jî tê qebûlkirin. Piştî pêkhatina Tirkîyeyê bi Rûsiyayê re û ew tirafîka dîplomatîk ya di navbera Rûsiya, Îran û Tirkîyeyê de, xûya ye ku Rûsiya, Îranê û Tirkîyeyê li ser pêşeroja Sûriyeyê lihev kirine û li ser kurdan jî tevî hev rêkêtin. Ji ber vê yekê ye ku Îran û rêjîma Esed li hêlekê û artêşa tirkan jî li aliyek din ve, êrîş dikin ser Rojavayê Kurdistanê. Derbirîna nerazîbûnê ji aliyê Amerîka bi sedema van êrîşan bo ser kurdan û pêgeha kurdan li başûr û rojavayê welat, derdixê ku kurd dikare bibe hêzek biryarder û xwedî bandor li piştê herifîn û nemana rêjîma Esed û DAIŞ'ê. Wê pêgehê tenê û tenê hewceyî yekgirtina netewî di navbera hêz û partiyên kurd de ye. Bona vê kurd neyên firotin, kurd bi xwe biryarder e. Ew yekê erkek dîrokî dixê ser milê hêz û aliyên kurdî ku li hev û du nêzîk bibin. Bi kurtasî, pêgeha Tirkîyeyê di hevsengiyên siyasî di Rojhelata Navîn de bi awayek nerênî hatiye guhertin û ew ne xwediyê hêz û pêgeha wek caran e. Her wusa, ew tûşî zaf qeyran û arîşeyên navxweyî bûne û derfetek mezin û zêrîn ketiye dest kurdan, û kurd dikare li wê derfetê bo rizgariya xwe ya netewî mifahê werbigre. Welatên Rojavayî jî di Rojhelata Navîn de li kurdan baştir bi dest naxin. Ber vê yekê jî eger kurd yekgirtî be û hêzên wê xwe ji sepandin û hejmûnîxwaziya pîrr xisar biparêzin, dujmin yê li hember berxwedana pêşmerge û şervanan de biçokde bê.

Rojavayê welat ber bi kuderê ve diçe?

Bab û kalên me digotin ku hekî derfet û şans hate ber deriyê te û te der jê venekir, diçe ber deriyê keseke din. Derfet tiştêk nine ku her roj bê ber deriyê mirov. Lewra hewce ye ku mirov derfetan jidest nede, da ku bikare bi awayê herî baş mifahê jê bistîne. Di jiyana neteweyekî de jî, renga bo her nifşekî yan çend nifşan yek car derfet û şansêk zêrîn bê afirandin bona vê ku bikare pêbgavan di pêxema pêşxistin û perezêdana rewşa xwe bide. Bi vê meremê jî, di her civakê de erkê ser milê rêber, partiyên siyasî û rêkxistinên çalak ên nava civakê de ne ku bikarin derfet û pêşhatayan şirove bikin û di dema hewce de pêngavên hewce bona mifah sitandina jê avêjin. Piştî vê ku Sûriye tûşî kirîz û şerekî malvêranker a navxweî hat, deshilata tepeserker ya Be'is a Sûriyê li Rojavayê Kurdistanê ber bi lewaziyê ve çû û, Kurdan karî ku ji aliyekî ve vê walahiye tîjî bikin û heya radeyekî çarenivîsa xwe bigire destê xwe û ji aliyeke din ve jî, li hemberî “Dêv” a teror û girûpên terorîstî ên weke DAÎŞ’ê berxwe bide û bi hemaseya Kobanê, navê Kurdan li cîhanê belav bike û bibe hêzek û sistemekî mirovî ava bike ku bibe bînak li hemû Rojhilata Navîn, bitaybetî pêgeha jinê di vê sisteme de ku netenê xwedî maf e, belkî xwedî deshilata birêveberî jî be. Lê serbarê wan hemû guherînkariyên erênî, cardin nesaxiya ku di dîroka şoreşên Kurd de bandor hebûye, karî ku di demekî kêma de hêzên Rojavayê Kurdistanê jî tûş bike û derdê hevdu qebûlnekirin û zêdexwaziyê bûye kultureke rojane û riftarên digel hevdu li Rojava û duberekî û modêla nerast ya hizbayetiyê di hinek qonax û cihên Kurdistanê de hatine kopî kirin û aliyên Kurdistanê rojava biser du aliyên PYD û ENKS de parvekirin. Lê bi xweşî ve heya niha nakokî negehîştine wî astî ku hemû pirên peywendiya di navbera xwe de biherifînin. Bi destpêşxeriya xêrxwazan û kesatiyên netewî, gelek zû hewlên hewce hatin dayîn ku bona diyalog û gotûbêjan tev alî lihevdu kom bin û hewla çareseriya wan nakokiyan bidin ku tenê bi sedema zêdexwazî û berjewendiyên hizbî bûn. Serokê Herîma Kurdistanê birêz Mesûd Barzanî, PYD û ENKS li Dîkokê kom kirin û karî rêkveftinameyekî di navbera wan de vajû bike û destyekî hevbeş bi navê “Desteya Bilin” ji her du aliyan pêk bîne, bo vê ku Kurd li Rojava tûşî şerê navxweyî nebe û bikare hêza xwe yekgirtî bike. Lê di pîrektîk de tu yek ji aliyan nekarî bi vê rêkveftinê girêdayî bin û di bin siya vê de kar bikin. Piştî vê mixabin hinek bûyerên ne xweş di navbera wan de

derketin û li Amûdayê PYD hinek ji alîgirên ENKS ku nerazîbûn li hemberî PYD ji xwe nîşan dan, kirin armanca agirê çekên xwe û eva jî bûye sedema dilxweşiya dijminên gelê me bi giştî û rejîma dagîrker ên Tehran û Demişqê bi taybetî. PYD heya radeyekî zêde daxwaza sîstema Tek Hizbî dike û tu bîr û boçûnekî cuda ji xwe qebûl nake. Lê hewce ye ku bê gotin di warê siyaseta derve de PYD kariye balansa di navbera her du eniyên sereke ên şerê Sûriyê de biparêze ku Amerîka serperestiya eniyek dike û eniya din jî Rûsiye. PYD herweha bi vê siyasetê ku girtiye pêşiya xwe li hemberî dewleta Beşar Esed de, bûye sedem ku bi aliyê kêr ve Kurdîstana Rojava digel Deshilata beşar Esed danekeve nava şer de, û pitir şerê DAÎŞ'ê bike. ENKS jî bona vê ku bikare rola xwe bilîze, pêşmergeyên xwe li şerê li dijî DAÎŞ'ê li Herîma Kurdistanê bikar tîne. Ev karê ENKS hekî bi liberçavgirtina berjewendiyên netewî bê nirxandin, jîkar û xebata PYD kêmtir nîne. Jiber ku serkirdatiya ENKS karîne ji aliyekî ve di xebata netewî û parastinma axa Kurdistanê de pişikdar bin, û ji aliyekî din ve xwe mijûl bikin da ku nekevin nava hizr û ramanê şerê birakûjîyê û rikeberiya nebaş digel PYD nekin ku di necam de zirarê bigihîne gelê me. Serbarê vê ku PYD û ENKS rikeberiyên nebaş û ne rast bihevre dikin, lê her du alî liser vê baweriyê ne ku şerê digel rejîma beşar Esed bidin sekinandin da ku Kurdistan ji vê ku heye wêrantir nebe. Ji aliyekî din ve ENKS karî di civînekî de digel opozisyona Sûriyê ku li Îstanbûlê hate lidarxistin, lihev bike û xala herî girîng di wî rêkewtinî de çareseriyê pirsê Kurd bû li Rojava û qebûlkirin û pesindkirina Kurd û mafên Kurdan bû di yasaya bingehîn ya Sûriyeyê nû de, û herweha ragirtina hemû ev pirojeyên regezperistî ên li dijî Kurdan û dana xerameyê bi Kurdan û guherîna navê Sûriyê bo Komara Sûriyê bû. Lê wûsa dixûye ku ev lihevkirin jî negehîşt encamê. Hekî em bixwazin liser vê lihevkirinê amaje bi hinek sedeman bikin, hewce ye ku em bêjin esedema sereke eva ye ku li Rojhilata Navîn de û di nava neteweyên serdest de ku Kurdistan dagîr kirine, kesên xwedî kesatiyên demokratîk ku bikarin îtirafê bi mafên Kurdan bikin, netenê kêr in, belkî her nîne. Mînakê herî berçav ya vê jî qedera Kurd li Kurdîstana başûrê ku serbarê guncandina mafên Kurdan di yasaya bingehîn ya Îraqê de, hêj karbidestên Bexdayî ku liser milê Kurdan gehîştina deshilata xwe ya niha, mafên Kurdan bînpê dikin. Jiber rastiyeke weha bû ku rêberiya ENKS heyamek berî niha, bersiva “Ne” dan daxwaziya serokê Îtilafa Opozisyona Sûriyê bona şandina pêşmergeyên wan bo E’îzazê û herweha di Hikûmeta Demkî ya Sûriyê de jî pişikdarî nekirin ku ji aliyê Îtilafa Opozisyona Sûrî ve hatibû avakirin û sedema pişikdarî nekirina xwe jî vegerandin ser vê ku, îtilafa navbirîjî

girûpên olî nêzîk e ku dijî Kurdan in û ji Kurdan hez nakin. Ji aliyekî din ve xincî Kurdan rê bi tu pêkhate û kêmaniyekî din yê Sûriyê, ên weke Turkman û Asûrî û ...hwd nehatibû dayîn ku têde pişikdar be. Lewra ENKS xwes ku pêşmergeyên xwe di eniyeke din de pişikdar bike ku ji aliyê PYD hatiye avakirin û bi navê Hêzên Sûriyeya Demokratîk (HSD) tê naskirin. HSD di despêkê de ji 13 aliyên pêk hat ku hemû aliyên Kurd, Ereb, Asûrî, Sryanî û Turkman li xwe girtin û ji aliyê gelek welatan ve jî hatin piştevanîkirin û niha jî roleke berçav di şerê li dijî DAÎŞ'ê de dilîzin. Ev pêngava ENKS û pişikdariya wan digel vê hêzê, yek din ji wan pêngavan aqilmendane ên birêveberiya ENKS bû ku hêviya çareserî û jihevdu nêzîkbûna wan digel PYD zêdetir kir, ku tenanet Rûsiyê jî ji rêya Cîgirê Wezîrê Derve yê Rûsiyê "Mîxayîl Bogdanov" bi nûneratiya ENKS hatibû ragehandin ku Rûsiyê ji nêzîkbûna PYD û ENKS kêfxweş e. Lewra yekgirtin û jihevdu nêzîkbûna aliyên Kurd li her parçeyekî Kurdistanê daxwazên gelê me misoger dike û nakokî jî dibin sedema biçûkkirin û jidestdana wan daxwaziyan. Lewra em hêvî dikin ku bi sedema hinek berjewendiyên Kurdtmideh ên hizbî ve, wan derfetan jidest gelê xwe nedin.

Karîzmabûna Şehîd Dr. Qasimlo

Pêş hindê ku em rasterast herin ser baskirin li karîzmabûna şehîd Dr. Qasimlo, pêdivî ye ku em bizanin karîzma tê çi wateyê û bi çi rêberekê re karîzma tê gotin.

Karîzma peyveke Yûnanî ye û bi wan kesan ra tê gotin ku xwediyê/a hindek taybetmendiyên şexsî û xasmanî ne ku tevî wan ji dayîk bûye û jêhatîbûneke filosofî dide wan ku bikarin bi awayên cur bi cur tevî xelkê têkiliyê bikin. Lê di zanistên rêberîkirinê de, karîzma beşek yan xisleteke cure rêberiyekê ye ku jêre dibêjin rêberîkirina transformasyon (çalak). Ji taybetmendiyên girîng yên rêberîkirina transformasyon, karîzma, armanc û hêvî ne. Ew yêka tê wê manayê ku rêber divê kesekê/i karîzma be ku tevî hevalên xwe nêrînek hevpeş heye û ew nêrîna ciyê hêviyê ye. Hevkar û hemû ew kesên ku li organîzasyonê di bin rêberiyêke transformasyon de kar dikin, kesên aktîv û pirrkar in. Rêber xwastikên xwe bi awayekê formole dike ku dibin xwastikên giştî û hemû kes di organîzasyonê de ji bo realîzekirina wan xwastikan bi dil û can hewil dide. Ji ber ku karîzma aliyek mezin û girîng yê rêberîkirina transformasyon e, hewceye hindek bi hûrî em li ser rawestî û şirove bikin.

“Max Weber” dibêje ku rêberê karîzma xwediyê ciyêke bilind di nava hevkar û organîzasyonê xwe de ye û xwediyê taybetmendî û karaktêrê xasmanî û nimûneyî yê şexsî ye. Ji aliyekî din jî “Bass” (1990) du şeweyên rêberiya karîzma ji hev cuda dike: 1) rêberek ku dibe karîzma li ber xatirê pileya xwe ya bilind di organîzasyonê de ku jêre dibêjin statuskarîzma û 2) rêberek ku ji ber xatirê taybetmendî û karaktêrê xwe yên xasmanî û şexsî dibe rêberek karîzma ku jêre dibêjin karîzmabûna şexsî.

“Trice” û “Beyer” (19869 pênç xal destnîşan kirine ku taybetmendiyên rêberên karîzma nîşan didin.

- 1) Kesekê/i jêhatî û xwediyê taybetmendiyên xasmanî
- 2) Rêberên karîzma di dema pêşhatina rewşên aloz û qeyrana (kirîz) de serî hildidin.
- 3) Rêya çareseriyê ku ji aliyê rêberê karîzma ve tê hilbijartin, çareseriyêke radîkal e.

4) Tagir û alîgirên rêberê/a karîzma, wî/wê rêberî bawer in ku ew xwediyê lêzanînêk zaf û xasmanî ye.

5) Ew taybetmendî û lêzanînane ji rêya ducar û çendcar dubarebûnê ve hatibin selimandin. Yanî wî/wê rêberî lêzanbûna xwe çend caran bi tagirên xwe re dabe diyarkirin.

Ew pênc xalane di wan çend salên dawiyê de hindêk guhartin bi ser de hatine. Bo nimûne, ne hewce ye ku kirîz bê pêş heta rêberek karîzma serî hilde.

Taybetmendiya sereke ji bo rêbereke/î karîzma ewa ye ku rêber bikare wêneyek baş û ciyê hêviyê li pêşeroja organîzasyonê nîşan bide û ew yêka li ser bingeha hevtêgihîştineke giştî bête formolekirin, hem ji bo rêberiyê bi tevahî û hem jî ji bo endamên organîzasyonê.

Tichy û Devanna (1986, 1990) heft xal destnîşan kirine li ser rêberên karîzma. Yanî rêberên karîzma xwediyê wan heft taybetmendiyan ne.

1) Kesên karîzma xwe bi guhartinxwaz didin nasandin. “Noel M. Tichy” û “Mary Anne Devanna” wê yekê wiha şirove dikin û dibêjin ku rêberek karîzma kesek şareza û profesiyonal e û xwediyê taybetmendiyan xasmanî ye û ji bo xelkê din dibe nimûneyek ji bo çavlêkirinê di organîzasyonê xwe de.

2) Ew kesên netirs in û li rîskkirinê di karê xwe de natirsin û dikarin li hember kesên din ku xwediyê rabihuriyeke dûr û dirêjin di organîzasyonê de, rawestin.

3) Bawerî cem xelkê hene. Rêberek transformasyon ku her wisa karîzma ye jî, xwediyê hêzeke zaf di organîzasyonê de ye, lê ji wê hêzê bo qazancê xwe yê şexsî mifahê wernagre. Yanî qazancê şexsî ji bo xwe nake armanc, lê başîti û pêşkevîna organîzasyonê dixwaze.

4) Ew xwediyê nirx û taybetmendiyan zaf in û her kes dikare hindêk ji wan nirxan ku li nirxên wî bi xwe jî nêzîk in, bas bike. Ew tiştê wê manayê ku ew rêber xwediyê/a gellek nirxên xasmanî ye ku her kes li gora nirx û zanîna xwe wan nirx û taybetmendiyan wî rêberî fehm dike û tîne berbas.

5) Bo rêberên karîzma jiyan meydana fêrbûnê ye. Yanî meriv dikare li tecribên xwe ders û ibretê werbigre. Tichy û Devanna bi wê yekê gihîştin ku rêberên karîzma şaşiyên xwe ne bi xeletî, lê bi tecrîbe dihesibînin. Ew yeka jî dide xuyakirin ku rêberên karîzma hez ji fêrbûnê dikin û xwe bi eqlê gişt û tewaw fêrbûyî naheşibînin. Ji ber hindê, ji tecribên xwe û organîzasiyona xwe mifahê werdigrin ku kêmtir tûşê şaşiyên bin. Ew rêberên karîzma xwediyê hindêk nirx û ramanên neguher in, lê hindêk bîr û bawerên wan eger demeke dûr û dirêj ser re derbaz be, guhartin bi ser ve tê.

6) Rêberên zana û karîzma şiyana wê yekê hene ku xwe tevî zaf aliyên di nav organîzasiyonê de, lê ne hemûyan, rêk bixin ku bikarin bi tevahî kontrol li ser organîzasiyonê de hebin, ne tenê li ser beşeke organîzasiyonê.

7) Ew hêviyê ji bo pêşerojê diafirînin. Yanî ewa ku hêviya wan bo hindê ku di pêşerojê de organîzasiyon dê çî lê bêt û çî serkevtinekê dê bidest bixe. Ew rêber wisa bas ji wan hêviya dike û wêdetir dişîne ku beşek ji wê hêviyê cem endamên din yên organîzasiyonê û endamên rêberiyê saz dibe û hêviya wan zaftir dike bo wê hindê ku ew jî zaftir têkoşînê bikin bo gihîştin bi wê hêviyê.

Mixabin her wek pirr kesên şareza di zanistên rêberiyê de jî bas lê dikin, ewê zanista rêberîkirinê di warê exlaqî ve rêber li hev cuda nekirine. Bo nimûne kesê wek Nelson Mandela ku rêberek mezin û xwedî exlaq e, her mîna kesê wek Hîtler rêberên karîzma têne hesibandin û ew bîrdoz û teoriya tu ferqekê nadane navbera wan.

Pêş hindê ku ez bixwazim li gora wan teoriyên ku bas lê hatî kirin, li ser karîzmabûna şehîd Dr. Qasimlo binivîsim, gotina hindê tiştan bi pêdivî dizanim. Ew xêzên ku tînin nivîsîn, tiştên tewaw û kemilî ninin. Armanca min ewa bû ku ez derfetekê saz bikim bo wan kesên ku ji nêzîk ve Şehîd Dr. Qasimlo dîtine û li nêzîk ve şarezayî li ser şeweya rêberîkirina wî hene bêne qise û bikarin zêdetir agahdariyan li ser kar û xebata Doktor di piraktîkê de bidin me. Dijmin bi şehîdkirina kekê Duktur du cinayet kirin. Yek derheq bi mirovatîyê û standina canê merivan û ya din jî derheq me û izin neda ku em jî li nêzîk ve doktor bibînin û li ber destê wî bêne perwerdekirin.

Her wek hûn hemû baş dizanin, şehîd Dr. Qasimlo gellek caran PDKÎ li rewşên aloz û kirîzan anî der û bi kar û têkoşîna xwe PDKÎ kire xwediyê kerameteke zaf, hem di nav civaka Kurdistanê de û hem jî li derveyî Kurdistanê. Ew Dr. Qasimlo bû ku Partiya Demokrat ya Kurdistanê kire xwediyê serxwebûna siyasî û biryardanê. Ewî bi wî karê xwe guhartinên mezin li ser xebata PDKÎ û gelê kurd de anî. Her partî yan rêxistinek ku nekare serxwebûna xwe ya siyasî hebe, nikare xebata azadîxwaziyê bike. Ew kesên ku dixwazin xebata azadîxwaziyê bimeşînin, divê pêştir xwe azad bikin. Di fikr û ramanên xwe de azad bin û bi azadî biryar bidin. Doktor dibêje ku ” em hazir in ku hevaletiyê bikne gorî ji bo parastina serxwebûna xwe, lê em tu caran serxwebûna xwe nakni fidayê hevaletiyê”. Gotinek wiha bi xwe derseke şoreşvaniyê ye.

Rêberê mezin û nemir, Dr. Qasimlo, di kar û xebata xwe de bo pêşveçûna şoreşê û bilindkirina asta çawanîbûna kar, li rîskkirinê neditirsiya. Di demekê de ku baskirin li sosyalîzma demokratîk bi dîtina komunîstên derwêşîfet gunehê mezin û ne cihê lêbihorînê bû, Dr. Qasimlo bas li sosyalîzma demokratîk dikir. Bo bilindkirina asta kar û xebatê û perawêzxistina kesên tembel ku kar nedikirin, listê fikrê dida kongirê û di hember kesên qazancperest di nav PDKÎ de disekinî û derfet nedida wan ku li pile û meqamê xwe ji bo qazancên şexsî û xasmanî mifahê werbigirin. Ewî bi xwe jî tu car li meqam û hêza xwe ji bo qazancên xwe yê xasmanî mifah wernegirt. Hemû xwastik û armanca wî, pêşxistina şoreşa mafxwaziya gelê kurd bû. Her ewan xisleta Dr. Qasimlo kiribûn ciyê bawerê di nav xelkê kurd û hemû azadîxwazan de û her ew yek bûn ku Dr. Qasimlo gihîştandibûne asta perestînê û me wek rizgarker û pêxemberekê mêzeyî wî dikir.

Jêhatîbûn û zanabûna Dr. qasimlo bo hemû kesekê xuya bû. Her ew yeka bibû sedem ku kesên wek rêzdar Bernard Koşnêr wî bi mamostayê demokrasîyê û kesên wek Krîs Koçêra jî wî bi çavkaniya zanistê nav bibin. Her dost, heval û hogireke/î Dr. Qasimlo basa hindêk taybetmendiyên wî dikin. Eger em bixwazin wî bi bas nas bikin, hewce ye ku em hemû wan basan kom bikin. Ji ber ku tu yek ji wan basan bi tinê tewaw nine, lê hemû tevî hev dikarin bibin tiştêk û hêjayê pesna dr. Qasimloyê nemir be.

Doktor her tim kesek bûye ku hêvî cem heval û pêşmergeyan afirandiye. Bi wî karê xwe bûye sebeb ku xebat ji bo azadiyê hertim bi germ û gurr dom bike. Li gotinên

giranbiha yê wî ku dibêje: “Encama wê xebata me dibe du tişt: hem canê şehîdên me şad dike û hem jî netewa me rizgar dike bo wê hindê ku me di pêşerojê de şehîd nebin”.

Di dawiyê de hêjayî gotinê ye ku Dr. Qasimlo rêberekî karîzma û xwedî exlaq bû. Dijî şer û evîndarê aştiyê bû. Dijî hindê bû ku meriv wek mohre bên bikaranîn. Rêz ji bo karameta merivan hebû û ji bo azadî û çêkirina jiyaneke xweş ku layiqê merivan be, xebat dikir. Her di wê rêyê de jî canê xwe kire gorî.

Di 20’în Salvegera terorkirina Dr. Qasimlo û kek Ebdula Qadirfazer de, tevî rihê wan peymanê nû dikim û dê rêya wan heta gihîştin bi armancên wan yê pîroz her berdewam be.

Jêder:

- 1) <http://www.google.no/search?hl=no&q=transformasjonsledelse+%28semesteroppgave+i+HLED+1201%29&btnG=Google-s%C3%B8k&meta=&aq=f&oq=>
- 2) Kjell Grønhaug, Odd Hellesøy og Geir Kaufmann (2003) ledelse i teori og praksis. Fagbokforlaget 2001(kapittel 2, 10 og 12
- 3) Li gotinên doktor, Deng.

Komkujiya Gêçê

Azad Kurdî û Elî Munezemî

Dîroka netewa Kurd rastî zilm, zordarî, malwêranî, qirkirin û wd hatiye. Ev kiryar pîrranî ji aliyê hakimên dagirker û dijminên gelê Kurd û dût ji hemû pîrensîpeke exalî û mirovahiyê li dijî gelê me hatine meşandin. Di dîroka 29 sal desthilatdariya rejîma Komara Îslamî a Îranê de, em şahidê dehan cinayet û komkujiyan li dijî gelê Kurd di vî parçeyê Kurdistanê de bûne. Wekî Qarnê, Qelatan, Xelîfan û dehan nimûneyên din... Di vê nivîsarê de, em dê lênihêrinê li ser aliyên cuda cuda yê komkujiya gundê Gêçê bikin ku bi kêmi di medyayên Kurdî de hatiye baskirin.

26 salan berî niha û di destpêka Bihara sala 1361'an a Rojî (Adara 1982)an de, anku roja 2'ê Xakelêweya wê salê, cinayetek hov û nemirovane a din li dijî gelê Kurd li Rojhilatê Kurdistanê ji aliyê desthilatdarên taze bidesthilatgihîştî ên Komara Îslamî a Îranê ve hate meşandin.

Gundê Gêçê li devera Soma Biradost a bajarê Urmîyê di wê rojê de bû armanca êrîşa hêzên kurdkuj ên rejîma Xomeynî.

Xelkê Gêçê cotkar û pezdar in û navçeyek bi tavahî çiyayîn e û xweza û hewayeke pîrr xweş û dilhebîn heye. Ji aliyê Rojhilat ve bi Çiyayê Şêx Bazîdê Bestamî, ji aliyê Rojava bi gundên Gunbed û Cilqiran, ji aliyê Bakur bi gundê Bawan re û Başûr jî tevî gundê Heleqoşê re cîran e. Ji qedîm zeman ve, xelkê vî gundî bi welatparêzî û azadîxwazî û wekhevîxwaziyê bi nav û

deng bûne. Bi taybet piştî ku Komara Îslamî desthilat bi destve girt, gellek fidakarî û gorî dane. Çendîn şehîd pêşkêşî tevgera azadîxwaziya Kurd li Rojhilatê Kurdistanê bi serkêşiya PDK Îranê kirine. Çendîn caran gundên wê herêmê û nemaze gundê Gêçê ji aliyê hêzên Komara Îslamî rastî êrîşên esmanî û bejahî hatiye û dehan kesên sivîl û bêgûneh bi taybet jin û zarok şehîd û birîndar bûne. Herwiha gellek xisar û ziyana heta niha gihîştine gundiyan xizan, destkurt û kêmdahat ku bi ked û zehmetek zaf debara jiyana xwe dikirin/dikin.

Gêçê herdem melbendeke Pêşmergehezker û demokratperwer bûye, ji ber vê yekê ber-dewam ketiye ber ker û kîna rayedarên azadîkuj ên Hikûmeta Îslamî a Xomeynî. Piştî şerê

giran yê Pira Cohniyê di 02.01.1362(1983)'an de ku gundê Gêçê şahidê êrîşa herî xurt û hovane a topbaran û katyûşabarana Pasdarên Komara Îslamî bo ser hemwelatîyên sivîl

ên vî gundê bakurê Kurdistana Îranê bû.

Seet nêzîk 4 heta 5:30'ê serê sibê a roja 02.01.1982'an bû – seetek beriya ku roj bihelêt û stêrk di esman de nemînîn – ku hêzên Sipaha Pasdaran bi alîkariya hinek kirêgirtiyên xwe ji aliyê Rojhilat (Çiyayê Şêx Bazîd) û dundên Şikeftik û Sofî Kanûn ketin nava gund û di

destpêkê de mala Şehîd Ehmed Muceredî ku weke nexweşxane ji bo dermankirina Pêşmerge û şervanên Kurdistanê mifah jê dihat wergirtin, hate dagirkirin û piştê Idrîs Muceredî ku li ser sicac jimêja sibê dikir tevî xortê wî bi navên Cergez (1341), Idrîs û Pêşmergeyek bi navê Lawik Hişmetxîzî wekî rehîn girtin. Di wan deman de bû ku Şehîd Siltan Seîdî - Pêşmerge bû – kurê Ehmed, ji dayîkbûyiyê sala 1313'an bi êrîşa Pasdarên rejîmê bo ser gund dihesa û bi dengeke bilind gazî ji gundiyan dike: “Ey gundîno rabin, îro roja mêratîyê ye..”. Bi deng û hawara wî şer û pevçûn dest pê dike. Di encama şer de, 13 kes ji xelkê gundê Gêçê hatin kuştin û ji bo xwestekên neteweyî û berevanî ji şeref û heysiyeta xwe bûne gorî û jiyana xwe ji dest dan. Xincî Pêşmergan ku di vê bûyerê de şer kirin, gundî bêy ku şer bikin, hemû di malên xwe hatin derêxistin û piştê jî hatin gulebarankirin. Lê xala balkêş û ecêb, awayê Şehîdkirina gundiyan bi destê Pasdarên Komara Îslamî a Îranê bû, piştî ku çend kes ji gundiyan sivîl û bêgûneh bi rehîn tên girtin, bê tu pirs û bersivê û heta dadgeh û mehkemeyek tên gulebarankirin ku eva ji hemû exlaq û pîrensîpeke mirovî bi dûr bû û ev

cinayeta Pasdaran weke yek ji komkujiyên li dijî gelê Kurd tê hesabandin ku di karnameya xwe ya teji cinayet û mirovkujiya bê xal û xerez a welatîyên sivîl tomar kirin. Pirraniya Caş û kirêgirtiyên ku di wê komkujiyê de alîkariya Pasdarên dagirker kirin,

kirêgirtiyên Gagarî, Mistefa kurê Emê û Gorsêl bûn. Kesên ku di wê komkujiyê de jiyana xwe ji dest dan bi vî

awayî bûn:

1. Ehmed Mucedî, kurê Mihemed, jidayîkbûn: 1284, sivîl û cotkar, zewicî û xwediye 8 zarokan, awayê Şehîdkirinê: Îdam bi rêya gulebarankirinê.
2. Riza Xelîlî, kurê Îbrahîm, sivîl û cotkar, zewicî û xwediye 8 zarokan, awayê Şehîdkirinê: Îdam bi rêya gulebarankirinê.
3. Ebdulrehîm Mistefayî, kurê Rostem, jidayîkbûn: 1333, sivîl û cotkar, zewicî û xwediye 3 zarokan, awayê Şehîdkirinê: Îdam bi rêya gulebarankirinê.
4. Kemal Mistefazade, kurê Esed, jidayîkbûn: 1337, Xwendekar, nezewicî bû, awayê Şehîdkirinê: Îdam bi rêya gulebarankirinê.
5. Cergez Mucedî, kurê Ehmed, jidayîkbûn: 1341, Xwendekar, nezewicî bû, awayê Şehîdkirinê: Îdam bi rêya gulebarankirinê.
6. Cehangîr Mihemedî, kurê Ebdula, sivîl û cotkar, zewicî û xwediye 12 zarokan, awayê Şehîdkirinê: Îdam bi rêya gulebarankirinê.
7. Esed Mistefazade, kurê Îsa, sivîl û cotkar, zewicî û xwediye 11 zarokan, awayê Şehîdkirinê: Îdam bi rêya gulebarankirinê.
8. Heqî Seîdî, kurê Elîriza, jidayîkbûn: 1336, Pêşmerge, zewicî û xwediye 3 zarokan, awayê Şehîdkirinê: şer û pevçûn.
9. Mehmûd Husênzade, kurê Riza, jidayîkbûn: 1336, sivîl û cotkar, zewicî û xwediye 3 zarokan, awayê Şehîdkirinê: Îdam bi rêya gulebarankirinê.
10. Siltan Seîdî, kurê Ehmed, jidayîkbûn: 1313, Pêşmerge, zewicî û xwediye 10 zarokan, awayê Şehîdkirinê: şer û pevçûn.
11. Idrîs Mucedî, kurê Ehmed, jidayîkbûn: 1325, Pêşmerge, zewicî û xwediye 6 zarokan, awayê Şehîdkirinê: Di şer de êxsîr hate girtin û piştê îdam kirin.
12. Îbrahîm Ehmedî, kurê Casim, jidayîkbûn: 1333, sivîl û cotkar, zewicî û xwediye 3 zarokan, awayê Şehîdkirinê: şer û pevçûn.

13. Mihemed Dîrînî, kurê Omer, jidayîkbûn: 1309, Pêşmerge û xelkê gundê Golegeniyê, zewicî û xwediye 11 zarokan, awayê Şehîdkirinê: şer û pevçûn.

Ji bilî Şehîdên ku li jor navê wan hate baskirin, hêzên rejîmê 35 kesên din digirin û rapêçî girtîgeha Navnendî a bajarê Urmiyê dikin û bi xurtî tên îşkencekirin, ji ber îşkenceyan hovane welatîyek bi navê Şekûr Ehmedî birayê Şehîd Îbrahîm Ehmedî di bin îşkenceyan de aqilê xwe ji dest da, dîn dibe û heta dawiya jiyane di dînatîyê de jiya. Di nava 13 Şehîdên komkujiya gundê Gêçê de, Şehîdanên nemir: Siltan Seîdî, Mihemed Dîrînî, Idrîs Muceredî û Heqî

Seîdî endam û Pêşmergeyê PDK Îranê bûn ku tenê tawan û sûça wan, azadîxwazî û daxwaza maf û hiqûqên mirovî û demokratîk ên neteweya Kurd li Kurdistana Rojhilat bûn. Şehîdê herî dawî yê wî gundî jî, Cimşîd Kamran, Pêşmergeyekî çeleng û jêhatî yê PDK Îranê bû ku piştî dîlgirtinê, sala 1989'an li girtîgeha bajarê Urmiyê hate îdam û Şehîdkirin. Piştî vê bûyerê jî gundê Gêçê gellek caran kate ber êrişa helîkopter û topbarana Pasdarên kurdî ên Komara Xomeynî û ziyar û xisarên zaf digihîjandin xelkê wî gundî.

Di 26'mîn salvegera komkujiya xelkê gundê Gêçê de em dibêjin: Nav û bîranîna van Şehîd û goriyên serbilind dê herdem di dîroka teji rûmet û şanazî a xebata azadîxwaziya Kurdistanê de zindî û bilind bimîne û ji aliyekî din, bûyera han weke xaleke reş û tarî û hovane di karnameya teji cinayet û kurdîjiyê a Komara Îslamî a Îranê de bimîne û dê rojek were ku rêveber û encamderên vê komkujiyê li hember mehkemeha heq, edalet û azadiyê bersivder bibin... .

- Têbînî: Zanyariyên wê gotarê min komkirin û kek Azad Kurdî nivîs hazir-kiriye.

Siyasetên Derve, Parastin û Berevanî Yên Hikûmeta Norwejê

Hikumet girîngtirîn aktor in di qada siyasetên navneteweyî de. Di vê gotarê de ezê hewil bidim ku bi li ber çav girtina hindê teoriyên gorepana siyaseta navneteweyî, siyasetên derve, parastin û berevanî ên hikûmeta Norwejê û ev stratêjiyên ku hikumet bi kar tîne bo leyîstina roleke baş û zindî di civaka navneteweyî de bo destberkirina qazancên neteweyî şirove bikim. Li gor teoriya realîzma klasîk, her takek di rastî de xweperest (egoist) e û ev tişt ji bo hikûmetan jî her rast e. Hêz alaveke e bona parastina qazanc û berjewendiyan. Hikumet bi hebûna heqê monopol û bo bikaranîna hêzê, girîngtirîn aktor e, û peywendiyên navneteweyî rast mîna pêwendiyên di navbera hikûmetan de ye. Ji ber vê yekê girîng e bo hikûmetan weke aktorên ku bi şêweyek aqilane û siyasî kar dikin, hêza xwe tevî hêza dijminên mumkin hevteraz bikin, ku bikarin bi vî awayî aramiyê pêk bînin. Siyasetên parastin û bervaniyê zêdetir dikevîne vê çarçovê. Li gora teoriya strukturell realîzmê jî çarçoveyek rêxistinî a navneteweyî di navbera hikûmetan de heye. Her wek Waltz dibêje ku sîstema navneteweyî dêsentralîzekirî û bi awayekî anarkîstî ye. Ji ber ku sîstema navneteweyî bi awayê hiyêrarkî (yanî hilbijartin li xwarê bo sereve û biryardan li sereve bo xwarê) nehatiye organîzekirin. Pêka ku Waltz bas lê dike, sibat (cîgirî, îstiqrar) girêdayî bi hebûna çend cemseran heye ku hikûmet bikarin xwe tevî wan cemseran rêk bixin. Siyaseta derve û berevaniyê zêdetir li gora wê teoriyê tê şirovekirin. Realîzma taze (neo-realisme) dide zanîn ku her hikumetek li rewşa dereveyî sînorên xwe kartêkeriyê werdigre. Yanî her hikumetekê hewceyî bi vê yekê heye ku rewş û ev tiştên ku di welatên din de jî diqewimin, li ber çav bigre, bona ku bikare bigihîje armancên xwe. Li gor teoriya realîzma taze, organîzasyonên ne-hikumetî (NGO) jî rolek girîng hene di darêstina siyasetên navneteweyî de. Hikumet jî niha zêdetir li caran girêdayî bi hev in. Ev yeka dibe sebeb ku organîzasyon û qanûnên navneteweyî bêne danîn. Wek nimûne em dikarin îşarê bi “IMF” û “WTO”ê bikin. Realîzma nû jî ku hêza hikumetî girîng dide nixandî, lê sibat (cîgirbûn) bêy hebûna hejmonî’yê ne mumkine. Ji ber ku divêt hikûmeteke xwedî hêz hebe ku bikare wan hikûmetên ku qanûnên navneteweyî bin pê dikin, bide sezadan. Lîbral înstîtuşionalîzma nû her mîna realîzma nû bas li globalîzasyon û aqilmendiya hikûmetan weke aktor dike, lê zêdetir li ser vê yekê pê dadigre ku qazancên xasmanî jî

rêya hevkarîyê dikarin bên bidestxistin û hevkarî dikare bi derbasbûna zeman qahîmtir bê kirin ji rêya damezirandina înstîtusîonan ve. Ji aliyekî din ve kêmkirina astengiyên li ser rêya bazirganiyê dikare bi qazancê hemûyan xilas be û ev yekê jî her ji rêya avakirina înstîtusîonan ve dikare bi pêş ve here û bibe sedem ku hemû aliyek bi hev re bêne girêdan. Ew bi hev re girêdana dê bibe sebaba ewleyî, aramî û aştîyê ku şer dernekeve holê. Pêşkevîna yasayên bin “GATT”ê de dikarin nimûneyek baş be bo vê yekê. Konstruktivîzm li ser hebûna nasnameya hevpişk tekezê dike û dide diyarkirin ku hikûmetên xwediyê nasnameya weke hev baştir dikarin tevî hev hevkarî û dan û standînek bikin. Nasnameya hevpişk dibêse sebeb ku hindêk hikûmet hêsan bikarin tevî hev karên hevbeş bikin. Bo nimûne hevkarîya di navbera dewletên Ewropa jî bo hebûna kultûr û nasnameya hevpişk vedigere. Siyasetên derve, parastin û berevanî yê hikûmeta Norwejê Siyasetê derve bi meydana hikûmetî li derve û karên formolekirî tê gotin ku li vî cihê stratêjî tîna hîlbijartî û di bin ronahiya xwe famkirina giştî ya hikûmetê de îmkânatek tê bikaranîn. Hikûmeta Norwejê bi hebûna înstîtusiyonên xwe li hundir û li derve hewil dide bo parastina qazancên giştî yê xelkê xwe. Wezareta Derve weke girîngtirîn înstîtusiyon hemû derfet û îmkânatek xwe bi kar tîne ji bo parastina qazancên Norwejê di meydana navneteweyî de. Stratêjiyên cur bi cur hene ku hikûmet hildibijêre bo zêdetir kirina qazanc û parastina hêminiyê. Yek ji wan xweîzolekirin e. Lê ev stratêjiya tu caran di Norwejê de nehatiye bikaranîn. Hikûmeta Norwejê di heyamê navbera wergirtina serxwebûna xwe di sala 1905 heta sala 1940’an de, stratejiya bêterefî yan xunsa (neutral) girte ber xwe. Ew stratejiya piştî sala 1940’an ku Almanî hatne nav xaka Norwejê, ji ber stratejîkbûna coxrafîyayî û nebûna baweriyê bi hêza leşkerî (ya Norwejê) jî bo parastina welat, manaya xwe jî dest da. Ji ber vê hindê, Norwejê endambûn di peymanê NATO’yê de hîlbijart û di sala 1950’ê de bû endamê peymanê NATO. Endambûn di peymanê NATO de bû sebebê parastina Norwejê di heyamê şerê sar de. Di siyaseta derve de dîplomasiyê wek amrazek girîng giraniya xwe heye. Pîrr caran bo çareser kirina pîrsgirêkan yan jî bo pêwendîgirtinê, hewceyî bi karê dîplomasiyê heye. Her jî ber vê yekê, Norwejê di gellek welatan de defterên nûnerayetiye (ambasad & konsulat) hene. Her wisa pîrr caran jî bo karên pêdivî dîplomatan rasterast jî dişîne bo behs û diyalogê tevî hikûmetan yan jî organîzasyonên navneteweyî. Mezintirîn yan jî yek ji mezintirîn pîrsgirêkên îro rojê ên pêşberî hikûmeta Norwejê, pîrsa parvekirina behra Barent’ê (Barentshave) ye tevî welatê Rûsiyê. Pêşkevîna aborî û teknolojîyê bûye sebaba bilindbûna hejmeta dosyayan di warên cur bi cur ên siyaseta

dereve de. Bi hev re girêdayîbûna du aliyanê di warê bazirganî, sermayeguzarî, lêkolîn, guhartina jîngeh û koçberiyê bûye sedem ku siyaseta dereve îro rojê ne bi tenê parastina çarçova ewlekarî û serxwebûna siyasî be. Wezaretê Derve jî îdî tenê nine bo şirovekirina siyasatên derve. Wezaretên din jî hevkar in tevî Wezaretê Karê Derve li gor hewceyî bi pîsoran di warê xasmanî de. Bo nimûne pirsên aborî ku girêdayî pirsên derveyî welat be, bi hevkarîya Wezaretê Aboriyê têne çareserkerin ku nebe sedem hikumeta Norwejê hindêk berpirsiyariyan bigre stûyê xwe ku hewceyî bi îmkanatên malî yên mezin hebin. Îro rojê siyasatên derve ên hikumeta Norwejê li ser bîngeha hindêk nîrxên xasmanî weke beşdarîkirin di cihgîrkirina aştî û çareserkerina pîrsgirêkên navneteweyî tîne darêştin û birêvebirinê. Nimûna herî berçav, hewlên hikumeta Norwejê bo aştîyê di navbera Îsraîl û Filistîyan de ye. Ji ber ku nîrxên tîkîşîn bo aştîyê û çareserkerina pîrsan bi rêya aştîyane, gellek nîrxên kêmtir li çareserkerina pîrsan bi rêya şer re heye. Şer ne tenê nîrxên aborî belku nîrxên mirovî jî hewce ye. Xebat ji bo parastina mafên mirovan, demokrasî, xebat ji bo nehêştina destkurtiyê (xizaniyê) û mafên navneteweyî, girîngtirîn armanca siyasatên derve yên hikumeta Norwejê ne. Ji ber ku her yek ji van xwediyê nîrxên bîngehî û hem jî qazancên hikumeta Norwejê destber dikin. Endambûna Norwejê di organîzasyonên mîna Neteweyên Yekbûyî, WTO, EØS, IMF û beşdarîkirin di gellek biryardanan di YE'ê de, dide xuyakirin ku Norwej rojekî aktîv di meydana navneteweyî de dilîze. Endambûna Norwejê di organîzasyonên wek OPEC'ê de jî bo zêdetîrkirina dahata aborî ye. Ji ber ku her welatek cehdê dike ku şandîniya wê ji hatîniyê kêmtir be, û govannama vê yekê dahata zêde ye bo welat. Bo gihîştin bi vê armancê, hikumeta Norwejê ji sîstema aborî ya tîkelav mifahê werdigre û hatîniya xwe sînardar kiriye û danîna gumrukan ji bo parastina şirket û fabrikayên Norwejî ye. Bi danîna gumrukê li ser tiştên biyanî, nîrxên tiştên wan di Norwejê de giran dibe, li gora tiştên Norwejî. Ev yek dibe sebeb ku şirket û fabrikayên Norwejî bi hêsanî bikarin rikeberiyê bikin tevî şirket û fabrikayên bîhanî di Norwejê de. Dana subsîdê bi fabrikayên Norwejî ku tiştan sadetir dikin jî her bo vê armancê ye ku me bas kir. Bi vê ferqê ku şirketên Norwejî bikarin li derveyî welat tevî şirketên biyanî rikeberiyê bikin û rastî tîkîcûnê nehên. Evana hemû dibin sebebê bilindbûna BNP'ê yan jî dahata ne xalis a neteweyî. Dewlemendbûna her welatekê di warê aborî de dibe sebebê bihêzbûna wî welatî. Ji ber vê çendê min baskirina siyasatên aborî yên Norwejê ku rûyê wan li derve ye, bi hewce zanî. Siyasatên parastin û berevaniyê Siyaseta parastinê tê vê manayê ku welat li hember êrîş û tecavûza fizîkî ya derekî, û operasyonên çekdarî

û eskerî, bête parastin. Di Norwejê de siyaseta parastinê bi her du manayên erênî û nerênî tê bikaranîn. Yanî bername hatiye danîn ku çi tiştek bê parastin û di hember çi tiştî de bête parastin. Dewleta Norwejê siyaseta xwe ya roj di warê parastinê de wiha şirove dike: Karên parastinê di roja îro de heta qasekî kêr her girêdayî bi gefên kevnar ên leşkerî ne. Ihtimalên karên terorîstî, qewimînên jîngehî û xwezayî yan jî bûyerên mezin di baznên cur bi cur ên civakê de, mezin bûne. Dewlet dê kar bike bo siyaseta parastinê bi giştî, bona bihêzkerina ewlekariya civakê û balanseke baş di navbera amadekariya leşkerî û sîvîl de. Ev yeka dide diyarkirin ku Norwej kêmtir ji caran nigeranê gef û hêrişa leşkerî ya ser xaka xwe be. Lê kiryarên terorîstî tehlîkeyek mezin e bo têkdana tenahî û ewlekariyê li dijî welat û hevvelatiyan. Siyasetên berevaniya Norwejê piştî bi dawî hatina şerê sar, guhartinek mezin bi xwe dîtiye û hikûmet zêdetir xwe amade dike ji bo van gefên ku taze serî hildane û ev tehdîdane vedigerîne bo piştî şer li dijî terorê. Parastina giştî a ku hikûmeta Norwejê bas lê dike, tenê xwe amadekirin li dijî karên terorîstî li xwe nagire. Di vê dawiyê de ku rêxistinên terorîstî bazirganî û belavkirina madeyên bêhişker kirine stratejiya xwe li hember welatên Rojava, beşkek mezin li bername û siyasetên ewlekarî û parastinê ya hikûmetê bi xwe digire. Her çend ku piştî dawî hatina şerê sar, gef û gurrên leşkerî li dijî welat kêmtir û kêmrêngtir bûne ku bi başî bas lê bê kirin, lê hikûmet xwe ji pirrçekkirinê xafil nemaye. Ew li ser vê bawerê ne ku xeter li dûr ve her heye û tenê bi rêya leşkerî nahên çareserkin. Ez bawer im ku hikûmeta Norwejê jî hemû hikûmetên dîktator û gurûpên terorîstî bi xeter û tehlîke li ser tenahiya welat dizane û hewildan û hevsengerbûn tevî USA (DYA) û şandina hêza leşkerî bo Efxanistanê di vê çarçoveyê de cî digrin. Ji ber ku jinavçûna hikûmetên dîktator û hatina ser kar a hikûmetên demokratîk dibin sedemê cîgirbûna aştiyê di cîhanê de. Pirr bi kêrî tê pêş ku welatên demokratîk tevî hev şer bikin. Lê şer di navbera hikûmetên demokratîk û dîktator de zêdetir ihtimal heye. Endambûna Norwejê di NATO'yê de her berdewam e. Em dikarin li ser vê jî wiha bibêjin ku Norwej hêsta jî her Rûsiyê bo xwe xeter dihesibîne û endambûna Norwejê di NATO de dibe sedem ku zêdetir hest bi tenahiya bikin li hember dijminên ihtimalî de. Xwe nêzîkkirina Norwejê li Yekîtiya Ewropayê jî ku xwediyê hevbendiyekê ye di navbera endaman de, di warê berevaniyê û siyasetên derve de û gellek welatên bihêz jî tê de endam in, dikare dûrbîniya hikûmeta Norwejê be bo rewşa piştî hilweşana NATO (eger rojek wisa hat û NATO hilweşe). Ji ber ku Norwej paşan bê pişt nemîne. Hevkariya Norwejê tevî beşa parastina YE'ê û beşdarîkirina Polîsên Norwejê di çend operasyonên hevbeş

di Bosniya û Makedoniyayê de, ku hêşta endamê EU'ê nine, bi başî van rastiyan dide diyarkirin û Norwejê di pêşerojê de hewceyiyek mezin bi Yekîtiya Ewropayê heye di warê ewlekarî û berevaniyê de. Her di warê parastina tenahiya avî de jî Norwej bêkar ne sekiniye. Bo wî karî jî hem tevî beşa berevaniya YE'ê û hem jî tevî IMO'ê hevkarîyek nêzîk dike. Hêjayî gotinê ye ku wezîfa sereke ya IMO'ê bilindkirina asta ewlekarîya deryaan û nehêlana pîsbûna behran e. Ev tiştên ku bas lê hate kirin, bi ronî ji me re dide xuyakirin ku Norwej jî her wek gellek welatên din, parastinê bi girîng digre û hikmet hewil dide bo bilindkirina asta tenahiyê di hemû aliyekê de.

Jêder:

1. Anarki, makt og normer, Hovi & Malnes:2007: kap. 2,5,6 og 16
2. <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/kampanjer/refleks/identitet.html?id=478913>
3. <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/tema/Sikkerhetspolitikk/Sikkerhetspolitik k.html?id=86753> <http://www.eu-norge.org/Politikkomrader/Sikkerhet+og+forsvar/>
4. <http://www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/dok/regpubl/stmeld/20032004/Stmeld-nr>

Salvegera Kavilkirina Gundên Botik Û Dêman Li Bakûrê Kurdistanana Rojhilat

Amadekar/ Elî Munezemî û Azad Kurdî

Li Bakûrê Kurdistanana Rojhilat etanî niha çarenivîsa kêma neteweyên cîhanê wekî Kurdan H bûye. Neteweya kurd di pêvajoya û dirêjahiya dîroka xwe de gellek malwêranî, xwîrêjtin, qirkirin, penaberî, kavilkirin û bindestî dîtîye. Ji ber rewşa siyasî a Kurdan û parvebûna Kurdistanê di navbera çend dewletan de û hilketina wê li derdora çend dewletên gemar û dijî Kurd, dîroka gelê Kurd rastî pirr dijwarî, derdeserî, malwêranî û wd... kiriye. Rewşa han lewra hatiye serê kurdan, ji ber ku maf û azadiyên berheq û însanî yê Kurdan herdem hatine binpêkirin û zilm û zordarî li dijî Kurdan hatiye meşandin. Keç û xortên Kurd jî tim li dijî vê yekê serhildane û xebat û berxwedanî kirine. Dijminên Kurdan herdem rêyek ji Kurdan re hêlan e, ew jî rêya şer bûye. Kurdan selimandiye ku neteweyeke aştxwaz e û mirovên diyalog û gotûbêjê bona çareseriya pirsgirêkan in û bona vê yekê jî çend rêberên kurd jî hatine şehîdkirin; Kurd li tebahî û jiyana biratiyê bi cîranên xwe re hez dike û herdem li dijî şer bûye. Ji ber ku Kurd vê rastiye baş dizanin ku şer jî ji bilî malxirabkirin, xwînrêjtin û birçitiyê tu encamên din nabe. Lewra weke rêyê sepanî bi ser xwe mêzeyî şer kiriye û tenê ji ber berevanî ji man û hebûna xwe û bidestxistina mafê neteweyî yê xwe bêrawestan di hemû hal, rewş, qonax, qad û awayekê de ew rêya xebatê meşandiye. Çend sed sal e ku pêvajoya han di dîroka Kurdan de dişope. Piştî şoreşa gelên Îranê di sala 1979'an de, careke din desthilata navendî û kedxwar bersiva NA da xwestek û daxwazên berheq û demokratîk ên Kurdan, haşa ji bûna Kurdan weke neteweyekê kirin, tu maf û azadiyê nehat pejirandin û kar gihîşte cihê, Xomênî rêberê olî yê Komara Îslamî fetwaya cîhadê (qirkirin) li dijî Kurdan da û mixabin şer li seranserê Kurdistanana Rojhilat dest pê kir û keç û xortên Kurd tevî dijminên kedxwar û gemar di rêya azadiyê de dest bi xebatê di nav refên partiyên siyasî ên Kurdî kirin û ew berxwedane heya roja îro jî bêrawestan her didome û heta roja serbestî û azadiyê jî dê her bimeşe. Her zû desthiltdarên Komara

Îslamî pêleke xurt û berfireh a serkut, çewsandin, kuştin, îdam, girtina mirovan û ji aliyê din ve kaviil û wêrankirina gund û bajarên Kurdistanê dest pê kirin. Komkujiyên weke Qarnê, Qelatan, Dîlançerx, Helbî, Çeqel Mistefa, Xelîfan, Îndirqaş, Hesûkend, Qeregul, Dêmesor, Gêçê, Sofiyan û ... Ji bilî wan komkujiyan ku di encama wan de sedan kes ji welatîyên sivîl ên Kurd hatin kuştin, gellek gund û malên xelkê li her cihî hatin xirab, kaviil û wêrankirin. Di vê navberê de, li Bakûrê Kurdistanê Îranê jî pêvajoya han a kaviil û wêrankirina gund û malên xelkê û komkujî li dijî Kurdan dest pê kir. Li wir em dê nihêrînekê li ser bûyera kaviil û wêrankirina 2 gundên Botik û Dêman a ser bi devera Soma û Biradost a bajarê Urmiyê bikin û sedem û çawaniya vê bûyerê şîrove bikin. Ji ber ku ew bûyer bi kêmî di çapemenî û ragihandina Kurdî de ketiye berbas. Weke herêmên din yê Kurdistanê, Kurdên vê deverê jî bi kêmî bûne koleyê dewletê, vêrgî nedane, belkî berevajî vê yekê piştgir û alîkarê tevgera azadîxwaziya Kurd bûne. Ji ber ku Komara Îslamî dixwest Kurdan bixe bin bandora xwe, kurd amade nebûn û nabin ku vê yekê bipejirînin. Wek tê zanîn li Bakûrê Kurdistanê Îranê bi giştî û nemaze li her 2 gundên Botik û Dêman'ê zivistan dijwar e, sir, seqem, ba, bapêç û boran jiyana xelkê dijwar dike. Di Çileyê Mezin a Zivistana sala 1363 (1984)'an, 23 salan berî niha gundên Botik û Dêman'ê hatin kavilkirin û di nava agir û alavên qirkirinê de, gundên han ji însanan hatin valakirin û di vê zivistan sar û seqem de, zaro û zêçên gundiyan direvin û ji bo rizgarkirina canê xwe gund cî dihêlin û dikevin çiya û deştê, heta aqîbet digihîjin gundên Sofikanûn, Çeman, Îşkeso û Şikeftikê û li wir bicih dibin. Xelkê wan gundan bi germ û gurrî malbatên malwêrankirî ên Botik û Dêmanê dihebînin û ciha didin wan û ew heta demeke zaf li cem birayên xwe dimînin, niha ew malbat li derdora bajarê Urmiyê dijîn, nemaze li Qeregûz a vî bajarî. Ew helwesta gundiyan han cihê rêzgirtin, spas û qedirgirtinê ye ku bi mêrxasî tevî malxirabûyîyên her 2 gundan hevkarî kirin û nehêlan jiyana wan bikeve ber tirsê. Di her 2 gundên Botik û Dêman'ê de zêdetirî 50 mal dijiyan û pîrriya wan mirovên welatparêz û şoreşger bûn. Sûç û guneha wan li gora dîtî û ramana rayedarên rejîma Komara Îslamî ku ev yek sûç û tawanek mezin e. Alîkarîkirin û penahdana wan gundiyan bi Pêşmergeyên PDK Îranê bû. Hêzeke zaf a rejîmê di vê zistana sar de êrîşê dike ser wan her du gundan û dest bi xirabkirin û şewitandî mal û halê gundiyan dike, jin, zarok, pîr û kal dikevin ber pêla vê êrîşa hov û dirindane û ji malên xwe direvin. Bi giştî xanî û malên xelkê sivîl yê wan du gundan bi temamî hatine kavilkirin, wêrankirin û şewitandin. Li gora şahidên vê bûyerê Çaçêke kirêgirtî bi navê Gorsêl di kavilkirin û

şewitandina wan gundan de beşdar bûye. Di dema şewitandian malan de, Gorsêl nehêlabû heta jinek zaroka xwe ya nav dergûşê de jî hilbigre, Pasdarekî din zaroka han di nava agir de rizgar dike. Bi sedema wêran û şewitandina wan du gundan, zirar û xisareke mezin û zaf li mal û malatên gundiyan ket; heywan û malatê gundiyan cotkar û zehmetkêş ku mî, bizin, çêlek, terş û teval û gellek sewalên din bûn, hatin jinavbirin. Li hember vê kiriyara nemirovane, dewletê ne tenê zirar û ziyarên xelkê ji wan re qerebû nekir, belkî heta tu alîkariyek bi wî xelkê ku di wê zivistana sar de bê mal, hal û serpenah mabû, nekir. Di halekê de, di demên wilo de parastin û hevandina xelkê sivîl û bêguneh dikeve stûyê dewletê. Heke fidakarî û mîrxasiya xelkê wan gundên ku bi xelkê jêqewimî yê gundiyan Botik û Dêman'ê re alîkarî neba, ew dê rastî gellek dijwar û aloziyan bihatiban û bêguman dê pîr kes jî biban gorî. Bûyera hov û nemirovane a kavilkirin û şewitandina gundên Botik û Dêman'ê û gellek kiryarên din yê rejîma Komara Îslamî a Îranê li dijî neteweya kurd û gelên din ên Îranê weke xaleke reş û kirinek dijî exlaq û pîrensîpên mirovahiyê di karnameya tarî a vê hikûmetê hatine tomarkirin û qet ji bîr naçin.

- Têbînî: Zanyariyên wê gotarê min komkirin û kek Azad Kurdî nivîs hazirkiriyê.

Şerfiroşiya PKK bi kurd û pêşmergeyên Rojhelatê bo kîjan armancê?

Di rojên derbarsbûyî de gelê kurd bû şahidê qewinîneke nexweş û li wê yekê xembar bû. Piştî çendîn rojan dorpêçkirina pêşmergeyên Partiya Dêmoqrata Kurdistana Îranê li aliyê gerillayên PKK'êve, PKK bi piştgirî û tevlî pasdarên Îranê hêriş kirin ser pêşmergeyên PDKÎ'ê, kevnartirîn partiya siyasî û netewî ya kurd, û bi kuştin û birîndarkirina çend pêşmergeyan xwîna kurdan rijandin û şerê birakujiyê destpê kirin.

Ew ciyê ku boyera han jê hafî qewimandin, ketiye tixûbê Rojhelat û Başûrê Kurdistanê û bi salan ciyê xebata kurdên Rojhelatê bûye.

Pêşmergeyên PDKÎ'ê ku çobûne wê şûnê, dixwestin ku derbasî Rojhelatê Kurdistanê bin û herin ciyê xebat û têkoşîna xwe. Lê mixabin beroka wan li aliyê gerillayên PKK'êve hate girtin û piştî çendîn roj dorpêçkirina wan, PKK'ê û pasdarên Îranê bi hev re hêriş kirin ser wan û gulle ser wan de barandin. Zaf kesayetî û aliyên siyasî yên her çar parçeyên Kurdistanê cehd kirin ku PKK'ê bigihînin qenaetê ku rêya diyalogê bo çareserîya wê pirsgirêka han bigre ber, lê ew hemû cehd û zehmet bêfayde man. Li ber ku PKK'ê li dîroka xwe de heya niha li tevî ti aliyek Kurdistanî nekariye pirsgirêkan bi diyalog çareser ke û her tim bi milhurî xwestiye wê bike ewa ku ji aliyê dijminên kurd ve wan tê xwestin. Wê carê jî PKK selimand ku «gotina mêra yêke û nabe du» û ranevestan heya xwîna xortên kurd rijandin û li sedsala 21ê de carek din dîroka birakujiyê li Kurdistanê de li ser navê xwe nivîsandin û xwe cem dijminan serbilind û cem gel her wek caran sernîşîv kirin. Ewan boyer qewimand û kurd bi giştî û gelê kurd li Rojhelatê taziye- û xembar kirin. Li dilê wê boyera nexweş de belgeyên hevkarîya PKK û pasdarên Îranê hatine qeyd û sebt kirin.

Niha ku PKK dizane gelê kurd li pîlana qirêje wan hesiyaye, ew cehd dikin ku bo rewayîdan û dadperweranekirina wî karê xwe yê dijî-netevî, gemar û nemirivane sûçê bixin stûyê PDKÎ'ê û bo wî karî jî li metodên komara Îslamî mifah werdigrin. Anku ew

dibêjin ku goya li ber têkdana rewşa hilbijartinên li Tirkiye û Bakûrê Kurdsitanê, PDKÎ bi pîlana AKP û partiyê hatiye ciyê boyerê û ew boyer daye qewimandin. PKK piştî encama karê xwe yê qirêj, niha jî dixwaze şerek saykolojîk li tevî neteweya me bike li Bakûr û Rojhelatê û ber hindê jî dixwaze sîgnalên skêptîk (şik û gumanê) li nawa gel de belav bike. Lê dîsan jî em dikarin li xwe bipirsin ku gelo ew gotinên ku PKK dike, dikarin bi awayek jîrbêjane werin pejirandin!?

Zana dibêjin ku kesên xetabar her tim li div hegeran li derevey xwe de digerin û dixwazin sûçê ji xwe dûr bikin. Lê eger kesek birastî bixwaze boyerekê fam bike, dibe li derewey boyerê bisekine û mêzey rewşê bike ku bikaribe rewşê fam bike, analîze û şirove bike û rêya çareseriya pirsgirêkan destnîşan bike. Ew yeka li ser PKK û boyera qewimandinê jî rast e.

Eger em wisa dabinên ku PKK rast dike û PDKÎê bi pîlanên PDK û AKP xwestiye pirsgirêkan çêbike û rewşa hilbijartinan li Tirkîyê biguhere, li heman demê de dibe li PKK were xwestin û pirsîn ku madam we ew yeka dizanî û hûn bi pîlanan hesiyabûn, çima hûn bûne parek li wê pîlanê û we ew pîlan bi destê xwe anî cî!? Kesên ku dikevin dawa şerê birakujîyê li ber çend hegeran e: nezanî, xiyamet, xirabkarî bi awayê eşkere û nepenî û şik û guman. Eger em wê boyerê li ber çevan re derbas kin, kiriyara PKK her 4ê wan faktoran li xwe digre û dikeve qalibê xiyamet û şerê birakujîyê. Her rast li ber sedema wan rastiyan e ku PKK bi awayek fêlbazane dixwaze sûçê li xwe dûr bike û wê karê xwe yê nemirivane bidadperwerane bike û raya gelê kurd bikşîne ser xwe û bi wî awayî ciyê heq û neheqan biguhere. Lê dîroka PKK tiştêk din derdixe: heya duhî tenê yek partiya mezine Kurdistanî mabû ku PKK li gel de şerê birakujî nekiribû û ew jî PDKÎ bû. Lê PKK karî wî karî jî bike û dîroka xwe ya tijî xiyamet tekml bike, li hember dijmin de serbilind û li hember gelê Kurd de her tim ser şor be.

Li dawî de dixwazim kurdên me yê Bakûr rastiyeke şirîn û xweş bizanibin: Kurdên Rojhelat û endam û alîgirê PDKÎ ê qet izin nadin ku ew karê gemare PKK li ser hisaba we kurdên welatparêz bê nivîsandin û qet dilê xwe ji we nagre. Li ber ku em wê yekê baş dizanin ku dilê we jî her bi qas dilê me li wê boyerê êşiya e û em xwediyê yek welat, yek çarenivîs û yek êş û janin. Ew boyera li ser hemû endamên PKK jî nayê he-

sibandin. Li ber ku aliyê neteweyiye naw PKK dijî karê wiha gemar û xayîname ye. Mixabin PKK wan salê daviyê de ketiye destê hindê kesên ajan û ne-berpirs û rewtek dijî-netewî û bala netewîye naw PKK ê jî bidestê wan dinalîne. Ber hindê jî tinê pişkek li PKK sûçdarê wî karî e û ew bi hemû hêza xwe dijî qazancê netewî dixebitin. Ber hindê jî sexmeratî hemû wan êş û janan, em serkevtina we li hilibijartinan de bi serkevtina xwe dizanin û dilê me bo serkevtina we lêdide. Ne PKK û ne çî boyerek din nikarin me li hember çarenivîsa gelê me li Bakûr diksar bike û dilê me hind mezine û tijî li hezkirina gel e.

Em karê qirêje PKK mehkûm dikin.

Em hêviya serkevtina Kurdan li hilibijartinan de li Tirkiye û Bakûr bi hêvî dixwazin.

Bi hênceta 111. salvegera rojname- vanîya kurdî

Dîroka gelê kurd tijîye li malxirabî, koçperî, talan, kuştin û bêbextî ku li alîyê dijmanan ve bi serê gelê kurd hatîye. Li ber ku kurdistan her tim li bin zilm û zora dagîrkeran de bûye, li ser rêka xebata kultûrî û çandî jî her mîna xebata azadîxwazîyê gelik astengî hebûne. Ew yêka bûye bayîs kû rewşenbêrê kurdan nekarin bi awayeke baş kû layîqê neteva kurd be, xizmeta ziman û çanda netevî bikin. Lê belê lêzan û xizmetkarên gel qet ew yêka li bîr nebîrine û di rewşên pir dijvar de ewa kû li destê wan hatî bo zindî ragirtina zimanê xwe yê dayîkê kirine. Yêkik li wan malbatên qedir giran kû bandoreke mezin li ser şorişa azadîxwazî û pêşxistina ilm, ziman û çanda neteva kurd hebûne, malbata Bedirxan e. Her di bin sîbera malbata Bedirxan de gelek kovar û rojname hatin weşandin û gelek dibistan û komele hatin damezirandin. Mîr Miqdad Medhet Bedirxan - kurê mîr Bedirxan - di 22ê nîsana 1898an li Qahîre paytextê welatê Misrê yêkimîn rojname kurdî bi nawê «Kurdistan» weşand. Mîr Miqdad di jimare 4 a rojname «Kurdistan»ê de kû sala 1898 di Qahîrê derçoye, dibêje : «Gelî mîr û axano, kurmancino! Qenc bizanin, xwendin, ilm û marifet li dinya û axiretê rûyê mirov sipî diket. Niho zaroyên xwe bi elimînin ilm û marifetê. Hûn bi xulaqeta xwe şucah û cesûrin. Hekê hûn bibin xweyî ilm, hûnê jî dinê hemiyê xurttir, dewlemendtir bin.» (nûbûn, jimare 105 , sala 2008)

Neviyê mîr Bedirxan jî bi nawê mîr Celadet Alî Bedirxan di 15.05.1932 ê de li Şamê kovara «Hawar» bi tîpên latînî weşand.

Ew pîrîska weşandina rojname û kovara bi zimanê Kurdî kû li alîyê malbata Bedirxan hate lêdan, heta roja îro jî her bi awayên cur bi cur her berdevame. Ewî karwanî rêyeke dijvar û dirêj birîye û bê mandîbûn xizmetên mezin pêşkêşê neteva belengaze kurd kirîye.

Rewşa rojnamevanîya kurdî jî her tim girêdayîyê xebata azadîxwazîyê bûye. Her gawa kû têkoşîna azadîxwazîyê bi pêş ketibe, xebata rojnamevanîyê jî can girtîye û rewşenbîran û rojnamevanan jî mil bi milê birayên xwe di têkoşîna azadîxwazîyê de pişikdar bûne û bandoreke mezin li ser xebatê hebûne. Îro rojê kû welatê me hêştta li bin pê dagîrkeran de ye û her roj lawên xebatkar û şorişger tene kuştin û girtin, di wê kuştin û

girtinê de jî para rojnamevanan gelek li asteke bilind de ye. Pêdvîye kû îro em wan xebatkaran li bîr bînin û ked û zehmeta wan li bîr nekin. Li alîyê din destxweşîyê li hemû wan rojnamevanan bikin kû bi her avayekê kû li destê wan hatîye, di warê ragehandin û weşandinê de xizmeta neteva kurd kirine.

Cihê gotinê e kû her bi hilkevta rêzgirtin li 111. salvegera rojnamevanîya kurdî daxwaz li hemû rojnamevanan bête kirin kû bo rêz girtin li kareke wiha pîroz dibe hemû alîyek li caran zaftir li exlaqê rojnamevanîyê xwedî derkevin.

Li davîyê de hemû rojnamevanên kurd bi xasmanî pêşengê wê silav dikim, yên çonî ber rehmeta xwedê re rehmetê û yên sax re temeneke dirêj û bo ew rojnamevanên di zîndanê de jî azadîyê bi hêvî dixwazim.

Komara Kurdistanê, têkşikandina faşizma Îranî

Nirx û sembolên kurdan hertim ji aliyên dagîrkeran ve rastî êrîş, bêhurmetî û şikandinê tên. Jiber ku faşizm merivan fanatîk perwerde dike û ew yeka jî nirxên merivanetiyê cem wan dike û her tiştek ku ya wan bi xwe nebe, ji aliyê wan ve dikeve ber êrîşê. Armanca wan ewa ye ku nehêlin çî nirx û sembolek li derveyî bazneya îdolojiya wan bimîne û eger ji destê wan jî neyê ku wan bi yekcarî li holê rakin, wan nirxan wisa gemarî bikin ku li ber çavê xelkê bê xistin.

Faşîstên Îranî derheq vê yekê serî li hemû faşîstên cîhanê standine. Her li ber hevpariya îdolojîk di navbera Îraniyan û kesên wek “Hitler” û “Mûsûlînî” de bû ku di çaxê şerê cîhanî yê duhemîn de, “Riza Xanê Pehlewî” piştgirî da bereya faşizm-nazîsmê û vê yekê jî rê xweşkir ku DYA, Brîtaniya ji aliyê başûr û Soviyet jî ji aliyê bakur ve bêne nav xaliya welatê fermî yê Îrana wî demî.

Kurdan jî ku her li pêş 1514`ê ya Zayînî de heya wî demî û heta îro rojê jî hertim li benda derfetê bûn ku bikarin axa xwe rizgar bikin û bi xwe bibin xwediyê desthilatê li ser axa xwe.

Piştî şikesta çend caran ya şoreşên Kurdan li dema paşatiya “Riza Xan” de, lê wan qet hêviya xwe winda nekiribûn û bi nepenî her li cehd û têkoşînê de bûn bo ku hemû astengiyên li ser rêya xwe hilbigrin û wê armanca xwe realize bikin. Wan baş dizanî ku jiyan tevî faşîstan nikare çî xêrek bo wan hebe. Lewma gava ku derfet kete destê wan, li mod û forma çalakiyên veşartî (nepenî) ku li organîzasiyona bi navê “Komeleya Jiyaneweyê Kurdistanê” de pêşve dibirin, guhertin û li forma partiyek siyasî a nûjen, welathez, demokrat û netewî de hatin meydanê. Ewan navê partiya xwe ya nû danîn: “Partiya Demokrat a Kurdistanê” û Pêşewa Qazî Mihemed jî wek rêberê Partiyê hilbijartin. Ew Partiya zû ji aliyê Kurdan li hemû perçeyên Kurdistanê hate piştgirîkirin. Ewan karî li demek kin de, li herêmek bi rûberê piçûk de, desthilatdariyek netewî-nîştimanî ava bikin û hemû nîşanê dagîrkeriya Îranê li holê rakin. Desthilatdariya kurdan li sistemek Komarî de xwe organize kir. Şeweya wê desthilatdariyê, heta îro rojê jî

li Rojhilata Navîn de dûbare nebûye. Bo selimandina wê gotinê, em dikarin bas li çend argûment û belgeyên objektîv û bêaliyane bikin:

Komar ne tenê ji aliyê xelkê bin desthilatdariya xwe de, belkî ji aliyê pîrrianiya Kurdên Kurdistanê mezin ve dihate piştgirîkirin û heta îro rojê jî pîrrianiya Kurdan li ser dîroka wê Komarê yekdem in û bi dîroka giştî a Kurdan dihesibînin. Yanî ew hikûmet ji aliyê xelkê xwe ve rewabûna wê hatibû pejirandin û desthilatdar, xwediyê otorîteyekê bûn ku xelkê bi wan spartibû.

Kurdên hemû perçeyên Kurdistanê di bin sîbera wê desthilatê de, xwediyê maf, azadî û erkên wek hev bûn.

Wê desthilatê ne tenê mafê Kurdan, lê mafê kê-m-netewe û xelkê neKurd jî her wek Kurdan diparast.

Ew hikûmeta xizmetkarê gelê xwe bû û li ew îmkânat û tiştên ber destê xwe de, bo xizmet bi çand, xweşbîjêvî, saxlemî û parastina gelê xwe mifah werdigirt û xwe xizmetkarê gelê xwe dizanî.

Komara Kurdistanê cehd dikir ku neteweheziyê li ser bingeha nîştimanperweriyê pêş bêxe û ew hizra demokratîk jî berevajî hizra dagîrkeran û faşîstan e.

Komara Kurdistanê karî rola jin û lawan di pêşveçûna welat de bilind bike û bi çêkirina rêxistinên taybet bi wan, wan jî bikêşîne meydana çalakiyên siyasî ku bikarin li xemilandinê çarenivîsa xwe û welat de rola xwe bilîzin.

Komara Kurdistanê bê bikaranîna hêza fîzîkî û givaş û zextkirin li xelkê xwe, li alavên bêtundûtîjî bo netewesaziyê mifah wergirt û bo hikûmetsaziyê jî, hember dagîrkeran de nebe, hêza çekdar bikar neanî.

Li hemûyan girîngtir wefadarî û xwedîderketina rêberên Komarê û bixasma Serkomar Pêşwa Qazî Mihemed, li soza xwe û ew ehd û peyman tevî xelkê xwe girêdayî û bi cî nehêlana xelkê xwe li dema tengaviyê de bo hindê dibe ku li dîroka merivahiya de we-re qeydkirin û wek dersa exlaq bo hemû rêberan re bê gotin.

Meriv dikare zaf xalên erênî yên din jî li ser Komara Kurdistanê û rêberê wê bêje. Her ew karakter û nirxên wiha bûne sedem ku dagîrkerên Kurdistanê bi proje û bi rêka mohre û bikirêgirtiyên xwe ve hemû bo şkandina kesayetiya takên Kurd, rêber û sembolên me hertim pilangêriya bikin. Her ew giranî, rastbûn û mafdarbûna rêberên Ko-

marê bû ku hêz û potansiyela xwe wisa di nava hizr û dilê Kurdan de hêla ku heta îro rojê jî gelê kurd wefadar maye bi armancê Komara Kurdistanê û têdikoşin wê carê Komarekê ava bikin ku hemû rûberê Kurdistana mezin ji xwe bigre. Yê ew roj jî were.

Welatê me - Komara Kurdistanê, têkşikandina faşizma Îranî (welateme.net)

- Mamosta Ebduezîz Qasim rêziman û şaşiyên nivîsînê serrastkirine.

Qasimlo: rêberêk demokrat û karîzmatîke neteweyî

Jiyannama Dr. Qasimlo bi kurtasî

Ebdulrehman Qasimlo di 22ê kanûna pêşîn (şevçile) a 1930an, tenê çend heyveka piştî şehîdbûna Simko Şikak, di gundê Qasimlo li derdora Urmiyê li Rojhelatê Kurdistanê hate dine. Bavê wî bi navê Mihemed Vusûq, kesek dewlemend û xwediye mal û milk û diya wî jinek asûrî bi navê Nane (Fatime)ê bû. Malbata Qasimlo, bi xasma bavê wî, kesên welatparêz û neteweperwer bûn ku di serdema şoreşa şêx Ubeydulla Şemzîni (Nehrî) û Simko ê Şikak de hevkarîya wan bizavan kiribûn û di serdema pêkhatina komara Kurdistanê di Mehabad ê bi serokkomariya Qazî Mihemed jî piştewaniya wê komarê kirin. Qasimlo her di temenê 15 saliyê de xebata xwe ya siyasî bi damezirandina yeketiya ciwanan ê demokrat ê Kurdistanê di serdema komara Kurdistanê de destpê dîke û di bajarê Urmiye ê de wek niwênerê komara Kurdistanê dixebite.

Piştî hiloşiyana komara Kurdsiatnê û dûbare dagirkirina rojhelatê Kurdistanê li aliyê rejîma paşayetiya Pehlevî ve, Qasimlo li ser xwendina xwe berdewam bû û karî qonaxa xwendina duwa nawendî di Tehranê bi dawî bîne û bo xwendinê bera xwe bide Turkiye. Qasimlo paşê karî bi hevkarîya şehîd Mûsa Enter û xwedê jê razî Kamran Berdirxan bo dirêjdan bi xwendina xwe ya bilind di 1948an de here welatê Fransa. Ewî bi hevkarîyan hindêk xwendekarên kurd li Parîsê komeleya xwendekan kurd li Evropa pêkanî.

Di sala 1948an de di zanîngeha Tehranê de Mihemedriza Pehelvî dane ber guleyan lê nehate kuştin. Ew boyer bû sedemê wê yekê ku hemû azadiyên demokratîk li Îranê bêne hilgirtin. Xwendekarên Îranî ku bi dijî wê kiriyara ne-demokratîk ya rejîma Pehlevî di Parîsê meşek pêkanîbûn, Qasimlo di wê meşê de bi dijî Mihemedriza Şah û rejîma wî axaftinek tûj pêşkeşkir û li ber wê yekê rejîma Pehlevî bûrsiyeya xwendina wî da sekinandin û nehêha malbata wî jî çî hevkarîyekê bo bişînin. Her wisa ewan li welatê Fransayê dawakirin ku Qasimlo li wî welatî derêxin. Ji ber wê yekê Qasimlo bera xwe welatê Çêkoslovakya û di zanîngeha Prag ê de dirêjî bi xwendina xwe da. Ew di

sala 1952an de bakalaryosa xwe werdigre li zankoya Pragê werdigre ku di wê demê de “dr. Mihemmed Misediq” di Îranê de bibû serokwezîran. Qasimlo wedigere Îranê û li ber ku hizba dêmokrat di wê serdemê de wek liqek li “hizba Tûde” (partiya gel) dixebitî, Qasimlo li Tehranê û piştî jî li Kurdistanê bi wan re dikeve xebatê. Salek şûn de dr. Misediq li ser desthilatê bi rêka derbeyê li ser kar tê avêtin û Qasimlo jî neçar dimîne bi nepenî xebata xwe bidomîne. Di wê heyamê de ewan karî rojnameya «Kurdistan» di hundirê Îranê de biveşînin ku 5 hejmar jî wê hatin belavkirin.

Qasimlo piştî çend salan xebat di Kurdistanê û Îranê de, di sala 1957an de vedigere Pragê û salek şûn de dizivire bo Îraqê ku bikaribe di wir de tevî hevalên hizba demokrat a kurdistanê rêxistinên hizbê di rojhelatê Kurdistanê de aktîv bikin. Lê di ber nakokiyên di navbera wî û hevalên wî de kar naçe pêş û piştî jî dewleta Îraqê wî li Îraqê derdêxe.

Qasimlo dîsa dizivire bo Pragê û di wir xwendina xwe berdema dike heta di sala 1962an de doktoraya xwe di warê aborî de werdigre. Pertûka «Kurdistan û Kurd» a ku wî nivîsandî û bi çendîn zimanan hatiye vergerandin, têza wî a doktora ê ye. Ew pertûka belgeyek girîng e bo nîşandana hizr û ramanê dr. Qasimlo li ser pirsê kurd û kurdistanê. Dr. Qasimlo xelkê kurd bi yek netewe û welatê wan yê perçe-perçekirî bi yek welat dizane û gava bas li Kurdistanê dike, di varê erdnîgarîve wê bi yekîneyek dihesibîne. Her wisa ew yeka li ser dîrok, çand û aboriya wan jî her rast e. Dr. Qasimlo di wê têza xwe bi mifah wergirtin li teoriyên çepî (marksîstî-lenînîstî) berevanî li mafê serxwebûna kurdan dike.

Dr. Qasimlo piştî beyana 11. adara 1970an dîsa wedigere Îraqê û wê carê di planên xwe bo aktîvkirina hizba demokrat a kurdistanê Îranê de serkevtî dibe. Ew di konferansa sêyemîn a partiyê de ku di 1971an de hatibû girtin, wek sikreyterê giştî yê wê partiyê tê hilbijartin. Ew heya dema şehîdbûna xwe di 13 tîrmeha 1989an li Vîyenayê a paytextê Nemsê, di hemû kongireyên partiyê de wek sikreterê giştî dihat hilbijartin. Ew li demekê de hate şehîdkirin ku bo gotûbêj li ser pirsê kurd di civînekê bi dîplomat-terrorîstên komara Îslamî re civiya bû. Mixabin Nemsê jî li ber berjewendiyên xwe yê aborî terrorist hemû bi silametî u bi skort ve şandin bo Tehranê.

Qasimlo wek rêberê karîzmatîk

Maks Wêbêr dibeje ku rêberên karîzmatîk xwediyê şîyanek bilind, jîrî û jêhatîbûnek xaymanî û taybetmendiyên kesayetî yên bêhempa ne ku zêdetir li dema qeyran û krîzan de wek xilaskerek derdikevin û xelkê xwe (pêrewên xwe) li tengaviyê derbaz dikin.

Rêberê karîzmatîk faktora guhertinê ne û şiyana wê yekê hene ku rêkxistina xwe (partiya xwe) alûgorê bingeîn bi ser debînin. Rêberê han, kesên cesûrin ku dikarin rastiya bi wî kesî re bêje ku naxwaze bibhîze. Ew hêz û desthilatê şaş bikar nayinin û xwediyê nirx û prensîpên xasmanî ne ku li aliyê wan nirxan ve rêka xwe destnîşan dikin. Kesên têgihîştî û pêgihîştî ne ku li tecribeyên xwe fêr dibin û ne bi serkevtina li xwe bayî dibin û ne jî bi têkşikestina xwe winda dikin. Ew xwediyê xevn û xeyalê xwe ne bo rêkxistên û şiyana wê yekê hene ku wan xevnan bikin dûredîmen û xelkê di wan dûredîmenan de bikin şîrîk. Ew di warê rêtorîk de (hunera axaftinê de) kesên zîrek in û dikarin formolên stratejîk yên baş çêbikin û îlhamê bide hevalên xwe (endamên rêkxistina xwe) bo ku baştir erkên xwe bicî bînin. Rêberên karîzmatîk xwediyê peyvendiyan pan û berbilavê civakî ne û daxwaz û kêmasiyên xelkê wan re çareser dikin. Ew her wisa hez dikin li hindêk deman de rîskên mezin bikin.

Lê di navbera rêberên karîzmatîk yên xwedî exlaq û yê bê-exlaq de ferq û cudahî heye. Rêberên xwedî exlaq xwediyê sîngek wekirî ne û rexne, gilî û gazindan bi rûyek wekirî qebûl dikin. Ew yek hevkarên wan han dide ku bikaribin bi şêweyek wekirî ramanên xwe bînin ziman. Ew li barê birêveberiyê ve jî destê hevalên xwe vekirî dihên ku ew yek bibe sedemê perwerdebûna hevalên wan. Rêberên karîzmatîk yên xwedî exlaq, qazanc û berjevendiya giştî li serveyî qazanc û berjevendiya xwe û rêkxistina xwe didanên.

Lê rêberên karîzmatîk yên bêexlaq berevajî wê yekê tev digerin û hemû tiştêkê bo qazanc û berjevendiya xwe dixwazin.

Dr. Qasimlo ku di malbatake dewlemend de hatibû dinê, ew yeka garantiyek bû bo kesayetiya wî. Ew her wisa kesek jîr û zana bû. Zor kes ku wî nêzîkve nas dikin şehadetiyê wê hindê re didin ku Qasimlo wek rêber, diplomat, mamostayê zanko ê, şareza di zanîna çendîn zimanan de, siyasetvan, pisporê aborîyê, dîrokzan û kesek xwediyê çand û kultûrek bilind, aşîqê xwendin û xwepewerdekirinê, kesek hûrbîn, xwedî şîyan,

aktîv, cesûr û ehlê rîskkirinê, rewşenbîr, azadîxwaz, mêrê gotûbêjê, xwedî tolerans, rexnewergir, dijberê tundûtûjîyê û terrorîzmê bû. Rojnamewanê fransî, “Kris Koçêra”, wî bi ensklopeydaya zindî binav dike.

Zor kes li ser wê baverê ne ku PDKÎ di bin rêberiya Dr. Qasimlo de karî bi şêveyek xeyalî mezin û berfireh bibe û di nava xelkê kurd de bibe partiyek xweştevî. Hindek kes jî li ser wê baverê ne ku dr. Qasimlo û PDKÎ ê dualiyane alîkariya hevûdu kirine ku herdu jî bibin xweştevî. PDKÎ ê di kesayetî, pisporî, zanist û tecribeyên dr. Qasimlo mifah wergirtin û dr. Qasimlo jî kartêkerî, krêdî, hêz û navdariya PDKÎ ê bikar anî. Ew di bin sîbera PDKÎ ê de li meydana xebata azadîxwaziya Kurdistanê de bû rêberek xwedî rêz û di cem dost û heval û hevçeperên xwe jî bû kesek ciyê baverê. PDKÎ jî bi lêzanîna dr. Qasimlo bû partiyek xwedî bername, bi prestîj û xwedî prensîp û serxwebûna xwe ya siyasî.

Dema ku dr. Qasimlo rêberiya PDKÎê girte dest, ew partî li hemû aliyekê ve partiyek lavaz û jihev belav bû. Dr. Qasimlo wek xilaskerek li aliyê hevalên partiyê ve jê daxwaz hate kirin ku bê û rêberiya wê hizbê bigre sukra xwe û kar û xebata wê partiyê bo bidestve anîna 3 armancên demokrasî, mafê çarenivîsa neteweyî û dadperweriya civakî arastekir. Lê mezinahî û şiyânên dr. Qasimlo li nava PDKÎ ê û civaka Kurdsiatnê de, piştî serkevtina şoreşa gelên bindestê Îranê bi dijî rejîma Pehlevî û şerê rêja Xumeynî bi dijî kurdan, derket. Dr. Qasimlo karî di wê xebatê de bi dijî rejîma Xumeynî, bandorek mezin li ser xelkê Kurdistanê hebe û bi hezaran pêşmerge û hêzên bergiriya neteweyî bi ilhamwergirtin li gotin, slogan û şîretên wî, bo armancên gelê kurd fedakariyê bikin û hember hêzên dagirker yê Îranê berxwe bidin.

Dr. Qasimlo kesek xwedî şiyân bû bo axaftinê û di dema axaftinê de dikarî bala guhdaran bikêşîne aliyê xwe û kartêkeriyê li ser wan çêbike. Ew helwêst û axaftinên wî ku heya îro mane, rastiya wê hindê bio zelalî derdixin.

Li hemûyê wana girîngtir ewaye ku dr. Qasimlo xwediyê zaf nîrx û prensîpên neguher bû. Ewî baveriyek kûr bi dengê xelkê (demokrasîyê), wekhevîyê, mafê meriv, mafê çarenivîsa neteweyan, prensîpên girêdayî bi şerê rewa û zaf nîrx û prensîpên din yên giranbuha hebû.

Dr. Qasimlo kesek bû ku li pêgihîştandin û têgihîştandina heval û hevçeperên xwe de zehmet zêde kişand. Ew kesek xwedî tolerans bû hem di hember hevalên xwe û hem jî

sazî û rêkxistinên din yên siyasî û ne-hevbaver. Ewî digot « her kes ku dostê me ne be, dijminê me nine. Her aliyek heta wê demê ku dest neavêtiye çekê û bi dijî me şerê çekdarî nekiriye, em tehemula wan dikin”.

Dr. Qasimlo di xebata xwe ya siyasî de, rêberek ehlê rîskkirinê bû. Lê mixabin ew xisleta li daviyê de bi qîmeta canê wî xilas bû.

Qasimlo tenê intelektuelek nebû, xêncî hindê, ew kesek aktîv û pragmatist bû. Ewî têgihîştinek kûr di plan û birêveçûna wan planên xwe hebû. Her wek «Mark Krawêtz» rojnamevanê fransî dibêje: « Qasimlo baverî bi hizr û ramanê xwe hebû, ew zêdetir kesek pragmatîst bû di meydana bicîanîna baveriyên xwe. Ewî bi hêsanî û zor bi başî karî tundûtûjyên xebatek çekdarî bi şik û gumana xwe ya akademîk re têkel bike».

Bi kurtî dikarim bêjim ku Qasimlo rêberek karîzmatîk û xwedî exlaq bû. Mixabin li gotarek hanekî kurd de, meriv nikare di aliyê teorîk û zanyarîve hin zêdetir li ser wê yekê bisekine û şirove bike.

Qasimlo û bîr û hizrên wî

pirsên: Dêmkirasî, mafê neteweyî, dadperweriya civakî

Demokrasî: Doktor Qasimlo xirabtirîn demokrasî li baştirîn dîktatoriyetê bi baştir dizanî. Ewî di hemû ple û meydanên jîyana merivan de baverî bi demokrasîyê hebû: Di civakê de, hundirê partiya xwe de, di peyvendiya navbera partiyên siyasî de û heta digihîje take kesan. Hesenzade dibêje: “Ewî baveriyek kûk bi demokrasîyê hebû û cehd dikir ku demokrasîyê di civakê û di hundirê partiya xwe de peya bike û eger semxatirê wê hindê jî zirarek bigihîştta partiya wî, digot ku ewa nirxa demokrasîyê e û eger kesek demokrasîyê bixwaze, dive nirxa wê jî bide”. Ewî her wisa ced dikir ku kadr û endamên partiya xwe jî bi kesayetiya demokratîk perwerde bike. Ewî ew prensîp û zagonên pêdvî bo perwerdeya endamên partiya xwe, di tabelekê di bi nave “Sîmaya democrat” nivîsandibûn heya ku endamên wê partiyê bikaribin li gor wan prensîpan temrîn bikin û kesayetiya xwe ya demokratîk baştir bikin. “Nûrî Dêhkurdî” dibêje ku “ Qasimlo zaf tişt fêrî endamên partiya xwe kirin. Lê binirxtirînê wan demokrasîya hundirîna partiyê û dûrbînî û realîzma siyasî bû”. Li xwe ra nebû ku endamên partiya wî ew bi “mamostayê demokrasîyê” navdêr kiribûn.

Mafê neteweyî: dr. Qasimlo kurd bi yek netewe û Kurdistan jî bi yek welat dizanî. Ewî serxwebûn bi mafê kurdan dizanî û li ser wê baverê bû ku “eger rojekê kurd di hemû perçeyan yek bigrin û welatek serbixwe çê bikin, ewa perçekirina çî welatekê nine; belku ewa yekgirtina neteweyekê e ku berevajî îradeya xwe hatiye perçekirin”. Dr. Qasimlo eger bas li autonomiyê fikir bo Rojhelatê Kurdistanê, ew li ber hindê bû ku dixwest wê yekê wek yekimîn pêngav bo gihîştin bi serxwebûnê mifahê jê werbigre. Ewî ew yeka bi siyaset anku “hunera mumkin” navdêr kiriye. Yanî “meriv tişteke werdigre, paşê xebat dike bo tişteke din û pêgavek din diçe pêş”. **Dadperweriya civakî:** Doktor Qasimlo ku her tim li dijî kedmêjê (istismar) a merivan bi destê merivan bûye, sosyalîzma demokratîk wek armanca pêşeroja partiya xwe diyarî kiribû ku di kongireya 6an ya partiyê de di sala 1983an de hate pejirandin. Sosyalîzma demokratîk ku rêkareke bo dadperwerî di civakek dêmokratîk de, zor nêzîke li ramanê filsofê emrîkî “John Rawls”. Lê cudahî wê derê deye ku ewî dadperwerî bo civakek lîbral dixwest, lê dr. Qasimlo bo civakek sosyalîstî. Lê ew sosyalîzma ku dr. Qasimlo dixwest jî li tevî ew sosyalîzma welatên Evropa a rojhelatî ferqa wê hebû. Dr. Qasimlo digot ku “ me sosyalîzmek dive ku tevî rewşa welatê me were”. Her wisa, ewî sosyalîzm bê demokrasî nedixwest.

Encam:

Dr. Qasimlo, nêzîk 44 salan di xebata azadixwaziya gelê kurd de pişikdar bû û li daviyê de li ser maseya gotûbêjê, ji aliyê dewleta Tehranê (komara Îslamî a Îranê) ve hate şehîdkirin. Ew wek rêberek karîzmatîk û xwedî exlaq, bandorek mezin li ser xebata neteweya xwe bo azadî û mafê neteweyî hebûye û heya îro rojê jî ew kartêkerî dom dike. Ew kesek demokrat û xwediyê kesayetiyek bihêz û pirraliyane bû. 13ê tîrmeha 2020an 31 sal li ser şehîdbûna wî re derbaz dibe. Em wî bi bilindî bi bîr tînin û li ser rêbaza wî bo gihîştin bi armancên neteweyî berdewamin.

(Ev gotar taybet hatiye şandin ji bo Rojnameya Kurdistan a PDK-S)

- Mamosta Ebduezîz Qasim rêziman û şaşiyên nivîsînê serrastkirine.

